

Svjetski sukobi i (geo) ekonomska opstojnost EU: analiza utjecaja Kine

Puljić, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics and Business in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:540984>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-03**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni diplomski studij (*Poslovna ekonomija; Logistički menadžment*)

Ana Puljić

**SVJETSKI SUKOBI I (GEO)EKONOMSKA OPSTOJNOST EU:
ANALIZA UTJECAJA KINE**

Diplomski rad

Osijek, 2024

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Sveučilišni diplomski studij (*Poslovna ekonomija; Logistički menadžment*)

Ana Puljić

**SVJETSKI SUKOBI I (GEO)EKONOMSKA OPSTOJNOST EU:
ANALIZA UTJECAJA KINE**

Diplomski rad

Kolegij: Globalizacija i menadžment

JMBAG: 0010225081

e-mail: apuljic@efos.hr

Mentor: izv.prof.dr.sc. Nataša Drvenkar

Komentor: dr.sc. Ivana Unukić

Osijek, 2024

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics and Business in Osijek
University Graduate Study (Business economics; Logistics management)

Ana Puljić

**WORLD CONFLICTS AND (GEO)ECONOMIC VIABILITY OF
EU: AN ANALYSIS OF CHINA'S INFLUENCE**

Graduate paper

Osijek, 2024

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti, NN 119/2022).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Ana Puljić

JMBAG: 0010225081

OIB: 42896152792

e-mail za kontakt: apuljic@efos.hr

Naziv studija: Diplomski studij Poslovne ekonomije: smjer Logistički menadžment

Naslov rada: Svjetski sukobi i (geo)ekonomska opstojnost EU: analiza utjecaja Kine

Mentor/mentorica rada: izv.prof.dr.sc. Nataša Drvenkar

U Osijeku, 1. srpnja 2024. godine

Potpis

SAŽETAK

U globaliziranom svijetu, odnosi među velikim ekonomskim silama, poput Europske unije (EU) i Narodne Republike Kine (Kina), imaju značajan utjecaj na globalnu i regionalnu stabilnost. Ovaj rad istražuje utjecaj Kine na geoekonomsku opstojnost EU, s posebnim fokusom na industrije s posebnim interesom na industrije poput vojne i automobilske, ali i opće trgovinske tokove ovih sila. Analizira se kako EU odgovara na ekonomske inicijative, tehnološki napredak i geopolitičke poteze Kine, posebno u kontekstu trenutnih globalnih sukoba. Kroz prikupljanje i analizu relevantnih podataka iz različitih izvora, rad pokušava identificirati snage i slabosti EU u suočavanju s, takozvanim, „kineskim utjecajem“. Nastavno na prethodno, istražuje se kako se, u konačnici, EU može „nositi s izazovima“ suvremenih trgovinskih politika, tehnološke konkurentnosti i sigurnosnih pitanja, te nudi preporuke za buduće politike EU. Na kraju, razmatra se utjecaj rusko-ukrajinskog rata na odnose EU s Kinom i globalnu stabilnost.

Ključne riječi: rat, EU, Kina, politike, (geo)ekonomska opstojnost

ABSTRACT

In a globalized world, relations between major economic powers, such as the European Union (EU) and the People's Republic of China (PRC), have a significant impact on global and regional stability. This paper examines China's impact on the EU's geo-economic viability, with a particular focus on industries with particular interest in industries such as the military and automotive, but also the general trade flows of these powers. It analyzes how the EU responds to China's economic initiatives, technological advances and geopolitical moves, especially in the context of current global conflicts. Through the collection and analysis of relevant data from various sources, the work tries to identify the strengths and weaknesses of the EU in dealing with the so-called "Chinese influence". It also examines how the EU can deal with challenges such as trade policies, technological competitiveness and security issues, and offers recommendations for future EU policies. Finally, the impact of the Russian-Ukrainian war on EU relations with China and global stability is considered.

Keywords: war, EU, China, policies, (geo)economic viability

SADRŽAJ

1.	UVOD.....	1
2.	METODOLOGIJA RADA.....	2
2.1.	PREDMET I CILJ RADA.....	2
2.2.	STRUKTURA RADA.....	2
2.3.	METODE I IZVORI ISTRAŽIVANJA.....	3
2.4.	HIPOTEZE RADA.....	3
3.	(GEO)POLITIKA I SVJETSKI SUKOB I.....	5
3.1.	PRVI SVJETSKI RAT.....	6
3.2.	DRUGI SVJETSKI RAT.....	7
3.3.	RUSKO-UKRAJINSKI RAT.....	9
4.	KINA – OD KRAHA DO SVJETSKOG STRAHA.....	11
4.1.	KINA KROZ GODINE.....	11
4.2.	POVIJEST KINESKE EKONOMIJE.....	13
4.3.	RAST KINESKE VAŽNOSTI.....	16
4.4.	INICIJATIVA „JEDAN POJAS, JEDAN PUT“ I PLAN „MADE IN CHINA 2025“.....	19
5.	EUROPSKA UNIJA.....	28
5.1.	POVIJESNI RAZVOJ EUROPSKE UNIJE.....	28
5.2.	TEMELJNE VRIJEDNOSTI I CILJEVI EU.....	31
5.3.	SUVREMENA ANALIZA I UTJECAJ.....	34
5.4.	EKONOMSKI ZNAČAJ EUROPSKE UNIJE U SVIJETU.....	37
5.5.	SWOT ANALIZA EUROPSKE UNIJE.....	38
5.6.	EKONOMIJA EU KROZ GODINE.....	40
6.	UTJECAJ KINE NA (GEO)EKONOMSKE ASPEKTE EU.....	44
6.1.	TRGOVINSKI ODNOSI EUROPSKE UNIJE I NARODNE REPUBLIKE KINE.....	44
6.2.	INVESTICIJSKA POVEZANOST EU I KINE.....	52
6.3.	INDUSTRIJA AUTOMOBILA – SADAŠNJOST I BUDUĆNOST.....	58
6.4.	VOJNA INDUSTRIJA.....	61
6.5.	KINESKO-EUROPSKI ODNOSI NAKON RUSKO-UKRAJINSKOG RATA.....	64
7.	RASPRAVA.....	67
8.	ZAKLJUČAK.....	69
	LITERATURA.....	70
	POPIS TABLICA.....	76
	POPIS SLIKA.....	77
	POPIS GRAFOVA.....	78

1. UVOD

U globaliziranom svijetu, odnosi među velikim ekonomskim silama duboko utječu na globalnu i regionalnu stabilnost. Europska unija (u daljnjem tekstu: EU) i Narodna Republika Kina (u daljnjem tekstu: Kina), kao dva ključna aktera na svjetskoj sceni, imaju značajnu ulogu u oblikovanju ekonomskih, političkih i sigurnosnih dinamika 21. stoljeća. Njihova međusobna interakcija često određuje ne samo njihovu vlastitu budućnost, već i stabilnost i prosperitet globalne ekonomije, a time i određuje svojevrsan, globalni ekonomski (i politički) poredak.

Predmet ovog rada je detaljno istražiti i analizirati utjecaj Kine na (geo)ekonomsku opstojnost EU, s posebnim fokusom na međusobnu povezanost kroz industrije poput vojne, automobilske i trgovinske. Rad istražuje kako EU odgovara na ekonomske inicijative, tehnološki napredak te geopolitičke poteze Kine, posebno u kontekstu globalnih sukoba koji mijenjaju ekonomsku i političku ravnotežu.

Cilj ovog rada je prikupiti relevantne podatke i informacije iz različitih izvora, uključujući ekonomske izvještaje, statističke podatke, akademske studije i izvještaje međunarodnih organizacija. Analiziraju se ključni pokazatelji i kriteriji koji otkrivaju snage i slabosti EU u kontekstu njenog odnosa s Kinom, s posebnim naglaskom na ekonomski uspon Kine i njegov utjecaj na globalni položaj EU.

Pored ekonomskih aspekata, ovaj rad istražuje specifične izazove poput trgovinskih politika, tehnološke konkurentnosti te sigurnosnih pitanja. Istražuje se kako EU može prevladati ove izazove ili ih iskoristiti za daljnje jačanje svoje globalne pozicije. Kroz detaljnu analizu, rad nastoji ponuditi preporuke za buduće politike EU kako bi se nosila s rastućim utjecajem Kine i zadržala svoju važnost i konkurentnost na globalnoj sceni. Postavljaju se pitanja narušava li EU sama sebi (geo)ekonomsku opstojnost kroz svoje politike i strategije i kako će rusko-ukrajinski rat utjecati na EU u kontekstu njenih odnosa s Kinom i opće globalne stabilnosti?

2. METODOLOGIJA RADA

Prilikom izrade rada koristila se domaća i strana literatura – knjige, stručni i znanstveni radovi, pregledni radovi, stručni članci te podaci i informacije s internetskih stranica poput Eurostat-a, Svjetske banke, Europske komisije te raznih *think-tankova*.

U ovom poglavlju obrađuju se predmet, cilj, metode i izvori istraživanja rada, kako i slijedi u nastavku.

2.1. Predmet i cilj rada

Predmet ovog rada je detaljno istražiti i analizirati utjecaj Kine na (geo)ekonomsku opstojnost EU. Kako je ranije već napomenuto, posebna pažnja posvećena je njihovoj međusobnoj povezanosti kroz razne industrije poput vojne, automobilske i trgovinske. Uz to, rad se bavi njihovim odnosima tijekom globalnih sukoba i promjenama u globalnoj ekonomskoj i političkoj ravnoteži. Analizira se kako europska ekonomija reagira na kineski uspon, koji su faktori izazova i prilike koje proizlaze iz ove dinamičke interakcije te kako su dosadašnje političke i ekonomske politike utjecale na sadašnje stanje. Cilj ovog rada je prikupiti što više relevantnih podataka i informacija korištenjem različitih izvora poput ekonomskih izvještaja, statističkih podataka, akademskih studija i izvještaja međunarodnih organizacija. Analiziraju se ključni pokazatelji i kriteriji koji prikazuju snage i slabosti EU u kontekstu njezinog odnosa s Kinom. Posebno se obrađuju aspekti ekonomskog uspona Kine i način na koji to utječe na globalni položaj EU. Također, istražuju se specifični izazovi, poput trgovinskih politika, tehnološke konkurentnosti i sigurnosnih pitanja, te kako ti izazovi mogu biti prevladani ili iskorišteni za daljnje jačanje pozicije EU u globalnom poretku. Rad pruža i preporuke za buduće politike EU kako bi se uspješno nosila s rastućim utjecajem Kine i zadržala svoju važnost i konkurentnost na globalnoj sceni.

2.2. Struktura rada

Kako bi se što jasnije prikazali i argumentirali temeljni pojmovi i ciljevi rada, rad je strukturiran kroz sljedeća poglavlja: U *Uvodu* rada objašnjavaju se osnovni pojmovi i cilj rada kako bi se dao početni uvid u temu. Naredno poglavlje *Metodologija rada* sadržava osnovne informacije o predmetu i cilju rada, o strukturi rada te korištenim znanstvenim metodama koje su korištene u radu radi analiziranja predmeta istraživanja. *Treće poglavlje* sadržava objašnjene osnovne

pojmove (geo)politike, (geo)ekonomije i svjetskih sukoba, kao i opisane glavne uzroke i posljedice većih svjetskih sukoba. *Četvrto poglavlje* analizira povijest Kine u političkom i ekonomskom smislu te uspon njezine važnosti u globalnom kontekstu. *Peto poglavlje* sadrži povijesni pregled EU, njene snage, slabosti i ekonomski značaj u svijetu. U *šestom poglavlju* analizira se utjecaj Kine na (geo)ekonomsku opstojnost EU, kao i njihove političke i ekonomske odnose. *Sedmo poglavlje* sadržava detaljnu raspravu o istraženim pojmovima te se pokušavaju dati odgovori na pitanja vezana uz (geo)ekonomsku opstojnost EU, narušava li ju ona sama te kako će rusko-ukrajinski rat utjecati na EU. *Zaključak* pruža pregled rada i preporuke za buduće politike EU. Rad završava popisom korištene literature te popisima slika, tablica i grafikona.

2.3. Metode i izvori istraživanja

U ovom diplomskom radu korištene su metode deskripcije, klasifikacije, komparacije, analize i sinteze, kao i povijesna metoda. Povijesna metoda služi kako bi se stvorio pregled povijesnih trenutaka koji su zaslužni za uspon Kine, ali i strateški značaj EU i jačanje njihovih pozicija na globalnoj razini. Također, opisani su i uzroci i posljedice pojedinih sukoba radi boljeg razumijevanja rada i uspona ove dvije svjetske sile. Nadalje, korištenjem metode deskripcije objašnjeni su temeljni pojmovi (geo)politike, (geo)ekonomije te svjetskih sukoba i sl. Metodom klasifikacije sistematizira se EU i prikazuje naspram Kine. Pri argumentiranju stavova bilo je ključno pronaći što više relevantnih pokazatelja i istražiti dostupnu znanstvenu i stručnu literaturu. Koristeći metodu analize, pregledani su statistički podaci koji prikazuju različite indikatore EU u odnosu na Kinu i područja za usporedbu. Metoda sinteze omogućila je sažimanje tih podataka kako bi se donio zaključak o snazi EU. U tom procesu korišteni su domaći i inozemni znanstveni i stručni radovi povezani s temama kao što su EU, trgovinski i međunarodni odnosi. Osim toga, korišteni su i znanstveno-stručni radovi relevantnih domaćih i inozemnih institucija, pouzdani internetski izvori te statistički pokazatelji.

2.4. Hipoteze rada

U radu su postavljene i hipoteze rada koje glase:

- H1: EU sama sebi narušava (geo)ekonomsku opstojnost kroz svoje politike i strategije.

- H2: Kineski ekonomski rast i inicijative kao što je „Jedan pojas, jedan put“ izravno utječu na (geo)ekonomsku opstojnost EU, stvarajući, kako prilike za ekonomski razvoj, tako i izazove u pogledu trgovinske ravnoteže, tehnološke konkurentnosti, i političke kohezije unutar EU.

3. (GEO)POLITIKA I SVJETSKI SUKOBI

Svjetski sukobi, (geo)politika i (geo)ekonomija su tri međusobno povezana pojma koji oblikuju međunarodne odnose i globalnu stabilnost. Geopolitiku kao pojam prvi je upotrijebio švedski znanstvenik Rudolf Kjellen u 19. stoljeću kako bi opisao „geografsku bazu države, njezino prirodno nasljeđe i resurse“ (O Tuathail, 2007). Geopolitika se nakon toga razvijala tijekom dva svjetska rata u Europi, a posebno u Drugom svjetskom ratu, pojam geopolitika postaje tabu tema i koristi se kao poveznica uz Adolfa Hitlera, kako bi se promovirao radikalno konzervativni nacionalistički način razmišljanja. Nakon njih se intenzivno proširila po svijetu te ju je precizno teško definirati, no u okvirima tradicionalnog shvaćanja pojam „geopolitika“ označava „geografiju međunarodnih odnosa ili odnos između fizičkog okruženja i vođenja vanjske politike“ (Džidić, 2024). Dodds (2009) je pak opisao navedeni pojam kao „pouzdan vodič kroz globalni pejzaž“ odnosno da „ona pomaže da se stvori jednostavan model svijeta koji se potom može primijeniti na formiranje i provođenje vanjske i sigurnosne politike“.

Paralelno s proučavanjem geopolitike, može se proučavati i geoeconomija, pojam koji je Solberg Soilen (2012) opisao kao „znanost prostornog, kulturološkog i strateškog aspekta resursa sa ciljem postizanja održive konkurentne prednosti.“ Izvorno potječe od Edwarda Luttwaka (1990) koji ga je iskoristio kao odgovor na novonastali posthladnoratovski poredak u kojem je „nacionalna ekonomska pozicija u brutalnom stanju, točnije, učinkovito svjetsko gospodarstvo nadjačalo bi vojnu snagu kao primarni mehanizam uređenja državnog sustava“ (Luttwaka, 1990).

Dva pojma koja su vrlo povezana razlikuju se kroz dva fundamentalna načina. Naime, geoeconomija nije primarno vezana s političkim i vojnim aktivnostima, već s ekonomskim aktivnostima. S druge strane, navedene aktivnosti nisu nastale odlukom pojedinaca koji predstavljaju vlast, već zaposlenika u organizacijama u privatnom sektoru, što je čini složenijom znanošću od geopolitike gdje je glavni akter vlada (Solberg Soilen, 2012). Ipak, geoeconomija se usredotočuje na „izgradnju međunarodnih partnerstava koja unapređuju usklađivanje, učinkovitost, ekonomsku moć i rast protiv navodnih prijetnji političkog radikalizma, anakronizma i anarhije“ (Sparke i dr., 2007).

Ova dva pojma koriste se upravo prilikom opisivanja svjetskih sukoba. „Ratovi su stari koliko i ljudska povijest“ (Tatalović, 2007). Ratovi su kroz povijest vođeni iz različitih razloga poput

teritorijalnih ambicija, vjerskih sukoba i borbe za prirodne resurse, koristeći različita sredstva i u različitim povijesnim okolnostima. Svi ratovi dijele zajednički cilj – nametanje vlastite volje i interesa suparnicima. Dugo vremena, rat se smatrao legitimnim sredstvom za postizanje državnih ciljeva, pa su prijetnje silom i uporaba sile bile uobičajene u međunarodnim odnosima. Rat se nije smatrao nemoralnim ako je bio formalno objavljen. Prema Tataloviću (2007), većina država nastoji ojačati svoje vojne kapacitete kako bi se zaštitila od mogućih napada. Sigurnost ne osiguravaju samo oslanjanjem na vlastite snage, nego se uključuju i u vojno-političke i obrambene saveze ili vode politiku neutralnosti. Unutarnje sposobnosti država igraju važnu ulogu u određivanju prioriteta prema drugim državama, a ostvarenje ciljeva često ovisi o vojnoj moći svake pojedine države.

Prvi svjetski rat donio je tragične posljedice, što je potaknulo potrebu za stvaranjem mehanizama koji bi mogli spriječiti buduće ratove ili smanjiti njihovu vjerojatnost. Uslijed užasa Drugog svjetskog rata, mirno rješavanje sporova među državama postalo je ključni dio međunarodnih normi.

3.1. Prvi svjetski rat

28. lipnja 1914. godine srpski nacionalist Gavrilo Princip ubio je austrougarskog nadvojvodu Franza Ferdinanda u Sarajevu, što je izazvalo bijes i navelo Austriju da od Srbije zatraži velike ustupke. Kada je Srbija, uz podršku Rusije, to odbila, objavljen je rat. Savezi su započeli sukob i do kolovoza je Europa bila u ratu.

Njemačka se suočila s ratom na dva fronta protiv Francuske i Rusije. Provodeći takozvani *Schlieffenov* plan (Možnik, n.d.), Njemačka je napala neutralnu Belgiju kako bi brzo porazila Francusku prije nego što se okrenula Rusiji. Međutim, plan je propao, a rat je zapao u pat-poziciju s ukorijenjenim pozicijama, gdje ni Saveznici (Britanija, Francuska, Rusija) ni Središnje sile (Njemačka, Austro-Ugarska) nisu mogli steći značajniji položaj. Rovovski rat, u kombinaciji s novim smrtonosnim oružjem poput topništva i mitraljeza, doveo je do neviđene brutalnosti i velikih žrtava. Rat je zahtijevao potpunu mobilizaciju resursa. Do kraja 1914., prema Renouvinu (2008), poginulo je više od milijun vojnika uz minimalne teritorijalne promjene. Njemačka se borila protiv združenih snaga Francuske, Rusije i Britanije. Godine 1917. Njemačka je nastavila neograničeno podmorničko ratovanje i pokušala se udružiti s Meksikom, što je potaknulo SAD da

objave rat 6. travnja 1917. godine. Ulazak Amerike ojačao je saveznike, posebno kada je Rusija izašla iz rata nakon boljševičke revolucije i Brest-Litovskog sporazuma u ožujku 1918. godine. SAD se brzo mobilizirao, regrutirao vojnike i pojačao proizvodnju. Do srpnja 1918. godine u Francusku je dnevno stizalo do 10.000 američkih vojnika. Njemačka je pokrenula veliku ofenzivu u proljeće 1918. godine, ali su je odbile nove američke snage. Britanska blokada ozbiljno je oslabila Njemačku, dovodeći do ekonomske napetosti i iscrpljenosti javnosti. Stodnevna ofenziva saveznika krajem 1918. godine uništila je njemački položaj, što je dovelo do primirja 11. studenog 1918. godine (Možnik, n.d.)

Prvi svjetski rat imao je ozbiljne ekonomske posljedice. Francuska je, iako je bila na pobjedničkoj strani, bila ekonomski uništena zbog borbi na svom tlu. Italija se suočila s političkim previranjima unatoč ekonomskim dobicima. Oslabljeno rusko gospodarstvo pridonijelo je njezinoj revoluciji. Samo su Britanija i SAD postale jače. Njemačka i Austro-Ugarska suočile su se s ekonomskim kolapsom, a Njemačka je bila opterećena golemim ratnim odštetama, što je dovelo do hiperinflacije i socijalnih nemira. Ekonomske poteškoće i nacionalno poniženje u Njemačkoj i Italiji pridonijeli su usponu autoritarnih vođa Adolfa Hitlera i Benita Mussolinija, pripremajući pozornicu za buduće sukobe (Sondhaus, 2021).

Kraj Prvog svjetskog rata donio je velike političke i ekonomske promjene u Europi, čije su posljedice, zajedno s ekonomskom krizom i usponom totalitarnih režima, postavile temelje za izbijanje Drugog svjetskog rata. Ova dva svjetska sukoba oblikovala su temelje modernog međunarodnog poretka, čiji su neposredni učinci i posljedice otvorili put ka stvaranju EU, koja se danas suočava s novim izazovima u obliku globalnih sukoba i rastućeg utjecaja Kine na geopolitičku i geoekonomsku opstojnost regije.

3.2. Drugi svjetski rat

Drugi svjetski rat (1939.-1945.) proizlazi iz posljedica Prvog svjetskog rata, Versajskog sporazuma i ekonomske krize 1930-ih godina. Agresivne invazije Njemačke, Italije i Japana izravno su potaknule sukob. Slaba i podijeljena Europa, izolacionizam SAD-a te oprezni SSSR nisu uspjeli spriječiti rat. Politika popuštanja nehotice je pogoršala situaciju, potičući još jedan razarajući sukob koji je „oblikovao Europu u kojoj danas živimo“ (Ross, 2003).

Dvije vrlo nestabilne regije u svijetu, Europa i Daleki Istok, bile su glavni pokretači ovog rata. Agresivna Njemačka bila je glavni akter u Europi, dok je tu ulogu u Aziji imao Japan. Japan je bio prva dalekoistočna država koja se industrijalizirala te je imala vrlo moćnu, modernu mornaricu i snažnu vojsku, te je zbog problema drugih trgovačkih nacija bilježio veliki napredak kao gospodarska sila. Odobravanjem prava glasa svim odraslim muškarcima u 1925. godini, zemlja je postojano nastavila putem do potpune demokracije, što se nekim utjecajnim skupinama u Japanu nije svidjelo. No, ekonomski problemi doveli su stvar do vrhunca kada je japanski izvoz sirove svile bio vrlo teško pogođen, zbog čega su patili i poljoprivrednici i trgovci. Upravo iz tih razloga vojska je odlučila, bez dopuštenja vlade, napasti Sjevernu kinesku pokrajinu Mandžuriju kako bi očuvala japanske interese. Zbog povezanosti i značaja Kine, u nastavku je opisan japansko-kineski rat u Drugom svjetskom ratu.

Kina je bila očita meta japanskoj agresiji, upravo zbog činjenice da je od revolucije 1911. godine, država bila u „rasulu“. Nakon razdoblja kontrole od strane raznih regionalnih gospodara rata, oko 1928. godine Nacionalisti pod vodstvom Jiang Jieshija postali su glavna sila sve dok im se nisu komunisti Mao Zeodonga suprotstavili, što je rezultiralo Građanskim ratom. Japan je to vješto iskoristio 1937. godine kada im je sukob između patrolirajućih japanskih vojnika i kineske jedinice na mostu Marco Polo izvan Pekinga dao izgovor da pokrenu invaziju na Kinu u punom opsegu. Japansko napredovanje bilo je popraćeno zastrašujućim prikazima nasilja, s vojnicima koji su se javno natjecali „tko će ubiti više Kineza“. Kina je bila zapanjujuće postignuće te su uspostavili Novi poredak u Istočnoj Aziji i sferu zajedničkog prosperiteta Velike Istočne Azije.

Tijekom „Velike depresije“ 1929. godine, koja je počela padom na američkom tržištu dionica, banke su potraživale zajmove, tvrtke su bankrotirale, a nezaposlenost je rasla. Demokracije poput Britanije i SAD-a preživjele su krizu, dok je u Njemačkoj nezaposlenost narasla na šest milijuna ljudi do 1932. godine. Razočarani birači okrenuli su se nacistima i Hitleru, koji je postao kancelar 1933. godine. Nakon dolaska na vlast, Hitler je konsolidirao moć, eliminirao opoziciju, pokrenuo ponovno naoružavanje i počeo progoniti Židove (Ross, 2003).

Godine 1940. Britanija je pristala zatvoriti Burmanski put na zahtjev Japana kako bi izbjegla sukob. Međutim, Japan se pridružio Trojnom paktu s Njemačkom i Italijom, pa je Britanija uz potporu SAD-a ponovno otvorila put. Nakon što je Hitler napao SSSR, Japan je okupirao Indokinu,

što je potaknulo embargo na trgovinu od strane Britanije, Nizozemske i SAD-a, posebno na izvoz nafte. Japan je odlučio napasti prvi, izvevši 7. prosinca 1941. godine napade na Malaju i Pearl Harbor, čime je rat postao globalan.

Njemačka ofenziva 1942. godine zaustavljena je u Staljingradu, gdje Crvena armija izdržava do dolaska zime. Bitka, koja traje do 2. veljače 1943. godine, rezultira predajom njemačkog zapovjednika Paulusa, označavajući prekretnicu u ratu. Sovjetske snage započinju prodor prema Berlinu. Saveznici otvaraju drugi front invazijom na Normandiju 1944. godine, što vodi do oslobađanja Francuske. Crvena armija oslobađa i Auschwitz, otkrivajući užase holokausta, dok saveznici otkrivaju koncentracijske logore u Njemačkoj. Na Pacifiku, bitka za Midway 1942. godine preokreće tijek rata protiv Japana. General MacArthur ponovno zauzima Filipine 1944. godine, a bitka za Okinawu traje 82 dana s velikim gubicima.

Crvena armija tako potiskuje Nijemce prema Berlinu, gdje se Hitler ubija u svom bunkeru. Njemačka je poražena, a Japan, bez nade, trpi bombardiranja gradova. Nakon što Japan odbije bezuvjetnu predaju, SAD baca atomske bombe na Hirošimu i Nagasaki, prisiljavajući cara Hirohita na predaju, čime završava najrazorniji rat u povijesti (Sulzberger, 1985).

Desetljeće nakon Drugog svjetskog rata bilo je razdoblje gospodarskog rasta i kulturne stabilnosti u Americi. Iako su predsjednik Obama i ekonomist Paul Krugman isticali važnost vladine intervencije za poslijeratni prosperitet, stvarni događaji tog razdoblja pružaju nijansiraniju sliku. Unatoč predviđanjima ekonomista o poslijeratnoj depresiji, smanjenje državne potrošnje nakon rata nije dovelo do gospodarskog kolapsa. Državna potrošnja pala je s 55% BDP-a 1944. godine na 16% BDP-a 1947. godine, dok je privatna potrošnja rasla, a nezaposlenost ostala niska (Mercatus center, 2012). Prijelaz s ratne na mirnodopsku ekonomiju bio je brz i učinkovit, zahvaljujući prestanku vladinih kontrola i smanjenju poreza. Ovo razdoblje pokazuje da privatno gospodarstvo može procvjetati bez intenzivne vladine intervencije.

3.3. Rusko-ukrajinski rat

Rusko-ukrajinski rat započeo je pogoršanjem međudržavnih odnosa dviju zemalja u veljači 2014. godine aneksijom Krima te je eskalirao u punopravni oružani sukob 2022. godine, zbog čega ima dubok i slojevit utjecaj na EU (Hrvatska enciklopedija, n.d.). Ovaj sukob ne samo da je izazvao

humanitarnu krizu i političke potrebe u istočnoj Europi, već je također imao značajne ekonomske, energetske i sigurnosne posljedice za EU. Kao neposredni susjed Ukrajine i ključni akter u međunarodnoj politici, EU se suočava s izazovima u obliku sankcija protiv Rusije, energetske ovisnosti te priljeva izbjeglica.

U krvavom sukobu između Ukrajine i Rusije, Ukrajina je usvojila strategiju napada na strateške ciljeve poput Krimskog mosta kako bi ometala rusku opskrbu. Ratni sukob nije ograničen na frontalne sukobe već se proširio na raketne i druge napade diljem Ukrajine, uz uzajamna napadanja na pograničnim područjima. Dio Zaporiške i Hersonske oblasti proglasio je neovisnost i pridružio se Rusiji uz već postojeće samoproglašene republike Donjeck i Lugansk. Broj ukrajinskih izbjeglica prešao je 4,8 milijuna, a većina ih je zatražila utočište u europskim zemljama i Rusiji.

Ukrajina je od siječnja 2022. do lipnja 2023. godine primila značajnu međunarodnu pomoć, pri čemu su najveći udio činile financijska (54%) i vojna pomoć (39%). Najveći donatori vojne pomoći uključuju SAD (46,5 milijardi USD), Njemačku (18,9 milijardi USD), Veliku Britaniju (7,2 milijarde USD), Norvešku (4 milijarde USD), Dansku (3,8 milijarda USD), Poljsku (3,3 milijarde USD) i Nizozemsku (2,7 milijardi USD). Financijsku potporu najviše su pružile EU (82,7 milijarda USD), SAD (26,3 milijarde USD), Velika Britanija (7,3 milijarde USD), Japan (6 milijardi USD) i Norveška (3,9 milijarda USD) (Hrvatska enciklopedija, n.d.).

Sukladno podacima UN-a (UN Human Rights, 2023), broj civilnih žrtava od početka sukoba do kolovoza 2023. godine iznosi 9.511, pri čemu je najviše stradalih bilo u Doneckoj i Luhanskoj oblasti. Na teritoriju pod ukrajinskom kontrolom smrtnost civila je bila 7.396, dok je pod ruskom kontrolom iznosila 2.115 ljudi (UN Human Rights, 2023). Situacija je dodatno pogoršana s okupacijom oko 18% ukrajinskog teritorija od strane Rusije, uključujući Krimski poluotok.

4. KINA – OD KRAHA DO SVJETSKOG STRAHA

Kako bi se najbolje razumio kineski globalni utjecaj, prvo se mora razumjeti Kina, s kulturološkog i povijesnog aspekta. Stoga se u ovom poglavlju detaljno obrađuje Kina te analiziraju njezini usponi i padovi tijekom godina.

4.1. Kina kroz godine

Ovim poglavljem pokušava se objasniti način na koji Kinezi razmišljaju i kako vide sebe i „Zapad“ kroz njihovu povijest.

Kina je jedna od najpoznatijih komunističkih zemalja s vrlo bogatom kulturom i tradicijom na koju je jako utjecala njena povijest i dinastije koje su se s godinama često mijenjale. Kineska povijest kreće od 2000 pr. Kr. s dinastijom Xia, čija je vladavina trajala oko 400 godina i uz čiju se vladavinu povezuje dolazak Brončanog doba u Aziju. Nakon njih, poznata dinastija je Qin, čija je vladavina tijekom približno 221. godine pr. Kr. uredila geografski položaj koji danas određuje Kinu, a koja je bila praćena do 400. godine Han dinastijom koja je prva uvela sustav vladavine koji i dan danas postoji u Kini (Dalio, 2021).

Tako, primjerice, Dalio (2021) u svojoj knjizi objašnjava kako su se dinastije mijenjale kroz godine, a s njima i njihov utjecaj naspram ostalih svjetskih sila. Obrađeno je pet dinastija, s Tang dinastijom koja je vladala 600-ih godina i za koje se smatra da su bili najviša točka Imperijske Kine. Naime, članovi dinastije Tang došli su na vlast nakon raznih sukoba, ali su svojom vladavinom ne samo vojno ujedinili Kinu, nego su stvorili stabilan sustav vladavine i politika koje su se vrlo efektivno pokazale u narednim godinama. Njihova vlast trajala oko 150 godina, no urušila se zbog nastanka korupcije i raznih unutarnjih sukoba koji su doveli financijski sustav do kraha.

Nakon njih, a zbog utjecaja domovinskog rata, na vlast je došla dinastija Song koja je kinesku ekonomiju dovela na svjetski vrh. Kreirali su centraliziranu vojnu i civilnu vlast, što ih je dovelo do enormnih znanstvenih i tehnoloških uspjeha. No, nakon nekoliko generacija vladavine, dinastija je oslabila te je poražena od strane mongolskog lidera Kublai Khana.

Kublai Khan je osnažio Kinu, poticao je obrazovanje, ujedinjenu vlast te je kinesko gospodarstvo bilo vrlo osnaženo nakon raznoraznih konflikata nastalih prije njegovog dolaska. U isto vrijeme nastala je i dinastija Yuan koja je, za razliku od Khana, poticala vrlo financijski izdašne ratove, zbog čega je vrlo kratko trajala.

Poznatu dinastiju Ming (1368.-1644.) obilježila je vladavina mira i prosperiteta koja je poticala obrazovno i civilno ponašanje koje razvija inovacije. Započeli su trgovinsku suradnju s Europom, što im je donijelo ogromnu količinu srebra i poticaj za razvojem industrijskog sektora. No, Ming nije uspjela dovoljno dobro organizirati monetarnu i fiskalnu politiku kako bi na adekvatan način mogla odgovoriti krizama koje su Kinu ostavile ugroženom i osjetljivom. (Britannica, n.d.)

Nakon kraha dinastije Ming, Qing dinastija je svojim dolaskom donijela razne uspjehe. Proširila je maksimalno teritorij Kine i dovela je prosperitet u kinesko gospodarstvo. No, problem nastaje kada se pojave europske sile koje su u Kinu 1800-ih godina donijele tzv. *Stoljeće ponižavanja*. Europljani su, naime, nudili trgovinsku suradnju Kini, no oni nisu htjeli ništa što bi im Europljani ponudili, zbog čega su Britanci donijeli opijum u Kinu kako bi došlo do potraživanja i na kraju same trgovine između dvije sile. Iz tog razloga stvorili su se razni sukobi koji su na kraju ovu dinastiju doveli do velikog kraha.

Iz navedenih objašnjenja vidljive su razne poveznice između dinastija. Nejednakost rasta, fiskalni i monetarni problemi svakoj dinastiji su donijeli probleme koji su ih na kraju i doveli do samog kraja. Kvaliteta i infrastruktura vlasti rasli su na početku vladavine svake dinastije, no onda bi s vremenom padali, što je najviše vidljivo u Song, Ming i Qing dinastijama.

Potrebno je navesti da je i geografski položaj Kine imao veliki utjecaj na njezin rast i pad. Njen teritorij je ponekad volatiln, ali i različit od jednog kraja do drugog. Tako je Sjever puno hladniji, suši i ravniji, dok je Jug topliji, vlažniji i brdovitiji, što je stanovnicima znalo stvarati probleme prilikom proizvodnje, ali i života jer su ponekad imali nedostatak vode i hrane, na što su i dan danas vrlo osjetljivi (Dalio, 2021).

Kao što je ranije rečeno, da bi se razumjelo određene kineske postupke, mora se razumjeti Kina, stoga su upravo svi navedeni događaji nagnali Kinu da se nauči obraniti od političkih i prirodnih nepogoda i tako postane jedna od najjačih svjetskih sila trenutno. Revolucijom 1911. godine,

završili su dugogodišnju tradiciju imperijalizma i otvorili si put prema stvaranju Republike. Ta ista Republika se srušila nakon četrdesetak godina pobjedom Komunističke partije Kine pod vodstvom Mao Zedonga, što je rezultiralo stvaranjem Narodne Republike Kine 1949. godine. No, pojam „Kina“ ili „Zhongguo“ („srednje kraljevstvo“) nije pojam kojim bi se opisali ljudi tih doba, on je nastajao s vremenom dijeljenjem rituala i stvaranjem zajedničkog identiteta. Ipak, moderna se Narodna Republika ne sastoji od Kine ili kineskog svijeta iznutra, Taiwan predstavlja jednu drugu dimenziju, a tako i Hong Kong te kineska „dijaspora“ Singapur. Mitter (2013) u svojoj knjizi objašnjava kako Kina nije samo država, već kontinent s različitim identitetima; autoritativna, demokratska, slobodna i zabranjena, zapravo „imenica u množini“ (Mitter, 2013) i „mjesto koje se mnogo promatra, ali malo razumije“ (Hoffmann i dr., 2008).

Kada je riječ o strukturi vlasti, kineska vladavina je stvorila određenu dobro razvijenu i održivu strukturu koju ne koriste kako bi okupirali udaljene države, zapravo su svi njihovi ratovi vođeni unutar njenih granica (planina i mora), kako sa strancima koji su dolazili na njihovo područje, tako i između sebe. Tradicionalna kineska vojna filozofija ih uči da je idealan način osvojiti rat tiho razvijati jednu moć do točke u kojoj će jednostavno njihov rival kapitulirati. Dalio (2021) smatra da kineske vlasti ne žele osvajati drugi teritorij jer je njihov teritorij već dovoljno velik i težak za kontrolirati, stoga su htjeli održati kulturološku jedinstvenost jednostavnom izolacijom. Ipak, promatrajući tradiciju i povijest, Kina preferira tihim načinom surađivati s drugim zemljama, točnije, partijama koje se znaju dobro ponašati i na taj način, ako je Kina moćnija, oni bi joj se odužili s darovima i uslugama kao što su garancije mira, prepoznavanje njihove vlasti i razmjenu prilika.

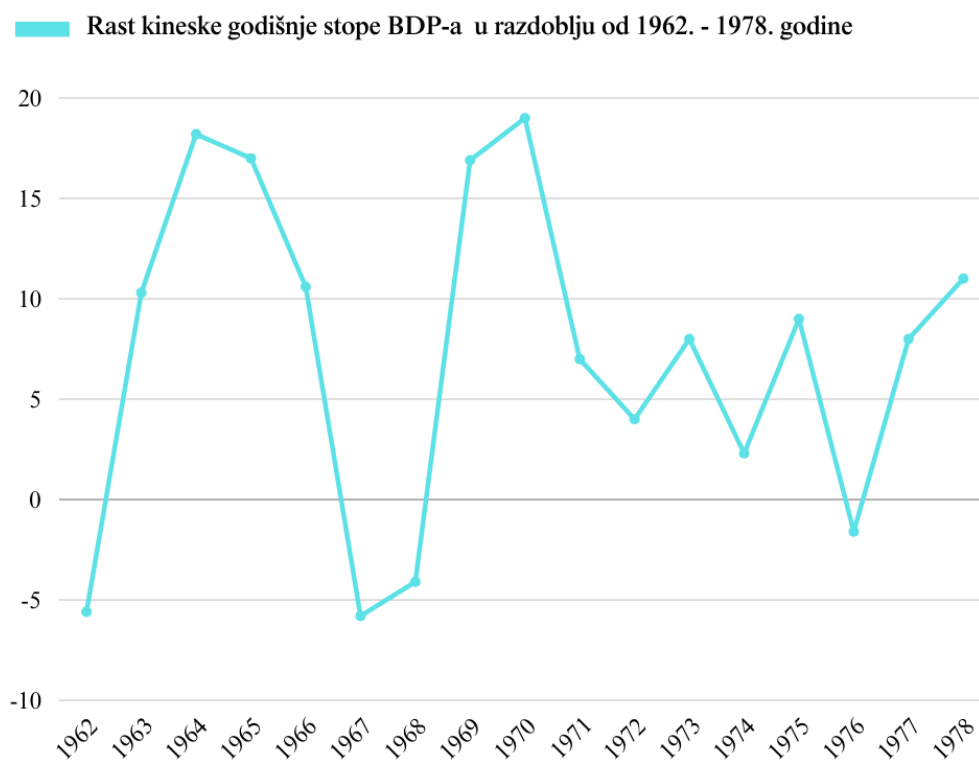
4.2. Povijest kineske ekonomije

Kineska ekonomska povijest vrlo je duga i komplicirana, no prvi početak bio je u 9. stoljeću kada su najviše koristili metal sve do 19. stoljeća kada su stvorili prvu papirnu novčanicu – *yuan*. Nakon toga, ekonomija Kine varirala je od vladavine do vladavine, ulascima i izlascima iz inflacije i hiperinflacije. Ipak, 1979. godine, pod vodstvom Mao Zedonga, Kina je uspostavila stabilnu i planiranu ekonomiju. Veliki dio državnog ekonomskog outputa kontrolirala je vlada, što je dovelo do stvaranja proizvodnih ciljeva, kontrole cijena i alociranih resursa. Ipak, s obzirom da je većina ekonomije kontrolirana od strane države, dolazi do nedovoljnog alociranja resursa te nedostatka

produktivnosti kod radnika, budući da im je fokus bio na ciljeve proizvodnje koje je postavila vlada, a ne na kvaliteti proizvoda koji su stvarali.

Prema statistici Svjetske banke (n.d.), BDP Kine rastao je u prosjeku na godišnjoj razini 5,5% u razdoblju od 1961. godine do 1978. godine. U grafikonu 1., vidljiv je veliki rast od 1961. godine do 1964. godine. No, potrebno je navesti da je u ovom razdoblju, u vladavini Mao Zedonga, kineska ekonomija doživjela značajne ekonomske gubitke, poput Kineske kulturne Revolucije od 1966. godine do 1976. godine, zbog čega je vidljiv nagli pad 1967. godine. Nakon toga vidljiv je rast i pad na godišnjoj razini sve do 1979. godine, uzrokovano raznim događajima, protestima i na kraju 1969. godine smrću Mao Zedonga nakon kojeg je Kina ostala bez glavne autoritativne figure.

Graf 1: Rast kineske godišnje stope BDP-a u razdoblju od 1962. – 1978. godine

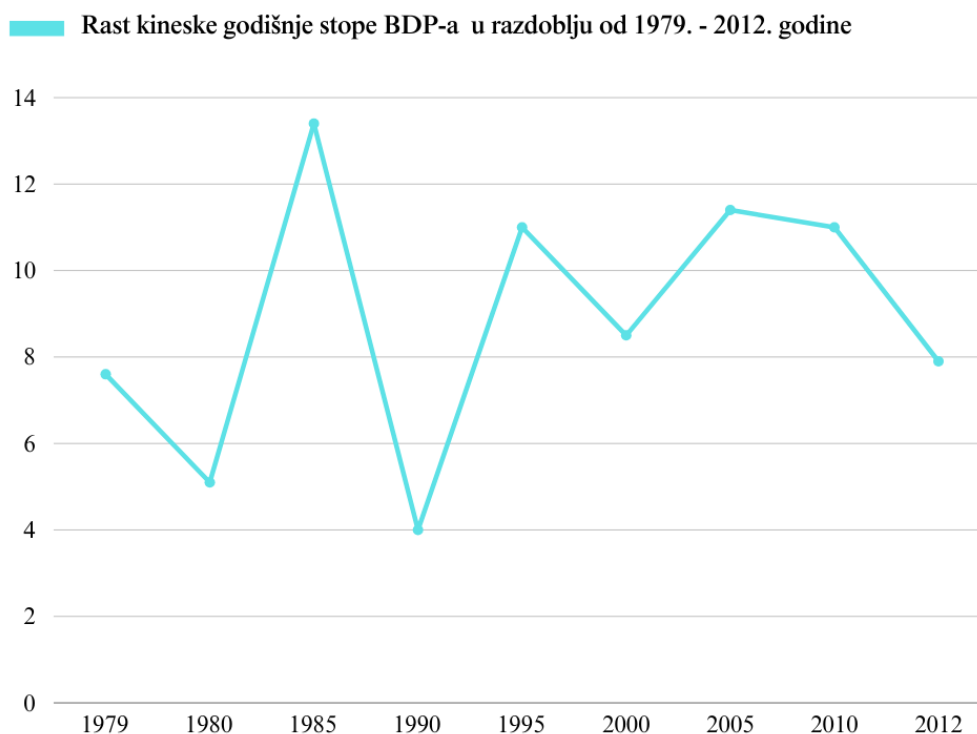
Izvor: Izrada autorice prema podacima Svjetske banke (n.d.)

Nakon 1979. godine, kineska vlada mijenja svoju politiku i provodi reformu ekonomije na principu slobodne trgovine otvarajući investicije i trgovinu sa Zapadom, zbog kojih je kineska ekonomija doživjela procvat koji je vidljiv i danas.

Od 1979. godine Kina je započela niz ekonomskih reformi. Vlada je uvela cjenovne i vlasničke poticaje za poljoprivrednike, dopuštajući im prodaju dijela uroda na slobodnom tržištu. Također su uspostavljene četiri posebne gospodarske zone uz obalu radi privlačenja stranih ulaganja i poticanja izvoza. Kasnije reforme decentralizirale su ekonomsku politiku, dajući lokalnim vlastima kontrolu nad poduzećima i omogućujući im natjecanje na slobodnom tržištu. Građani su bili potaknuti na pokretanje vlastitih poslova, a dodatne obalne regije proglašene su otvorenim gradovima i razvojnim zonama s poreznim i trgovinskim poticajima. Državna kontrola cijena je postupno eliminirana, a liberalizacija trgovine potaknula je konkurenciju i privukla strana ulaganja. Postupne reforme omogućile su Kini testiranje i širenje uspješnih politika diljem zemlje (CRS Report, 2019).

Od 1979. do 2012. godine godišnji rast realnog BDP-a po glavi stanovnika u Kini iznosio je 9,6%. Ovo razdoblje karakterizira brzi porast kineske ekonomije, odnosno prema izračunu Kina je u prosjeku udvostručila svoju ekonomiju skoro svakih 8 godina.

Graf 2: Rast kineske godišnje stope BDP-a u razdoblju od 1979. - 2012. godine

Izvor: Izrada autorice prema podacima Svjetske banke (n.d.)

Globalna gospodarska kriza koja je započela 2008. godine značajno je utjecala na kinesko gospodarstvo. Početkom 2009. godine novine *The New York Times* su izvijestile da je 20 milijuna radnika migranata bilo otpušteno s poslova zbog financijske krize (The New York Times, 2009), dok je rast BDP-a pao sa 14,2% 2007. godine na 9,7% 2008. godine. Kao odgovor, kineska vlada je provela paket gospodarskih poticaja vrijedan 586 milijardi dolara, fokusirajući se na financiranje infrastrukture i monetarne politike kako bi povećala bankarsko kreditiranje. Ove mjere pomogle su Kini da ublaži posljedice oštrog globalnog pada potražnje za kineskim proizvodima. Od 2008. do 2012. godine, kineski godišnji rast BDP-a u prosjeku je iznosio 9,44% (Svjetska banka, n.d.).

4.3. Rast kineske važnosti

U posljednjih 20 godina vidljiv je rast važnosti Kine na „svjetskoj sceni“, najvećim dijelom jer u gotovo svakoj industriji postaju prvaci i, neovisno o tipu proizvoda, Kina je postala lider na svjetskom tržištu. Važno je za naglasiti kako, zapravo, po prvi put u povijesti, Kina potiče kineske

kompanije da postanu globalne jer je, od strane Kine, shvaćena važnost aktivnog sudjelovanja u svjetskoj konkurentnosti.

Ekonomski rast Kine je sa sobom donio i brojne geopolitičke prepreke. Naime, kada proizvođači drugdje u svijetu pokušavaju dobiti zaštitu od kineskog uvoza, nađu se u borbi s lokalnim trgovcima koji tvrde da im je potrebna roba proizvedena u Kini kako bi služili svoje klijente, kao i s drugim lokalnim kompanijama koje su svoje proizvodne pogone premjestile u Kinu. Svojim aktivnim ulaganjem i diplomatskim naporima doveli su svijet do toga da zemlje u razvoju gledaju Kinu kao zemlju na koju se trebaju ugledati, kao željenog prijatelja i kao tržište po izboru, a ne Sjedinjene Američke Države (u nastavku teksta: SAD) ili EU. U nastavku, povijesni kontekst dodatno pojašnjava ovu transformaciju.

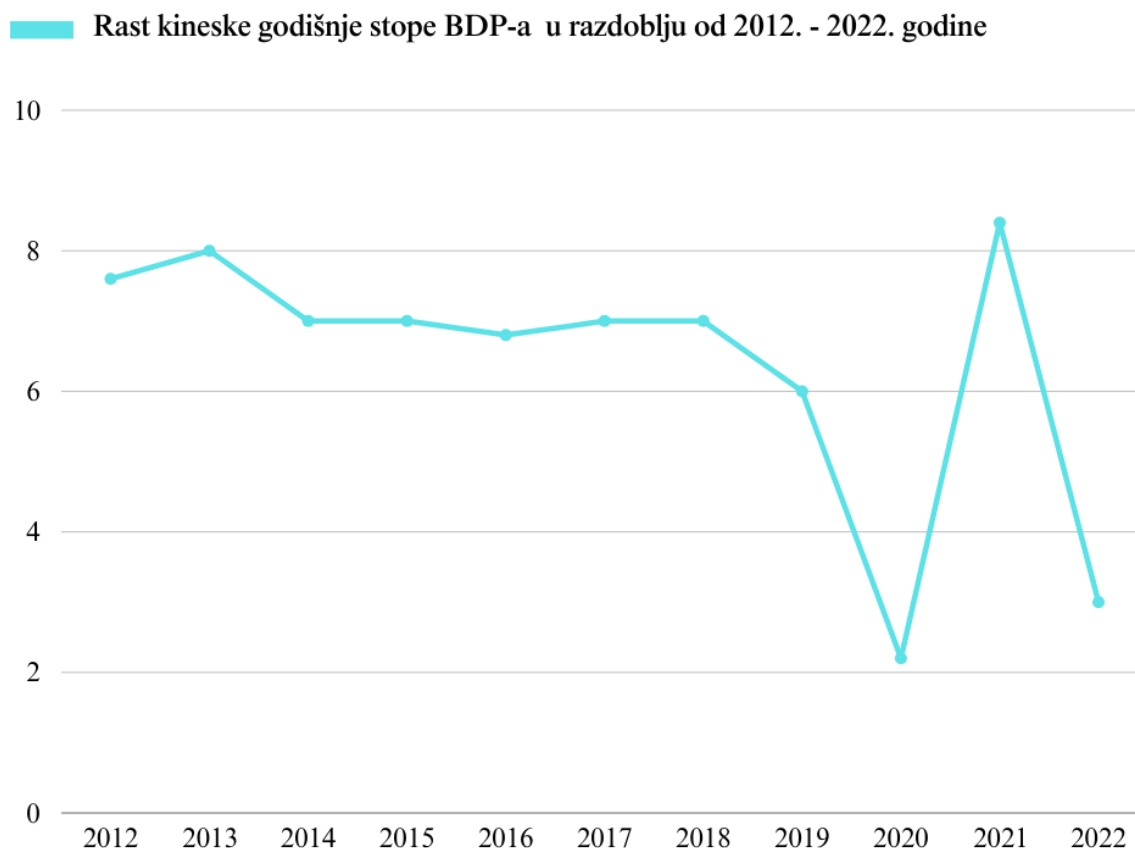
Sredinom 1980ih godina Hu Yaobang i Zhao Ziyang revolucijom su preuzeli vlast nad Narodnom Republikom i nastavili gospodarski i politički rast sve do njihovih nasljednika Jiang Zemin i Zhu Rongji, koji su ekonomiju još malo otvorili i sklopili dogovor s WTO¹. Njih je naslijedio Xi Jinping, sin bivšeg zamjenika premijera u vladi Mao Zetonga (Britannica, 2024). Xi Jinping je svoj mandat započeo s vizijom kineske obnove, naglašavajući borbu protiv korupcije i oživljavanje kineske nacije. Njegova je vizija brzo stekla podršku među narodom i postala vrlo utjecajna. Kina, poznata kao „Srednje kraljevstvo“, postala je izvor inovacija i vanjska sila, ostvarujući ambicije koje je nekada imala dinastija Qing – sve je to duboko ukorijenjeno u kineskoj svijesti. Tijekom godina, Xijeva vlada je aktivno provodila reforme, otvarala tržište i ekonomiju, smanjivala javni dug, poticala poduzetništvo i kontrolirala zagađenje i degradaciju okoliša. Kineski lideri i kreatori politike često su se bavili pitanjima poput prekomjernog duga, razvojem bankarskog sustava u sjeni, ranjivostima financijskog sustava i trgovinskim sporovima sa SAD-om. Xijeva administracija uvela je reforme koje su otvorile tržišta, upravljale dugom, podržale poduzetništvo i orijentirale industrije prema tržišnim načelima, posebno u sektorima gdje Kina želi biti globalni lider. Uvedeni su razboriti propisi, razvijene su nove tehnologije i buduće industrije, proširene su ekonomske koristi na zaostale regije, te kontrolirana onečišćenja i okolišna degradacija (Dalio, 2021). Kina je ojačala svoju vanjsku politiku, što je izazvalo reakciju SAD-a, osobito nakon izbora Donalda Trumpa za predsjednika 2016. godine. Trump je potakao protekcionizam i nacionalizam,

¹ WTO - Svjetska trgovinska organizacija (engl. *World Trade Organization*)

vjerujući da se Kina natječe nepošteno. Kina je nastavila svoj rast i širenje investicija kroz inicijativu „Pojas i put“, koja obuhvaća zemlje u razvoju i proteže se do Europe, Sredozemlja i Afrike. Unutarnje promjene u Kini podrazumijevale su konsolidaciju moći oko Xi Jinpinga, izmjenu ustava za jačanje kontrole Komunističke partije te ukidanje ograničenja mandata za predsjednika i potpredsjednika. Pandemija COVID-19 dodatno je utjecala na globalnu ekonomsku situaciju i pogoršala međunarodne odnose. Kineske reforme i otvaranje rezultirali su značajnim ekonomskim napretkom: proizvodnja po osobi povećala se 25 puta, stopa siromaštva smanjila se s 96% na manje od 1%, a očekivani životni vijek povećao se za oko 10 godina (Dalio, 2021).

U nastavku je prikazan grafik 3 u kojemu se jasno vidi rast i pad godišnje stope BDP-a Kine. 2020. godina, godina pandemije virusa COVID-19, kako globalno, tako i u Kini, utjecala je na veliki pad BDP-a te godine. Međutim, za razliku od ostatka svijeta, Kina je 2021. godine zabilježila rast od 8,4%, ali i veliki pad naredne godine na samo 3% (Dalio, 2021).

Graf 3: Rast kineske godišnje stope BDP-a u razdoblju od 2012. - 2022. godine

Izvor: Izrada autorice prema podacima Svjetske banke (n.d.)

Brzi rast kineskog gospodarstva izazvao je raspravu o tome hoće li ikada Kina prestići SAD kao najveću svjetsku ekonomsku silu. U 2018. godini kineski BDP iznosio je 13,4 trilijuna dolara, što je 65,3% veličine američkog gospodarstva (CRS, 2019).

4.4. Inicijativa „Jedan pojas, jedan put“ i Plan „Made in China 2025“

Izvorni Put svile nastao je tijekom dinastije Han (206. pr. Kr. - 220. AD), šireći trgovinske mreže kroz Srednju Aziju do Europe. Ova ruta povezivala je Istok i Zapad, omogućujući razmjenu robe poput kineske svile i začina za zlato i staklene proizvode. Vrhunac je dosegla pod Rimskim i Bizantskim Carstvom te dinastijom Tang (618.-907.). Trgovina je oslabljena križarskim ratovima i Mongolima, a u 16. stoljeću prebacila se na pomorske rute (McBride, 2015).

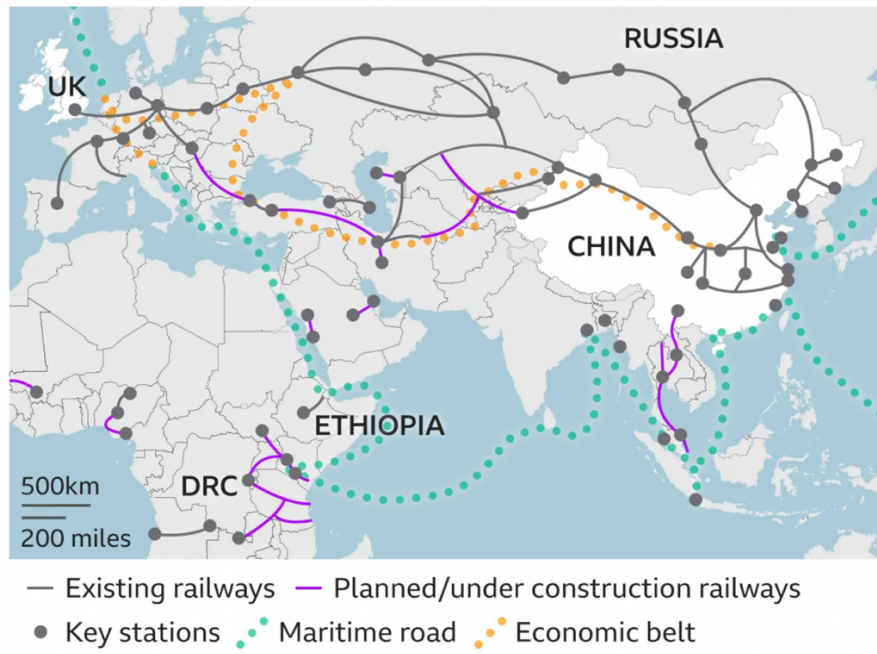
SAD vide Novi put svile kao priliku za gospodarski rast Srednje Azije kroz investicije i regionalne trgovinske blokove. Nakon povećanja broja vojnika u Afganistanu 2009. godine, strategija je uključivala izgradnju regionalnog energetskeg tržišta te poticanje privatnog sektora u Afganistanu i Pakistanu (U.S. Department of State, 2013).

Kina ima i vlastitu inicijativu za Novi put svile, „Jedan pojas, jedan put“, koja obuhvaća kopneni i pomorski razvoj (Slika 1.). Ciljevi su otvaranje novih tržišta, razvoj zapadnog Xinjianga i osiguranje opskrbe energijom. Projekti uključuju izgradnju željeznica, energetskih cjevovoda i autocesta. Financijske inicijative poput Fonda Puta svile (40 milijardi dolara) i Azijske infrastrukturne investicijske banke (AIIB) s kapitalom od 100 milijardi dolara igraju ključnu ulogu (McBride, 2015).

U 2014. godini Kina je sklopila ugovore s Kazahstanom (30 milijardi dolara), Uzbekistanom (15 milijardi dolara) i Kirgistanom (3 milijarde dolara), te uložila 1,4 milijarde dolara u luku Colombo u Šri Lanki. AIIB je osnovan s 57 članica, uključujući zapadne saveznike, unatoč protivljenju SAD-a (CRS, 2017).

Slika 1: Plan proširenja Inicijative „Jedan pojas, jedan put“

Belt and Road Initiative expansion plans

Izvor: autorica preuzela gotovo grafičko rješenje iz: BBC (2023)

Xi Jinpingova vizija uključuje stvaranje velike mreže željeznica, energetske cjevovoda, autocesta i uređenih graničnih prijelaza prema zapadu kroz bivše sovjetske republike i prema jugu do Pakistana, Indije i jugoistočne Azije (Slika 1.). Ova mreža bi proširila upotrebu kineske valute renminbija i poboljšala povezanost Azije. Azijska razvojna banka procijenila je da kontinentu godišnje nedostaje preko 900 milijardi dolara za financiranje infrastrukture. Kina također financira posebne gospodarske zone i industrijska područja za otvaranje radnih mjesta i promicanje svojih tehnoloških ponuda, poput 5G mreže Huawei. U 2013. godini Xi je na summitu ASEAN-a u Indoneziji najavio planove za Pomorski put svile 21. stoljeća. Kina planira ulaganja u razvoj luka duž Indijskog oceana, od jugoistočne Azije do istočne Afrike i Europe, kako bi se prilagodila rastućem trgovačkom prometu. Ukupna ambicija kineske inicijative „Pojas i put“ je ogromna. Do danas je 147 zemalja, koje čine dvije trećine svjetske populacije i 40% globalnog BDP-a, potpisalo projekte ili pokazalo interes za sudjelovanje (McBride, 2015).

Kina je uspješno proširila svoj utjecaj kroz infrastrukturne projekte i meku moć, uključujući sveučilišne stipendije, kulturne razmjene i Konfucijeve institute. Također, Kina je proširila

trgovinski blok BRICS (Brazil, Rusija, Indija, Kina, Južna Afrika). Kina koristi inicijativu „Pojas i put“ (engl. *Belt and Road Initiative*, BRI) za diplomatsku izolaciju Tajvana, a mnoge zemlje koje su prebacile priznanje s Tajvana na Kinu primatelji su BRI sredstava. Kambodža, Laos i Tajland često podržavaju kineske interese u regiji. Kina tvrdi da BRI nije sredstvo dominacije, već način za izgradnju međusobne povezanosti i izbjegavanje novog Hladnog rata. No, ostaje pitanje želi li svijet svjetski poredak pod vodstvom Kine.

Kada je riječ o percepciji Europe, u posljednje četiri godine, Kina je postala ključni ekonomski igrač u jugoistočnoj Europi. Ekonomski utjecaj Kine u regiji počeo je rasti 2012. godine kada je Kina pokrenula novu ekonomsku diplomaciju pod nazivom „Kina i zemlje srednje i istočne Europe“ ili „16 plus Kina“. Od tada do 2016. godine održano je pet *summita* premijera (u Varšavi, Bukureštu, Beogradu, Suzhouu i Rigi) na kojima su usvojene smjernice za djelovanje. Kineske banke uspostavile su fond od 10 milijardi dolara za financiranje projekata „16 plus 1“ (Xin, 2018). Kina je započela ovaj oblik suradnje nakon procjene da su njezini odnosi s ovim dijelom Europe znatno neuravnoteženi u usporedbi s njenim ekonomskim vezama s postindustrijskom Europom. Ova nova diplomacija poboljšala je bilateralne i multilateralne odnose između Kine i zemalja jugoistočne Europe te unaprijedila suradnju u obrazovanju, znanosti i turizmu.

Europske zemlje ulaze u novo razdoblje povećanog interesa kineskog kapitala, što od političkih lidera zahtijeva prilagodbu ekonomskih politika prema Kini kako bi osigurali koristi od ove faze ekonomske integracije te minimizirali potencijalne rizike. Prema Plevniku (2017), postoji rašireno mišljenje da će Kina imati znatno veće koristi od projekta „Jedan pojas, jedan put“ u usporedbi s Europom i takve tvrdnje treba oprezno prihvaćati. Europske visoko tehnološke tvrtke također će biti uključene u složene infrastrukturne projekte u Aziji, Africi i Europi. Također, veliki dio kineskog izvoza u EU zapravo čine proizvodi japanskih, južnokorejskih i europskih tvrtki koje posluju u Kini. U kategoriji strojeva i elektronike, kineski poduzetnici ostvaruju samo 10% profita, dok preostalih 90% pripada stranim tvrtkama. U tekstilnoj industriji, kineski poduzetnici imaju manje od 5% dobiti (Plevnik, 2017).

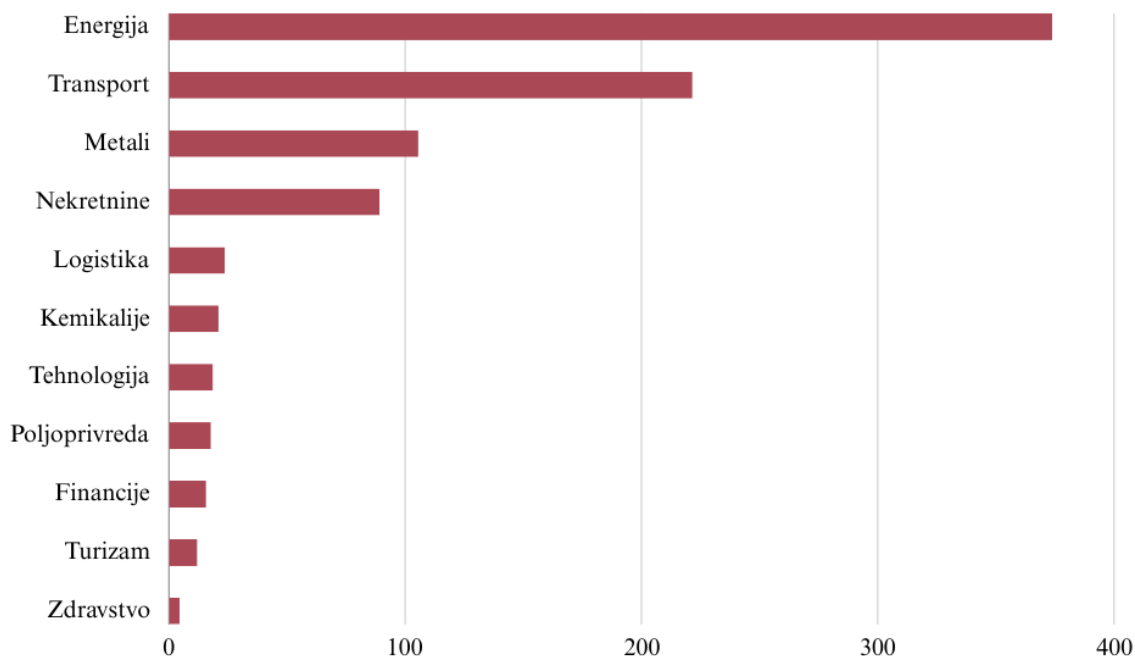
EU želi da „Pojas i put“ bude uspješan jer može donijeti brojne nove gospodarske prilike. Iako postoji rizik da bi kineska hiperprodukcija mogla naštetiti europskim proizvođačima u određenim sektorima, predsjednik Europske komisije Jean-Claude Juncker posjetio je Kinu dvaput 2016.

godine kako bi riješio taj problem. Dok je rješavanje kineske hiperprodukcije važan aspekt, cijela priča o „Pojasu i putu” ne bi se trebala svoditi samo na to (Plevnik, 2017).

Prema Vidmaroviću (2018), Europa posvećuje veliku pažnju kritičkoj evaluaciji kineske inicijative u akademskim i političkim krugovima, smatrajući je prijetnjom svojim političkim i ekonomskim vrijednostima. EU ne želi biti preplavljena jeftinim kineskim proizvodima niti želi da kineske kompanije uspostave proizvodne podružnice u istočnoj Europi za jeftiniji uvoz i izvoz. Također, postoji zabrinutost zbog kineskog preuzimanja europskih visoko tehnoloških poduzeća i *know-how-a*. Kineska integracija može potisnuti kritike o slobodi govora, ljudskim pravima i položaju Tibeta i Ujgura. Europa ne vidi Kinu kao egzistencijalnu prijetnju, ali želi da se na njenom tlu poštuju njena pravila i da ekonomska suradnja ne znači zanemarivanje drugih problema (Portal hrvatskog kulturnog vijeća, 2018).

Kada je Kina pokrenula inicijativu „Pojas i put“ 2013. godine, mnoga gospodarstva u razvoju su se nadala da će ovaj masovni infrastrukturni projekt donijeti potrebna ulaganja i potaknuti razvoj. Veliki broj zemalja je potpisao memorandume o razumijevanju. Međutim, do desetog rođendana inicijative Pojas i put, očekivanja su bila pomiješana. Dok je u nekim zemljama došlo do izgradnje nove infrastrukture i razvoja, u drugima su se pojavili problemi s prezaduženošću te nedovršeni ili neiskorišteni projekti. Prema podacima American Interprise Instituta (n.d.; Slika 2.), Kina je u razdoblju od 2013. godine do 2023. godine, u sklopu navedene inicijative najviše uložila u sektor energije i to čak približno 400 milijardi dolara, dok je nešto manje od 300 milijardi dolara uložila u transport i rudarenje te sektor nekretnina.

Slika 2: Iznos investicija uloženih u Inicijativu „Jedan pojas, jedan put“

Izvor: Izrada autorice prema podacima American Interprise Institute (n.d.)

Osim toga, sve veći politički utjecaj Kine postao je predmet pažnje kako su se gospodarske veze produbljivale zbog ulaganja u okviru inicijative Pojas i put. Italija je već najavila svoje namjere da se povuče iz inicijative Pojas i put. Sudjelovanje europskih lidera na trećem Forumu za suradnju između Kine i Europe (BRF) 2023. godine naglo je opalo, sa samo tri najviša lidera prisutna, za razliku od jedanaest koji su sudjelovali na drugom BRF-u 2019. godine (Aleksandar Vučić, Vladimir Putin i Viktor Orbán iz Mađarske, zemlje članice EU-a). Važni razlozi za smanjeno sudjelovanje u BRF-u 2023. uključuju kritike na račun inicijative Pojas i put, kao i prisustvo Vladimira Putina. Osim toga, odnosi između Kine i EU-a te nekih njezinih susjednih zemalja bili su ozbiljno narušeni. Različite ocjene inicijative 14+1 (susret između Kine i prvotno 17, sada smanjen na 14 istočnoeuropskih i srednjoeuropskih zemalja), kao i kineski stavovi o ratu u Ukrajini, koji su neki promatrači opisali kao „prorusku neutralnost“, bili su ključni u ovom razvoju (ETNC, 2023).

Kineska spremnost da koristi svoje ekonomske veze za postizanje političkih ciljeva, što može ići na štetu njezinih „partnera“, potaknula je oprez mnogih europskih zemalja i postavila „smanjenje rizika“ kao prioritet u njihovim odnosima s Kinom.

Mađarska i Srbija nastavljaju održavati snažne veze s Kinom, što je jasno vidljivo njihovim sudjelovanjem na BRG-u. Aleksandar Vučić je odabrao putovanje u Peking umjesto sudjelovanja na vrhu Berlinskog procesa u Tirani, potpisujući sporazum o slobodnoj trgovini s Kinom, što odražava njegov stav prema procesu pristupanja EU. Xi Jinping je istaknuo „čelično“ prijateljstvo između Kine i Srbije kao primjer odnosa između Kine i europskih zemalja. Ovaj diplomatski potez dolazi u vrijeme kada su odnosi EU-a sa susjedima na istoku dodatno komplicirani zbog ruske invazije na Ukrajinu, što je značajno utjecalo na politiku proširenja EU-a. Unatoč tome što su Ukrajina i Moldavija dobile status kandidata za članstvo u EU 2022., Gruzija se suočava s izazovima kao što su politička polarizacija i proces „deoligarhizacije“. Kina nastoji iskoristiti priliku za jačanje svoje prisutnosti u regiji, što predstavlja zabrinutost za EU. Studija Bertelsmann Stiftung pokazuje da je Kina postala značajan konkurent EU-u u različitim područjima: trgovini, financijama putem BRI projekata, razmjeni tehnologije i infrastrukturi. Ovo bi trebalo biti upozorenje za EU da pažljivije prati ekonomske aktivnosti Kine u svojoj blizini, s obzirom na njezin politički utjecaj i sve veću ekonomsku konkurenciju (GED, 2023).

Plan „Made in China 2025“ (CSET, 2015) usmjeren je na tehnološke inovacije i industrijsku nadogradnju s ciljem postizanja kvalitativnog skoka u kineskoj proizvodnoj industriji. Ovaj strateški plan ne samo da ima za cilj povećati međunarodnu konkurentnost kineskih proizvoda, već i potaknuti transformaciju kineskog gospodarstva prema visokim tehnologijama i visokovrijednim proizvodima. Međutim, Kina je još uvijek u procesu industrijalizacije i zaostaje za naprednim zemljama. Proizvodna industrija je velika, ali ne i dovoljno snažna. Nedostatak inovacija, ključne tehnologije i vrhunske opreme ostaje izazov. Kvaliteta proizvoda je niska, a nedostaju svjetski poznati brendovi. Resursi i energija se ne koriste učinkovito, a problem onečišćenja je izražen. Industrijska struktura je neracionalna, razvoj vrhunske opreme i usluga zaostaje, informatizacija je nedovoljna, a integracija s industrijalizacijom nije duboka. Stupanj industrijske internacionalizacije i globalizacije poduzeća je nizak.

Za izgradnju proizvodne moći Kina mora iskoristiti stratešku priliku, odgovoriti na izazove, pojačati planiranje, promovirati inovacije, formulirati posebne politike, iskoristiti institucionalne prednosti i mobilizirati društvo. Potrebno je osloniti se na kinesku opremu i brendove, te ostvariti transformaciju iz „Made in China“ u „Created in China“, fokusirajući se na kvalitetu i jačanje kineskih proizvoda i brendova. (Shi, 2024)

Kako bi sve to ostvarili, njihovi osnovni pristupi su (CSET, 2015):

- **Vođenje inovacijama** – staviti inovacije u središte razvoja proizvodne industrije, poboljšati institucionalno okruženje za inovacije i promovirati suradničke inovacije. Napraviti pomake u ključnim tehnologijama i slijediti put digitalizirane, umrežene i inteligentne proizvodnje.
- **Kvaliteta na prvom mjestu** – usredotočiti se na kvalitetu, ojačati odgovornost poduzeća za kvalitetu, istraživati tehnologije kvalitete i stvarati neovisne robne marke. Izgraditi sustav zakonodavstva i standarda te tržišno okruženje za pošteno poslovanje.
- **Zeleni razvoj** – fokusirati se na održivi razvoj, promovirati tehnologije za uštedu energije i zaštitu okoliša te implementirati čistu proizvodnju. Razvijati kružno gospodarstvo i sustav zelene proizvodnje.
- **Strukturna optimizacija** – prilagoditi industrijsku strukturu, razvijati naprednu proizvodnju, transformirati tradicionalne industrije i promovirati uslužnu proizvodnju. Inkubirati industrijske klastere s osnovnom konkurentnošću.
- **Usmjerenost na talente** – tretirati talente kao temelj razvoja, uspostaviti mehanizam za odabir, zapošljavanje i obrazovanje te ubrzati obuku stručnog, tehničkog i rukovodećeg osoblja. Stvoriti atmosferu masovnog poduzetništva i inovacija te izgraditi tim visoke kvalitete.

Plan „Made in China 2025“ suočava se i s brojnim izazovima, unatoč svojim ambicioznim ciljevima. Ključni problemi dolaze iz domaćeg i međunarodnog okruženja. Kina se još uvijek oslanja na uvoz temeljnih i vrhunskih tehnologija, što ograničava nadogradnju njene proizvodne industrije. Nedostatak samoinovacije u ključnim materijalima, elektroničkim komponentama i preciznoj opremi predstavlja značajnu prepreku. Geopolitičke složenosti, trgovinski protekcionizam i ograničenja izvoza tehnologije, posebno od strane SAD-a, stvaraju prepreke za

kinesku industriju na globalnom tržištu. Kina mora transformirati svoju proizvodnju iz jeftine baze u inovativnu i visokokvalitetnu industriju, što zahtijeva poboljšanja u učinkovitosti, kvaliteti, dizajnu, marketingu i izgradnji brendova. Stroži ekološki propisi i veća svijest o zaštiti okoliša zahtijevaju zelenu transformaciju industrije, što predstavlja kompleksan izazov. Brzi razvoj visokotehnološke proizvodnje zahtijeva više stručnog tehničkog i menadžerskog osoblja, posebno u novim tehnologijama kao što su umjetna inteligencija i analitika velikih podataka.

Trgovinske i investicijske restrikcije od strane SAD-a i EU dodatno kompliciraju provedbu plana, ograničavajući pristup ključnim tehnologijama i tržištima. Visoke carine koje je SAD nametnuo kineskim proizvodima predstavljaju značajan vanjski izazov, narušavajući ravnotežu globalne trgovine i konkurentnost kineske industrije, posebno u visokoj tehnologiji. Trgovinske napetosti između Kine i SAD-a nastavljaju utjecati na kinesku proizvodnu industriju, čime se dodatno povećavaju vanjski pritisci na ostvarenje ciljeva „Made in China 2025“.

Blizu je kraj roka za ostvarenje plana „Made in China 2025“, koji je postavljen 2015. godine. Iako kineska proizvodnja i dalje susreće izazove u globalnoj konkurenciji, dosadašnji napredak pokazuje glatkoću u implementaciji. Unatoč američkim sankcijama i blokadama tehnoloških inovacija iz Kine, kao i kontinuiranim problemima u opskrbnom lancu, kineski znanstvenici i inženjeri uspjeli su se osloniti na vlastite napore. Njihova upornost i predanost tijekom proteklog desetljeća rezultirali su postizanjem značajnih uspjeha.

5. EUROPSKA UNIJA

Gotovo svima je poznato da je EU kao oblik integracije na europskom kontinentu nastala nakon okončanja Drugog svjetskog rata o kojemu je nešto više rečeno u poglavlju 3.2 diplomskog rada. Ovaj dio rada bavi se nastankom, ciljevima, temeljnim vrijednostima te tijelima i institucijama EU-a.

5.1. Povijesni razvoj Europske unije

Porijeklo EU može se pratiti unatrag do vizionarske *Schumanove deklaracije* iz 1950. godine. Navedena deklaracija predstavlja nacrt za stvaranje međusobno povezane Europe kroz gospodarsku suradnju u industriji ugljena i čelika. Robert Schuman, jedan od ključnih aktera ovog plana, prepoznao je da bi udruživanjem ključnih resursa europske nacije postale suštinski više povezane. Ova međusobna povezanost bi među članicama ne samo učinila rat nepoželjnim, nego i praktički neizvedivim (Hume, 2007). Schumanova deklaracija poslužila je kao početni korak prema široj suradnji i integraciji među europskim narodima. Postavljen je temelj za uspostavu Europske zajednice za ugljen i čelik, čiji je cilj bio olakšati suradnju i koordinaciju u proizvodnji i trgovini ugljenom i čelikom. Ta je zajednica, pak, djelovala kao preteča konačnog formiranja EU. Vizija Schumanove deklaracije bila je ukorijenjena u uvjerenju da će gospodarska suradnja ne samo potaknuti stabilnost i mir, već i stvoriti temelj za zajednički prosperitet na europskom kontinentu. Udruživanjem svojih resursa i zajedničkim radom, europske bi nacije mogle prevladati povijesne podjele i sukobe koji su stoljećima mučili kontinent. Schumanova deklaracija stoga je predstavljala hrabar i napredan pristup europskoj politici, pristup koji je nastojao nadići nacionalne interese u korist kolektivnog europskog identiteta i svrhe. Uspjeh Europske zajednice za ugljen i čelik otvorio je put daljnjim integracijskim naporima i konačnom uspostavljanju EU. S vremenom je EU proširila opseg odgovornosti, razvijajući se u složenu integraciju koja obuhvaća ekonomsku, političku i društvenu dimenziju.

Rimski ugovori iz 1957. godine ključni su trenutak u povijesti europske integracije, označavajući značajan napredak prema ujedinjenoj Europi. Ovi značajni sporazumi vođeni su vizijom napretka i zajednički su uspjeh među europskim narodima, s posebnim naglaskom na poticanje gospodarske suradnje i integracije. U središtu te vizije bila je uspostava Europske ekonomske zajednice (EEZ), koja je služila kao kamen temeljac za ostvarenje ciljeva ugovora. EEZ je uvela revolucionarne

politike koje su imale za cilj dublje povezati europske zemlje kroz gospodarske veze. Jedna takva politika bila je stvaranje zajedničkog tržišta, koje je omogućilo slobodno kretanje roba, usluga, kapitala i ljudi kroz države članice. Rušenjem prepreka trgovini i promicanjem otvorene konkurencije, zajedničko tržište potaknulo je gospodarski rast i prosperitet u cijeloj regiji. Osim zajedničkog tržišta, EEZ je uspostavila i carinsku uniju, čime su ukinute carine i druge trgovinske prepreke među državama članicama. Ovaj potez dodatno je poboljšao gospodarsku integraciju racionalizacijom trgovine i jačanjem prekogranične trgovine. Štoviše, stvaranjem Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) osiguran je zajednički pristup poljoprivrednoj proizvodnji i potpori. Pružanjem financijske pomoći i promicanjem održivih poljoprivrednih praksi, Zajednička poljoprivredna politika (CAP) je imala za cilj jamčiti sigurnost hrane i stabilnost diljem Europe. Najvažnije je da su te ekonomske politike bile poduprte načelom solidarnosti, temeljnom vrijednošću duboko ukorijenjenom u strukturu EEZ-a. Solidarnost se smatrala bitnim alatom za premošćivanje jaza između prosperitetnih i manje prosperitetnih regija, poticanje kohezije i otpornosti. EEZ je proveo razne inicijative za promicanje solidarnosti, kao što su programi regionalnog razvoja i mehanizmi financiranja usmjereni na smanjenje ekonomskih razlika među državama članicama, poznatiji kao kohezijska politika.

Jedinstveni europski akt iz 1986. označio je ključni trenutak u europskoj povijesti, jer je postavio ambiciozan plan za uspostavu sveobuhvatnog jedinstvenog tržišta diljem Europe. Ovaj zakon osmišljen je kako bi se uklonile trgovinske prepreke i uskladile regulative, čime bi se u konačnici omogućilo slobodno kretanje robe, usluga, kapitala i radne snage preko državnih granica. Sveobuhvatni cilj bio je proširiti gospodarske mogućnosti i ojačati konkurentnost europskog tržišta (Europski parlament, n.d.). Učinak ove reforme bio je dalekosežan i transformativan. Doveo je do značajnog porasta trgovine, ulaganja i otvaranja radnih mjesta diljem EU. Uklanjanje trgovinske barijere i usklađivanje propisa potaknuli su veću suradnju i suradnju među državama članicama. Kao rezultat toga, tvrtke su mogle iskoristiti proširenu bazu potrošača i iskoristiti nova tržišta. To je zauzvrat dovelo do povećanog prosperiteta i gospodarskog rasta u cijeloj regiji. Međutim, Jedinstveni europski akt nije se usredotočio samo na ekonomski aspekt. Također je postavio temelje za buduće napore usmjerene na zaštitu i promicanje zajedničkih vrijednosti među državama članicama. Te su vrijednosti obuhvaćale temeljna načela poput poštivanja ljudskih prava, slobode, jednakosti i vladavine prava. Uspostavom okvira koji podržava ta načela, akt je

imao za cilj poticanje osjećaja jedinstva i solidarnosti među europskim narodima. Ukratko, Jedinstveni europski akt iz 1986. godine bio je prijelomni trenutak za Europu (Nuttall, 2000). Njegovom provedbom stvoreno je sveobuhvatno jedinstveno tržište, otvarajući nove gospodarske mogućnosti i jačajući konkurentnost EU unije. Nadalje, otvorio je put budućim naporima za očuvanje i promicanje zajedničkog vrijednosti među državama članicama, osiguravajući kohezivniju i prosperitetniju Europu.

Ugovor iz Maastrichta iz 1992. godine poslužio je kao značajna prekretnica u evoluciji EU, budući da je pokrenuo Europsku zajednicu prema kohezivnijoj političkoj i gospodarskoj uniji. Ovaj se ugovor bavio različitim ključnim područjima, uključujući državljanstvo, zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku te pravosuđe i unutarnje poslove, čime je osigurao ključni okvir za nastavak razvoja EU (Europski parlament, 2022). Jedno od značajnih postignuća Ugovora iz Maastrichta bila je uspostava mehanizama za zajedničko djelovanje u vanjskim poslovima. To je pokazalo odlučnost EU da ojača svoju geopolitičku ulogu i učinkovito se uhvati u koštac s globalnim izazovima kao jedinstveni entitet. Koordinirajući svoje napore, države članice EU bile su u mogućnosti projicirati jaču prisutnost na međunarodnoj pozornici i kohezivnije raditi zajedno prema svojim zajedničkim interesima. Štoviše, Ugovor iz Maastrichta također je stavio značajan naglasak na rješavanje migracija i borbu protiv terorizma. Ove odredbe istaknule su predanost EU kolektivnoj otpornosti i načelo solidarnosti pred zajedničkim prijetnjama. Prepoznajući važnost suradnje u učinkovitom odgovoru na te izazove, ugovor je državama članicama EU pružio platformu za zajednički rad na koordiniraniji način, udružujući resurse i stručnost za rješavanje pitanja poput imigracije i terorizma.

Lisabonski ugovor iz 2007. godine predstavlja značajnu prekretnicu u jačanju institucionalnog okvira i demokratskog legitimiteta EU. Njegovim uvođenjem napravljene su značajne promjene u procesima donošenja odluka u EU, s ciljem povećanja koherentnosti i kontinuiteta u kreiranju politika. Jedna od ključnih promjena koje je donio ugovor bila je uspostava predsjednika Europskog vijeća i visokog predstavnika za vanjske poslove i sigurnosnu politiku. Stvaranje ovih pozicija osmišljeno je kako bi se osiguralo učinkovitije vodstvo i predstavljanje u EU. Predsjednik Europskog vijeća imao je zadatak pružanja strateških smjernica i predstavljanja EU na najvišoj razini, dok je Visoki predstavnik za vanjske poslove i sigurnosnu politiku bio odgovoran za koordinaciju Vanjsko djelovanje EU i osiguravanje kohezivnog i dosljednog pristupa. Osim

poboljšanja vodstva i zastupljenosti, Lisabonski ugovor također je nastojao ojačati načelo reprezentativnosti unutar EU. To je učinjeno povećanjem zakonodavnih ovlasti Europskog parlamenta, čime mu se daje značajnija uloga u procesima donošenja odluka u EU. Ova je promjena imala za cilj ojačati vezu između odluka EU i europskog biračkog tijela, osiguravajući da odluke koje donose institucije EU više odražavaju interese i brige europskih građana. Nadalje, Lisabonski ugovor stavio je snažan naglasak na podržavanje temeljnih vrijednosti i načela u svim državama članicama. Učvrstio je mehanizme koji osiguravaju poštivanje vrijednosti kao što su demokracija, vladavina prava i poštivanje ljudskih prava (Europski parlament, n.d.).

5.2. Temeljne vrijednosti i ciljevi EU

U središtu EU nalazi se duboko ukorijenjena i nepokolebljiva predanost održavanju temeljnih vrijednosti koje ne samo da su oblikovale njezin identitet, već su i usmjeravale njezino djelovanje tijekom njezina postojanja. Jedan od ključnih ciljeva kojima EU dosljedno teži jest promicanje mira i stabilnosti. Ova predanost miru duboko je ukorijenjena u traumatskom iskustvu dvaju svjetskih ratova koji su poharali europski kontinent početkom 20. stoljeća, navodi Hume (2007).

Prepoznajući razorne posljedice rata i hitnu potrebu za pomirenjem, EU je stavila snažan naglasak na poticanje suradnje, međuovisnosti i zajedničkog prosperiteta među državama članicama. Čineći to, cilj joj je bio ne samo spriječiti ponovno oživljavanje sukoba među svojim članicama, već i uspostaviti se kao stup stabilnosti i mira u široj međunarodnoj zajednici. EU je uspostavila različite mehanizme i institucije kako bi olakšao dijalog, suradnju i rješavanje sukoba među državama članicama. To uključuje Europsko vijeće, koje okuplja šefove država ili vlada država članica EU radi rasprave i koordinacije politika, kao i Europsku službu za vanjsko djelovanje, koja ima ključnu ulogu u oblikovanju vanjske politike EU i promicanju mira i stabilnosti izvan svojih granica. Nadalje, EU je aktivno provodila inicijative usmjerene na sprječavanje i upravljanje sukobima, unutar i izvan svojih granica. Kroz svoju Zajedničku sigurnosnu i obrambenu politiku (CSDP), EU je poduzela misije očuvanja mira i upravljanja krizama, pružajući podršku i pomoć zemljama koje se suočavaju s unutarnjim sukobima ili izazovima obnove nakon sukoba. Ove misije ne samo da pridonose ponovnom uspostavljanju mira i stabilnosti, već odražavaju i predanost EU prema promicanju ljudskih prava, demokracije i vladavine prava. Promicanjem ekonomske integracije i zajedničkog prosperiteta među svojim državama članicama, EU ima za cilj smanjiti razlike i

nejednakosti koje bi potencijalno mogle dovesti do društvenih nemira i sukoba. Putem svojih programa regionalnog razvoja i kohezijske politike, EU je osigurala financijsku pomoć i potporu manje razvijenim regijama, pomažući premošćivanje gospodarskih razlika i promicanje socijalne kohezije unutar Unije. Štoviše, predanost EU miru i stabilnosti proteže se izvan njezinih neposrednih granica. Kroz svoju politiku proširenja, EU je aktivno podupirala demokratsku tranziciju i procese stabilizacije u zemljama Zapadnog Balkana i Istočne Europe, nudeći im perspektivu članstva u EU kao poticaj za reforme i napredak. Ovaj pristup ne samo da doprinosi konsolidaciji demokracije i vladavine prava u tim zemljama, već je također poboljšao regionalnu stabilnost i sigurnost. Zaključno, predanost Europske unije miru i stabilnosti središnji je stup njezina identiteta i trajni cilj koji usmjerava njezino djelovanje.

Kako bi osigurala zaštitu ovih temeljnih načela, EU je uvela različite mehanizme. Jedan takav mehanizam je članak 7. Ugovora o Europskoj uniji, koji uspostavlja okvir za rješavanje i odvratanje od bilo kakvog kršenja zajedničkih vrijednosti unutar Unije (Europski parlament, 2022). Ovaj članak pruža mehanizam za pokretanje procesa koji može dovesti do sankcija protiv država članica za koje se utvrdi da krše te vrijednosti. Uspostavom ovog mehanizma EU ima za cilj zaštititi integritet svog demokratskog sustava i podupirati vladavinu prava. Osim toga, EU je stvorila mehanizme za praćenje i ocjenu stanja demokracije i vladavine prava u svojim državama članicama. Europska komisija dobila je zadatak redovito ocjenjivati situaciju u svakoj državi članici i izdavati izvješća koja ističu sve nedoumice u vezi s poštivanjem ovih načela. Ova izvješća služe kao sredstvo za pokretanje dijaloga i rješavanje potencijalnih problema koji se mogu pojaviti.

Ljudska prava postala su kamen temeljac vrijednosnog sustava EU, igrajući značajnu ulogu unutar njezinih granica i u njezinim globalnim angažmanima. EU dosljedno pokazuje svoju predanost zaštiti i promicanju ljudskih prava kroz višestrani pristup. Ovaj pristup obuhvaća različite strategije poput uključivanja u političke dijaloge, provedbe financijskih programa, zagovaranja ratifikacije međunarodnih ugovora i pružanja podrške braniteljima ljudskih prava (EU Akcijski plan o ljudskim pravima i demokraciji, 2020). Predanost EU ljudskim pravima nije ograničena na neko specifično područje, već se proteže na različita područja. Obuhvaća radnička prava, zaštitu okoliša i prava autohtonih naroda, među ostalim. Ovaj uključivi pristup odražava holističku viziju ljudskih prava kao temeljnog načela uključivih i demokratskih društava. Baveći se ovim različitim aspektima, EU nastoji osigurati zaštitu i poštivanje ljudskih prava u svim sferama života.

Ove inicijative predstavljaju primjer posvećenosti EU stvaranju okruženja pogodnog za rast i razvoj. Međutim, važno je napomenuti da težnja za gospodarskom suradnjom unutar EU nije motivirana samo financijskim dobitkom. Umjesto toga, duboko je ukorijenjen u načelima solidarnosti i zajedničkog prosperiteta. Kohezijska politika EU i Fond solidarnosti EU su jasni primjeri te predanosti solidarnosti. Ove inicijative imaju za cilj premostiti ekonomske razlike među državama članicama i pružiti potporu regijama koje se suočavaju s gospodarskim izazovima. Kroz svoj naglasak na gospodarskoj suradnji, EU nije samo nastojala promicati gospodarski rast i razvoj, već i uspostaviti osjećaj zajedničke svrhe i kolektivnog identiteta među državama članicama. Radeći zajedno na rješavanju gospodarskih izazova i promicanju zajedničkog prosperiteta, EU je potaknula dublji osjećaj jedinstva i solidarnosti među svojim različitim državama članicama (Europski parlament, n.d.).

Društvena kohezija temeljni je stup ciljeva EU, odražavajući njezinu nepokolebljivu predanost njegovanju osjećaja zajedništva i uzajamne podrške među državama članicama. EU je primijenila različite politike za promicanje socijalne kohezije, poput kohezijske politike, klauzule solidarnosti i europskih snaga solidarnosti. Ove inicijative imaju za cilj uhvatiti se u koštac s gorućim izazovima poput nezaposlenosti, imigracije i nejednakosti, u konačnici jačajući međupovezanost europske zajednice. Kohezijska politika ključni je instrument napora EU za promicanje socijalne kohezije. Pruža financijsku potporu regijama i državama članicama koje zaostaju u gospodarskom razvoju, s ciljem smanjenja razlika i poticanja uključivog rasta. Ulaganjem u infrastrukturu, obrazovanje i inovacija, kohezijska politika nastoji poboljšati društveno tkivo EU i premostiti jaz između različitih regija. Osim kohezijske politike, EU je implementirala i klauzulu solidarnosti, koja naglašava važnost kolektivnog djelovanja u kriznim vremenima. Ova klauzula omogućuje EU pružanje pomoći i podrške državama članicama suočenim s iznimnim okolnostima, kao što su prirodne katastrofe ili sigurnosne prijetnje (Eurlex, n.d.). Nadalje, Europske snage solidarnosti još su jedna inicijativa koja ima za cilj promicanje socijalne kohezije unutar EU. Ovaj program nudi mladim Europljanima priliku da se uključe u volonterske aktivnosti i doprinesu projektima koji se bave društvenim izazovima. Poticanjem osjećaja solidarnosti i aktivnog građanstva, Europske snage solidarnosti potiču mlade ljude da postanu pokretači pozitivnih promjena i doprinesu dobrobiti svojih zajednica. Međutim, nedavne analize rasvijetlile su potencijalni prekid veze između retorike solidarnosti i njezine stvarne provedbe unutar EU. Ovo odstupanje naglašava

potrebu za dosljednijim i sadržajnijim fokusom na vrijednost solidarnosti u kreiranju politike, posebno u vrijeme krize. Iako je EU uložila značajne napore u promicanje socijalne kohezije, postoji potreba za većom koherentnošću i učinkovitošću u prevođenju načela solidarnosti u konkretne akcije. Imperativ je da EU osigura praktičnu realizaciju svojih načela solidarnosti jer je učinkovita provedba tih politika ključna za poticanje kohezivnog europskog društva. To zahtijeva ne samo financijsku potporu, već i političku volju i predanost država članica da daju prioritet socijalnoj koheziji.

5.3. Suvremena analiza i utjecaj

Posljednjih se godina EU suočila s mnoštvom izazova koji su testirali njezinu političku klimu. Jedan od najznačajnijih izazova bio je oživljavanje nacionalizma i euroskepticizma diljem kontinenta. Navedeni izazovi su vodili od erozije demokratskih vrijednosti u određenim državama članicama do širih kritika u pogledu demokratskog legitimiteta EU. Spomenute kritike često su popraćene pojmom „demokratskog deficita“, koji implicira da su procesi donošenja odluka u EU-u odvojeni od demokratskih ideala za koje tvrdi da ih podržava (Europski parlament, 2022). Unatoč institucionalnom okviru EU, koji uključuje izabrane predstavnike, redovite izbore i snažan sustav provjera i ravnoteže, sve je veća percepcija da postoji jaz između procesa donošenja odluka u EU i demokratskih načela koja promiče. Ova percepcija pružila je plodno tlo da euroskeptični narativi napreduju i dobivaju podršku diljem Unije. Euroskeptici tvrde da je EU nedemokratska, neodgovorna i daleka udaljena od stvarnih briga svojih građana. Koncept „demokratskog deficita“ odnosi se na percipirani nedostatak demokratske odgovornosti i transparentnosti unutar EU (Eurlex, n.d.). Kritičari tvrde da moć donošenja odluka prvenstveno leži u rukama neizabраниh birokrata i tehnokrata, a ne izabраниh predstavnika. To je dovelo do osjećaja obespravljenosti i otuđenosti u europskoj javnosti, jer smatraju da njihov glas nije adekvatno zastupljen u procesima donošenja odluka u EU. Porast nacionalizma i euroskepticizma dodatno je pogoršao te zabrinutosti. Nacionalistički pokreti u nekoliko država članica dobili su na snazi, zalažući se za veći suverenitet i neovisnost o nadnacionalnim strukturama EU. Euroskeptici tvrde da politike i propisi EU-a zadiru u nacionalni suverenitet i ograničavaju sposobnost država članica da upravljaju sobom prema vlastitim interesima. Kao odgovor na te izazove, EU nastojala je riješiti demokratski deficit i ponovno zadobiti povjerenje svojih građana. Uloženi su napori za povećanje transparentnosti, odgovornosti i sudjelovanja građana u procesima donošenja odluka u EU.

Međutim, zadaća premošćivanja jaza između EU i njezinih građana i dalje je složen i neprekidan pothvat.

Usred gospodarskih nemira koji su pogodili EU posljednjih godina, integracija se također morala boriti s izazovima koje donosi rastuća nejednakost i dalekosežni učinci globalizacije na radnu snagu i zajednice. Prepoznajući važnost socijalne kohezije, EU je poduzela korake za rješavanje ovih problema provedbom različitih inicijativa i politika usmjerenih na ublažavanje negativnih posljedica globalizacije i promicanje pravednije raspodjele njezinih koristi među državama članicama. Ovi napori odražavaju predanost Unije održavanju svojih temeljnih vrijednosti i načela. Pandemija COVID-19 razotkrila je ranjivosti unutar EU, otkrivajući primjere u kojima su države članice slijedile individualističke pristupe upravljanju krizama, dajući prioritet vlastitim interesima ispred zajedničkog blagostanja. Takvi su postupci potkopali duh solidarnosti koji EU nastoji održavati. EU bi trebala istražiti načine za veću suradnju među državama članicama, potičući osjećaj zajedničke odgovornosti i podjele tereta u vrijeme krize. Jačanjem integracije solidarnosti u svoj operativni program, EU može poboljšati svoju sposobnost suočavanja s gospodarskim, društvenim i političkim izazovima s kojima se suočava. To ne samo da će doprinijeti pravednijoj raspodjeli dobrobiti globalizacije, već će također potaknuti veći osjećaj jedinstva i kohezije među državama članicama.

U suvremenom dobu, EU se suočila s mnoštvom izazova koji su testirali njezinu otpornost i pojačali nužnost održavanja svojih temeljnih vrijednosti. Jedna od najstrašnijih prijetnji bio je porast nacionalizma i euroskepticizma diljem kontinenta. Ovaj porast nacionalističkih osjećaja može se pripisati zabrinutosti zbog uočenih demokratskih nedostataka unutar institucija EU i procesa donošenja odluka (Europski parlament, 2022). Ponovno oživljavanje nacionalističkih osjećaja unutar EU poprimilo je različite oblike. U nekim državama članicama postoji zabrinjavajući trend demokratskog nazadovanja, gdje su načela demokracije i vladavine prava potkopana. Ova erozija demokratskih vrijednosti postavlja pitanja o sposobnosti EU da učinkovito štiti i promiče demokraciju unutar svojih država članica. Nadalje, došlo je do šireg propitivanja legitimiteta i relevantnosti EU u svjetlu porasta nacionalizma. Kako bi odgovorila na te izazove, EU mora poduzeti opsežne napore za jačanje svojih demokratskih institucija i povećanje transparentnosti u svojim procesima donošenja odluka. Za EU je ključno osigurati da su njezine institucije odgovorne građanima koje predstavljaju, čime se rješavaju zabrinutosti zbog

demokratskih nedostataka. Štoviše, EU mora aktivno surađivati sa svojim građanima i komunicirati o prednostima i važnosti europske integracije. To će zahtijevati napore da se premosti jaz između institucija EU-a i običnih građana.

Društvena pitanja, kao što su rastuće razine nejednakosti i dalekosežni učinci globalizacije, predstavljaju značajne prepreke sposobnosti EU da potiče društvenu koheziju i podržava svoju predanost solidarnosti. Ovi su izazovi potaknuli EU da uvede razne inicijative, uključujući kohezijsku politiku i europske snage solidarnosti, usmjerene na rješavanje ovih problema. Jedna od ključnih inicijativa koju je EU uvela u rješavanje ovih izazova je kohezijska politika. Ova politika ima za cilj promicanje gospodarskog i društvenog razvoja u regijama u nepovoljnom položaju, potičući veću solidarnost među državama članicama.

Osim upravljanja unutarnjim poslovima, na buduće izgleda EU značajno utječu njezin globalni utjecaj i strateški savezi. Predanost EU multilateralizmu i promicanje njezinih temeljnih vrijednosti pozicionirali su je kao predvodnika u raznim domenama kao što su regulacija umjetne inteligencije, digitalna sigurnost i zelena tranzicija. Davanjem prioriteta tim sektorima, EU je uspjela poticati tehnološki napredak, poboljšati mjere kibernetičke sigurnosti i potaknuti održivi razvoj. Međutim, EU se trenutačno suočava s promjenjivim sigurnosnim okruženjem koje od nje zahtijeva rješavanje međusobno povezanih prijetnji. U svijetu koji je sve više povezan, tradicionalni sigurnosni izazovi se razvijaju, obuhvaćajući različite dimenzije kao što su kibernetički napadi, terorizam, klimatske promjene i pandemije. Ove prijetnje mogu poremetiti političku stabilnost, ekonomski prosperitet i društvenu dobrobit. Kako bi se učinkovito nosio s ovim izazovima, EU mora provesti snažnu zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku, kao i zajedničku sigurnosnu i obrambenu politiku. Te bi politike omogućile EU da poboljša svoju sposobnost da odgovori na nove sigurnosne rizike i zaštiti svoje interese unutar i izvan svojih granica. Koordinirani pristup vanjskoj i sigurnosnoj politici pomoći će EU da uspostavi svoju poziciju globalnog aktera i osigura svoju otpornost u suočavanju s rastućim prijetnjama. Konsolidacijom svojih unutarnjih sposobnosti, iskorištavanjem strateških partnerstava i uključivanjem u proaktivnu diplomaciju, EU može odigrati ključnu ulogu u oblikovanju globalnog sigurnosnog okruženja.

Treba naglasiti i da EU do 2030. godine u sklopu Zelenog plana planira smanjiti emisije stakleničkih plinova najmanje 55% u odnosu na razinu iz 1990. godine, međutim najava EU da će do 2050. godine postati ugljično neutralno gospodarstvo zahvaća sve više sektora (Europska komisija, n.d.). Da bi se postigla zelena tranzicija, neophodna je temeljita transformacija proizvodno-potrošačkih sustava poput energije, mobilnosti i hrane. Europa ponovo promišlja svoje razvojne i gospodarske politike, ulaže u nove tehnologije te redefinira poimanje napretka. Izazov predstavlja zatvorenost postojećih sustava pod utjecajem ekonomsko-društvenih pritisaka. Sektori poput organske poljoprivrede i kružnog gospodarstva trebaju više podrške kako bi pokretali zelenu budućnost. Dekarbonizacija i digitalizacija će preoblikovati tržište rada pa je potrebno ulagati u obrazovanje, osposobljavanje i prekvalifikaciju radne snage. Strateško planiranje potrebno je kako bi se osigurala sigurnosna mreža za one koji bi mogli biti pogođeni ovim promjenama. Ekonomski i društveni uvjeti dekarboniziranog gospodarstva do razdoblja 2030. – 2050. godine bit će oblikovani današnjim odlukama. Prijelaz na klimatsku neutralnost zahtijeva politike koje promiču odgovorne obrasce potrošnje, poput boljeg javnog prijevoza i pristupačnoj ekološkoj infrastrukturi. Podrška ranjivim skupinama važna je kako bi se osiguralo zadovoljenje osnovnih potreba neovisno o zaposlenju. Potrebne su mjere za smanjenje potreba, kao što su prevencija zdravstvenih problema putem poboljšane prehrane i bolje izolacije stambenih objekata. Europski zeleni plan test je za politike prevencije koje nudi više koristi od rješavanja problema. Podizanje svijesti o neekonomskim prednostima prijelaza, poput poboljšanja zdravlja, kvalitete zraka i života, može osigurati podršku javnosti. Također, smanjenje ovisnosti kućanstava o vanjskoj energiji i poboljšanje pristupa aktivnim načinima prijevoza može značajno pomoći skupinama s nižim primanjima koje su više pogođene ekološkim problemima (Eurofound, 2023).

5.4. Ekonomski značaj Europske unije u svijetu

Prema relevantnim podacima Svjetske banke, godišnji BDP EU pokazivao je mnogobrojne oscilacije tijekom promatranog razdoblja. Na primjer, 1970. godine BDP je iznosio nešto više od 725 milijardi američkih dolara, dok je 2022. godine dosegao 16,75 bilijuna dolara (Svjetska banka, 2022).

Također, godišnje postotne promjene BDP-a EU karakteriziraju stalni rastovi i padovi zbog varirajućih ekonomskih uvjeta u zemljama članicama. Dva glavna faktora koja su doprinijela ovim

promjenama su porast broja članica EU, s iznimkom Velike Britanije koja je službeno napustila EU 31. siječnja 2020. godine kao rezultat referenduma održanog 23. lipnja 2016. godine (EUR-Lex, 2020), te gospodarske krize i šokovi koji su pogodili EU tijekom povijesti. Posljednji primjer je globalna pandemija koronavirusa, dok se u budućem razdoblju očekuje značajan utjecaj ruske agresije na Ukrajinu te sukoba između Izraela i Palestine.

EU svakodnevno izvozi robu u vrijednosti od nekoliko stotina milijuna eura, ali također i uvozi robe iste vrijednosti. EU je najveći svjetski izvoznik gotovih proizvoda i usluga i predstavlja najveće izvozno tržište za oko 80 zemalja diljem svijeta, dok zemlje EU zajedno čine 16% svjetskog uvoza i izvoza (European Union, n.d.).

U 2021. godini izvoz robe iz EU činio je 15 % globalnog izvoza, dok je uvoz činio 14 %, što EU svrstava među najveće svjetske trgovinske subjekte, uz SAD i Kinu (Europski parlament, 2018). Nadalje, u 2022. godini, EU je imala robni trgovinski deficit od 432 milijarde eura, uglavnom zbog naglog rasta cijena energije. Međutim, situacija se popravila te se trgovinski deficit smanjio sa 150 milijardi eura u trećem tromjesečju 2022. na 78 milijardi eura u četvrtom tromjesečju 2022. te na 2 milijarde eura u prvom tromjesečju 2023. godine. Glavni trgovinski partneri EU-a za izvoz u 2022. bile su Sjedinjene Države, dok je za uvoz glavna bila Kina (Europski parlament, 2022).

Tako je onda EU najveće gospodarstvo na svijetu, s BDP-om po stanovniku od 25.000 eura za svojih 440 milijuna potrošača. Iako se predviđa da će rast biti sporiji, EU ostaje najveće gospodarstvo i trgovinski blok na svijetu, glavni trgovinski partner za 80 zemalja, što je znatno više u usporedbi sa SAD-om koji je glavni trgovinski partner za nešto više od 20 zemalja (Europska komisija, n.d.).

5.5. SWOT analiza Europske unije

Gospodarstvo EU danas predstavlja jednu od najznačajnijih ekonomskih sila na svjetskoj pozornici. Njegove glavne snage uključuju pristup najvećem jedinstvenom tržištu na svijetu, koje omogućava slobodnu trgovinu i kretanje roba, usluga, kapitala i ljudi unutar članica (Endevio, n.d.). Snažne institucionalne strukture i visok stupanj integracije među državama članicama omogućavaju efikasno donošenje odluka i provedbu zajedničkih politika. EU se također može pohvaliti razvijenom infrastrukturom koja podržava učinkovitu trgovinu, transport i komunikaciju,

što dodatno jača njezinu poziciju na globalnom tržištu. Inovacije i tehnologija igraju ključnu ulogu, budući da je EU lider u mnogim tehnološkim sektorima i kontinuirano ulaže značajna sredstva u istraživanje i razvoj. Uz 27 članica koje surađuju, EU ima znatno jači utjecaj nego kada bi te zemlje djelovale zasebno. EU potiče suradnju i osigurava zajednički identitet za države članice, olakšavajući im suradnju unutar ove organizacije (Endevio, n.d.).

Međutim, gospodarstvo EU suočava se s nekoliko značajnih slabosti. Ekonomske razlike među članicama, posebno između sjevernih i južnih država, mogu izazvati napetosti i usporiti zajednički napredak. Demografski izazovi, poput starenja stanovništva, stvaraju pritisak na socijalne sustave i radnu snagu, dok kompleksne birokratske procedure i regulative mogu usporiti poslovanje i inovacije. Velika ovisnost o uvozu energenata čini EU ranjivom na globalne energetske krize, što predstavlja dodatni izazov za ekonomsku stabilnost, što je i vidljivo u današnje vrijeme nakon što je Rusija zaustavila opskrbu plina EU (Vijeće Europske unije, 2024).

Tablica 1: SWOT analiza Europske unije

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> • Pristup najvećem jedinstvenom tržištu na svijetu • Snažne institucionalne strukture i visok stupanj integracije među državama članicama • Razvijena infrastruktura koja podržava učinkovitu trgovinu, transport i komunikaciju • Kontinuirano ulaganje u istraživanje i razvoj • EU potiče suradnju i osigurava zajednički identitet za države članice 	<ul style="list-style-type: none"> • Ekonomske razlike među članicama • Demografski izazovi • Birokratske procedure i regulative • Ovisnost o energentima iz drugih država
Prilike	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> • Zelena tranzicija • Digitalizacija gospodarstva • Sklapanje novih trgovinskih sporazuma s globalnim partnerima • Poboljšanje suradnje sa susjednim regijama 	<ul style="list-style-type: none"> • Globalna ekonomska nestabilnost • Geopolitičke tenzije, uključujući sukobe i napetosti u susjedstvu • Klimatske promjene i ekstremni vremenski uvjeti • Veliki migracijski valovi

Izvor: izrada autorice prema: Endevio (n.d.), Vijeće Europske unije (2024)

Unatoč tim slabostima, postoje brojne prilike za daljnji rast i razvoj gospodarstva EU. Zelena tranzicija pruža priliku za predvođenje globalne promjene prema održivim i zelenim tehnologijama, čime se mogu stvoriti nova radna mjesta i industrije. Daljnja digitalizacija gospodarstva može poboljšati konkurentnost i produktivnost, dok sklapanje novih trgovinskih sporazuma s globalnim partnerima može otvoriti nova tržišta i povećati izvoz. Podrška inovacijama i *start-up*ovima također može potaknuti gospodarski rast i tehnološki napredak. Poboljšanje suradnje sa susjednim regijama može ojačati sigurnost i gospodarsku stabilnost.

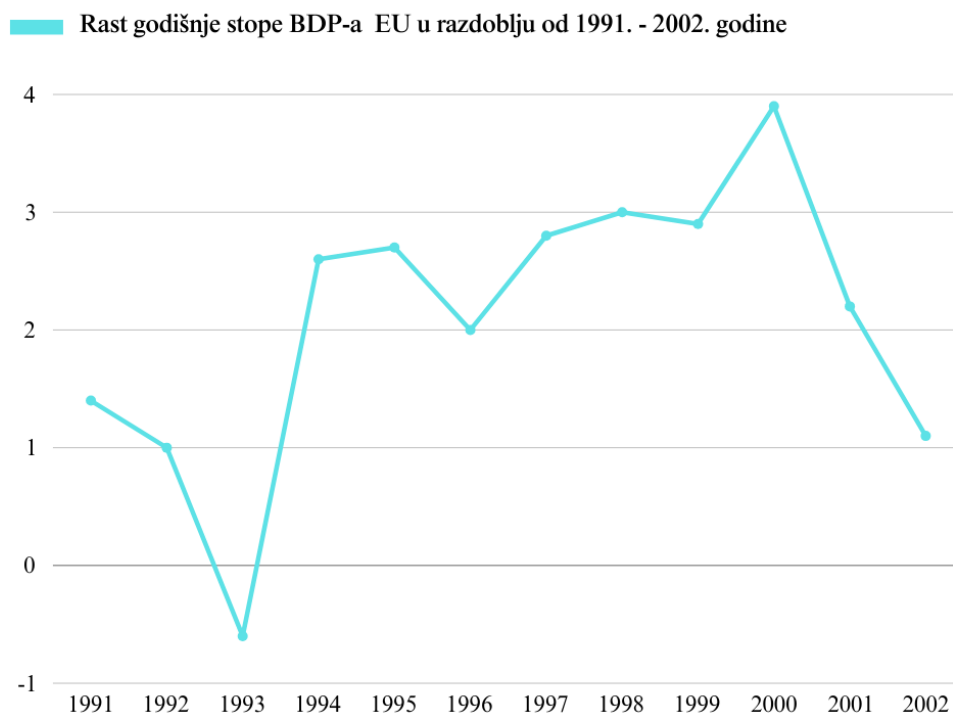
Ipak, EU se suočava i s ozbiljnim prijetnjama koje mogu ugroziti njezinu gospodarsku stabilnost. Globalna ekonomska nestabilnost, poput recesija ili financijskih kriza, može negativno utjecati na EU. Geopolitičke tenzije, uključujući sukobe i napetosti u susjedstvu, poput Rusko-ukrajinskog rata, mogu destabilizirati europsku sigurnost i gospodarstvo. Klimatske promjene i ekstremni vremenski uvjeti mogu izazvati štete i poremećaje u gospodarstvu, dok rastući protekcionizam i trgovinski ratovi mogu ograničiti pristup ključnim tržištima i resursima. Veliki migracijski valovi mogu stvoriti socijalne i ekonomske izazove te pritisak na infrastrukturne resurse.

5.6. Ekonomija EU kroz godine

Nakon slabog gospodarskog rasta tijekom razdoblja 1991.-1996.godine, EU je zabilježila snažan rast od 1994. do 2000.godine (Graf 4.). Unatoč privremenom usporavanju zbog azijske i ruske krize, oporavak je ubrzan od druge polovice 1999., s rastom od 3,5% u prvoj polovici 2000. godine. Ovaj rast pratio je snažan porast zaposlenosti i značajan pad nezaposlenosti, dok je inflacija ostala niska zahvaljujući umjerenosti plaća i boljim tržišnim uvjetima.

Iako su makroekonomske politike i povoljno vanjsko okruženje pridonijeli rastu, strukturne reforme također su imale važnu ulogu. Međutim, od ljeta 2000. godine gospodarski rast se usporava zbog rasta cijena nafte. ECB i druge središnje banke podigle su kamatne stope kako bi spriječile inflaciju izazvanu višim uvoznim cijenama. Unatoč tome, očekuje se da će rast ostati oko 3% u sljedeće dvije godine, potaknut dobrim izgledima za zapošljavanje, visokim povjerenjem, smanjenjem poreza i državnom potrošnjom.

Graf 4: Rast godišnje stope BDP-a EU u razdoblju od 1991. - 2002. godine

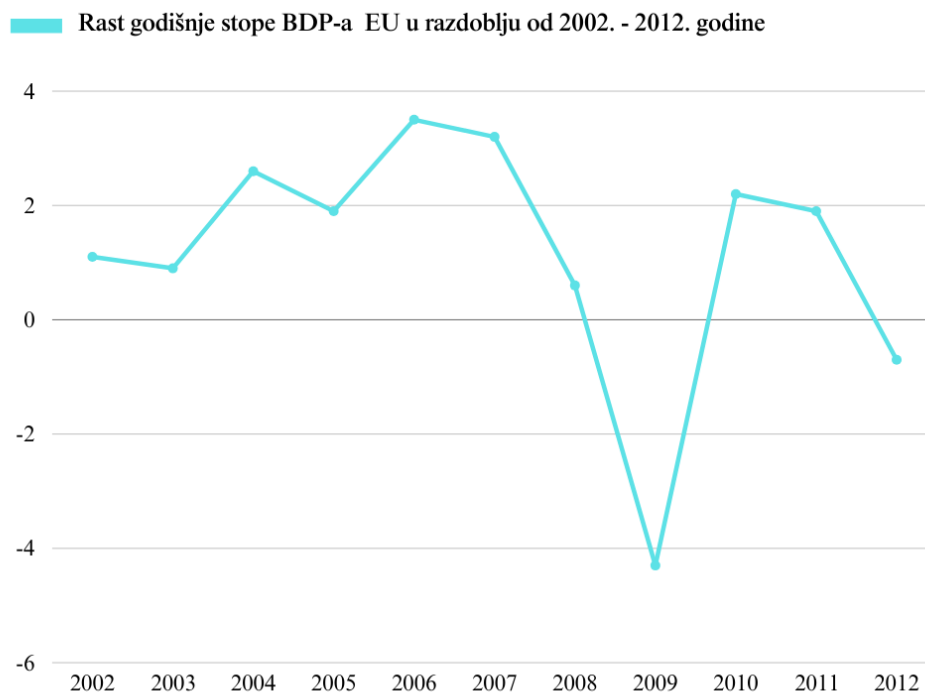

Izvor: izrada autorice prema podacima Svjetske banke (n.d.)

Otvaranje radnih mjesta ostaje dinamično, s kontinuiranim rastom zaposlenosti od oko 1,25% godišnje, što je stvorilo oko četiri milijuna novih radnih mjesta, uglavnom u uslužnom sektoru. Iako stopa zaposlenosti raste, ona je i dalje niska u povijesnom i međunarodnom smislu. Aktivne mjere tržišta rada potiču rast radne snage, ali povećanje zaposlenosti nije značajno smanjio broj nezaposlenih. Unatoč tome, stopa nezaposlenosti približila se 7% do 2002.godine, što je najbolji rezultat u više od dva desetljeća (Europska komisija, 2002).

Nakon 2002. godine, rast BDP-a na godišnjoj razini rastao je u prosjeku 12,9% godišnje u ovom razdoblju (Graf 5.). Zanimljiv je veliki pad koji se dogodio 2009. godine, uzrokovan Velikom Recesijom koja je trajala od početka 2008. godine do kraja 2009. godine. Nakon kratkotrajnog oporavka, nekoliko članica EU suočilo se s krizom državnog duga. Ove dvostruke krize duboko su pogodile gospodarski rast, ulaganja, zapošljavanje i fiskalni položaj država članica. EU je odgovorio hitnim mjerama za spašavanje banaka i država pod stresom, istovremeno provodeći reforme financijskog sektora (Europski parlament, 2019).

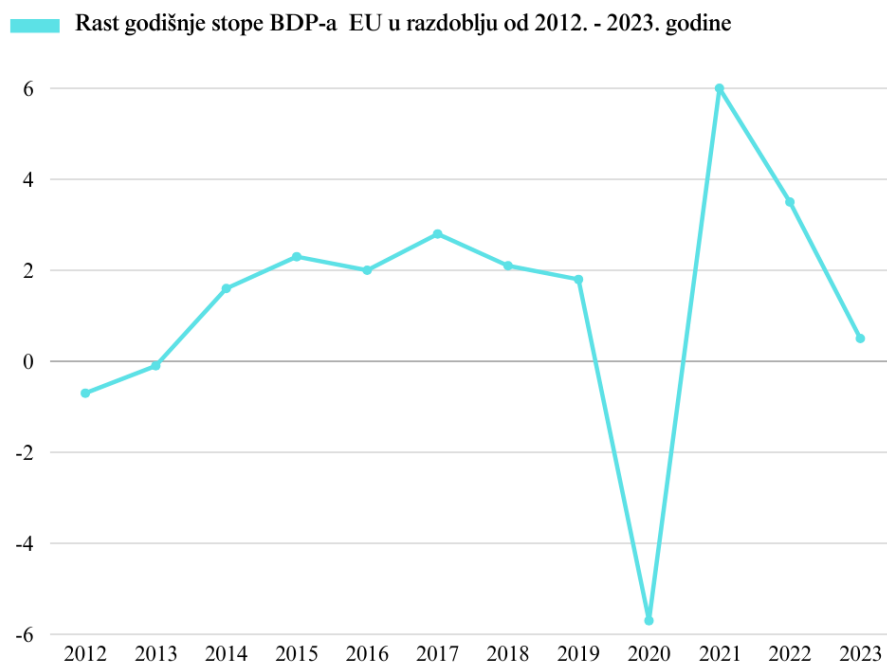
Graf 5: Rast godišnje stope BDP-a EU u razdoblju od 2002. - 2012. godine

Izvor: izrada autorice prema podacima Svjetske banke (2013.)

Upravo je zbog toga i vidljiv porast godišnje stope BDP-a 2010. godine na 2.2%, ali i ponovni blagi pad 2012. godine. Iako je neto izvoz podržao gospodarski rast 2012., trgovinski rezultati bili su razočaravajući. Globalna trgovina je usporila zbog sporog gospodarskog rasta u visokodohodovnim zemljama i stalne neizvjesnosti oko eura (Svjetska banka, 2013).

Graf 6: Rast godišnje stope BDP-a EU u razdoblju od 2012.-2023. godine

Izvor: Izrada autorice prema podacima Svjetske banke (n.d.)

Ono što je zanimljivo jest da je u zadnja dva obrađena desetljeća zabilježeno skoro pa jednako kretanje rasta godišnjeg BDP-a. U ovom desetljeću (gore navedeni graf) veliki pad primijećen je 2020. godine, potaknut još jednom globalnom krizom, pandemijom Covid-19 koja je ostavila velike posljedice za EU, kako gospodarske, tako i (geo)političke. BDP je u narednom razdoblju rastao, međutim zbog ruske agresije na Ukrajinu, BDP ponovno pada 2022. godine, ali vješto izbjegava recesiju 2023. godine sa godišnjim rastom BDP-a od 0,5%.

6. UTJECAJ KINE NA (GEO)EKONOMSKE ASPEKTE EU

Kineski utjecaj na (geo)ekonomske aspekte EU postaje sve značajniji u suvremenom globalnom kontekstu. Kao jedna od najvećih svjetskih ekonomskih sila, Kina svojim rastućim gospodarstvom, tehnološkim napretkom i ambicioznim inicijativama, poput „Jedan pojas, jedan put“, igra ključnu ulogu u oblikovanju ekonomskih odnosa diljem svijeta. Ovaj utjecaj ima dalekosežne posljedice za EU, koja se suočava s nizom prilika i izazova u prilagodbi svoje ekonomske politike, trgovinskih strategija i geopolitičkih pozicija. Ovo poglavlje istražuje kako kineska ekonomska ekspanzija i strategije oblikuju ekonomski pejzaž EU te analizira njihove učinke na političke i gospodarske odnose unutar Europe i izvan nje.

U teoriji, Kina nudi značajno tržište za izvoz i uvoz po niskim cijenama. Međutim, stvarnost je složenija. Godine 2004. EU je postala najveći trgovinski partner Kine, a Kina drugi najveći partner EU nakon SAD-a. Europski uvoz iz Kine rastao je brže od izvoza, uzrokujući deficit koji je nadoknađen suficitom sa SAD-om. No, budućnost je neizvjesna zbog prijetnje američke recesije. Kineski izvoz visoke tehnologije u EU ugrožava europsku prednost, ali EU je ojačala u sektorima poput kemikalija, gume i strojarstva. U sektoru elektronike i automobilske industrije, EU gubi prednost, posebno jer je Kina označila automobile kao strateški sektor. EU bez novih članica postaje konkurentnija u hrani, pićima, tekstilu i odjeći, ali samo u luksuznom segmentu. Novih deset članica suočava se s izazovima u tekstilu, koži i prehrambenim proizvodima. Europska ulaganja u Kinu usmjerena su na traženje resursa zbog niskih troškova proizvodnje, što je dovelo do premještanja proizvodnje iz drugih zemalja u Kinu. U svjetlu ovih promjena, EU mora definirati svoje strategije prema Kini. EU i Kina imaju različite vanjske politike: EU promiče ljudska prava, demokraciju i vladavinu prava, dok Kina zagovara miroljubivu koegzistenciju i nemiješanje u unutarnje poslove. Dodatni problem je institucionalna složenost EU. Također, trokutasti odnos između EU, SAD-a i Kine predstavlja izazov, jer Unija, za razliku od SAD-a, nema značajne strateške interese u sigurnosti (Wilson Center, n.d.).

6.1. Trgovinski odnosi Europske unije i Narodne Republike Kine

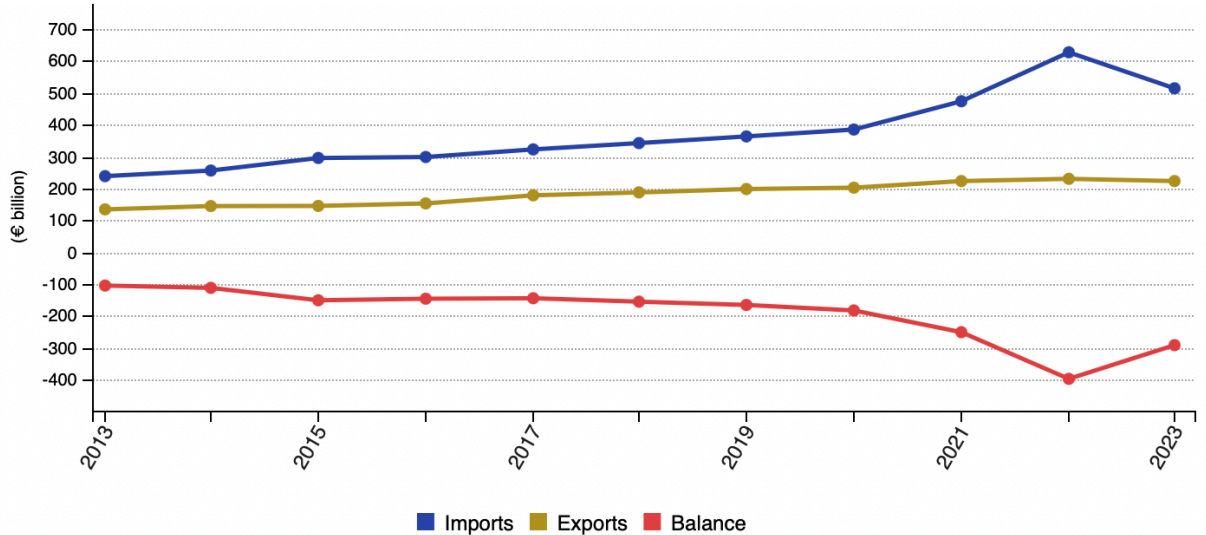
Glavne stavke trgovinske politike EU prema Kini uključuju jačanje ekonomskih veza i veću uključenost Kine u globalne poslove. EU je posebno zainteresirana za lakši pristup kineskom tržištu za svoja poduzeća, uklanjanje ograničenja na kretanje kapitala i stranu imovinu, zaštitu

intelektualnog vlasništva, jasniji režim subvencija i pregovore o priznavanju geografskih oznaka. Također, EU se zalaže za sigurnosne i zdravstvene standarde te zaštitu okoliša. Prioritet EU je priznavanje Kine kao tržišne ekonomije. Trgovinska politika EU prema Kini proširenje je njezine politike za "jedinствeno tržište". Zakonodavstvo EU o monopolima i konkurenciji, državnim potporama i javnim nabavama osigurava nesmetanu unutarnju trgovinu i konkurenciju, a istovremeno definira i njezinu globalnu trgovinsku politiku (Babić, 2010).

U vremenu pisanja ovog diplomskog rada, EU se nalazi u razdoblju velikih kriza, najviše uzrokovano ruskom invazijom na Ukrajinu, zbog čega se još trgovinski dosta preslaguje. Postavljajući razne restrikcije, Rusiju su morali odbaciti, a Kina im je već na „crnoj listi“ odavno (Lider, 2024), najviše zbog ljudskih prava i manjka tržišnog prostora za EU kompanije (ChinaUS Focus, 2023). Europski stavovi prema Kini su se pogoršali zbog neispunjenih obećanja o tržišnim reformama i sve autoritarnije politike Pekinga. Od 2016. EU je poduzeo korake protiv nepoštenih kineskih praksi, uključujući zakon o pregledu ulaganja i smjernice za sigurnost 5G mreža. Prekretnica u odnosima došla je 2019. godine kada je EU označio Kinu kao „sustavnog suparnika“ i postavio konkretne mjere za poboljšanje odnosa. Pandemija je dodatno pogoršala percepciju Kine, posebno zbog njezine propagandne kampanje i diplomatskih kritika europskih demokracija. Kina je pokušala istaknuti svoj uspjeh u borbi protiv pandemije i pomagala je drugim zemljama, ali njezini diplomatski napori često su bili neprijateljski. Ovo je pridonijelo negativnijoj slici Kine u Europi, što potvrđuju ankete koje pokazuju sve nepovoljnije stavove Europljana prema Kini. EU sada sve više vidi kineske propagandne aktivnosti kao agresivne, što je dovelo do poziva na diverzifikaciju opskrbnih lanaca dalje od Kine. Kineska reputacija u Europi značajno je opala od početka pandemije (Le Corre i dr, 2020).

Međutim, Kina je i dalje vodeća zemlja u kojoj EU kupuje robu i njihov je najveći partner kada je riječ o uvozu robe.

Graf 7: Trgovinska razmjena robe EU i Kine u razdoblju od 2013. godine do 2023. godine

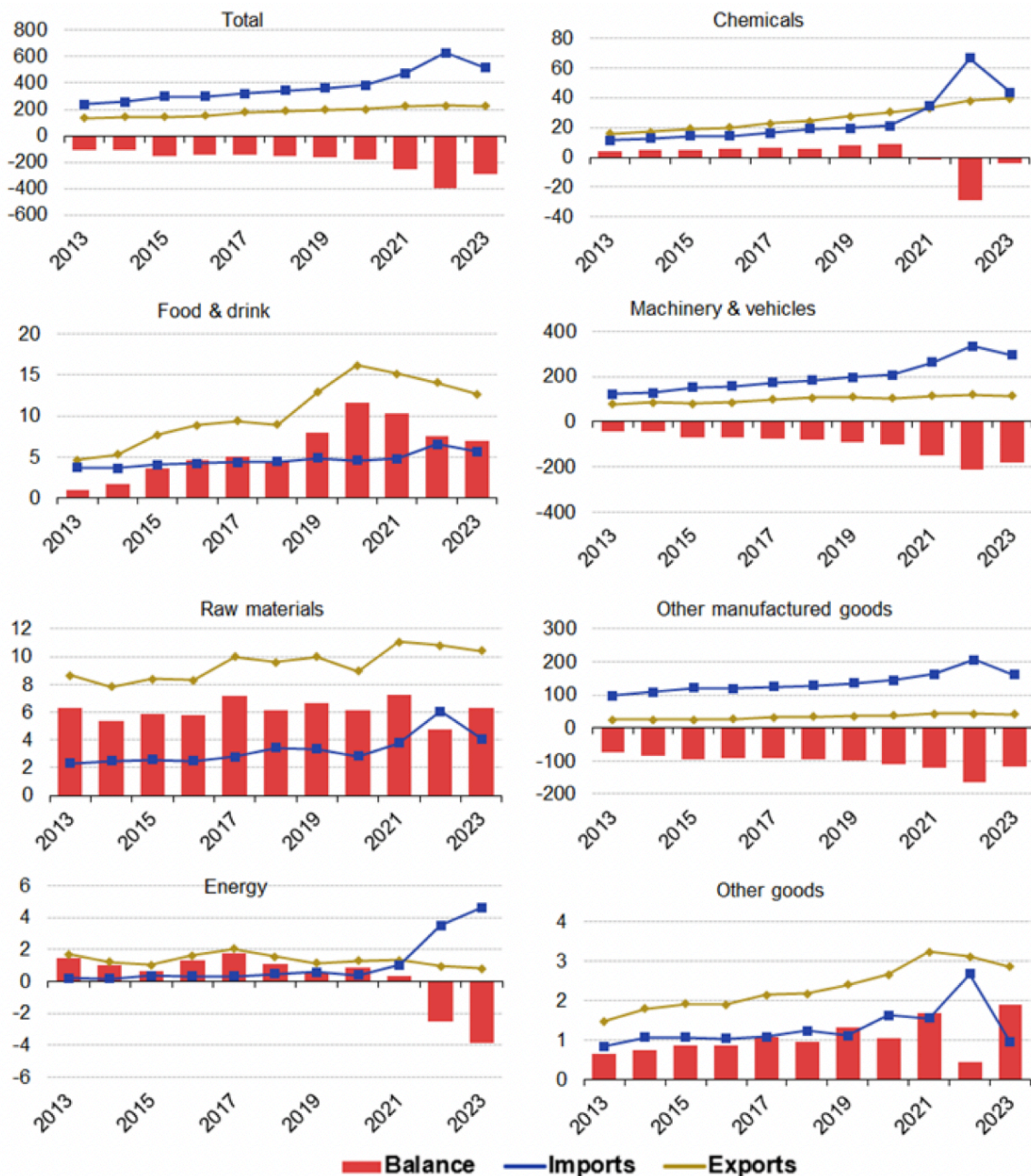
Source: Eurostat (online data code: ext_st_eu27_2020sitc)

eurostat

Izvor: autorica preuzela gotovo grafičko rješenje iz: Eurostat (2024)

Od 2013. godine, uvoz robe iz Kine svake godine je rastao, a najveći rast zabilježen je 2022. godine koji je iznosio 657,32 milijarde eura, točnije za 34%, s malim padom u 2023. godini od 560,3 milijarde eura. Prema podacima Eurostata, najveći kineski trgovinski partner unutar EU 2022. godine bila je Njemačka, s ukupnom razmjenom od 236,9 milijardi eura. Njemačka je također bila najveći izvoznik robe u Kinu, s izvozom od 106,9 milijardi eura. Nizozemska je prednjačila u uvozu kineske robe, s uvozom od 130 milijardi eura, a ukupno se najviše trguje strojevima, vozilima, industrijskom robom i kemikalijama (Eurostat, 2020).

Graf 8: Trgovinska razmjena EU s Kinom po grupaciji u razdoblju od 2013. - 2023. godine

Source: Eurostat (online data code: ext_st_eu27_2020sitc)

Izvor: autorica preuzela gotovo grafičko rješenje iz: Eurostat (2024)

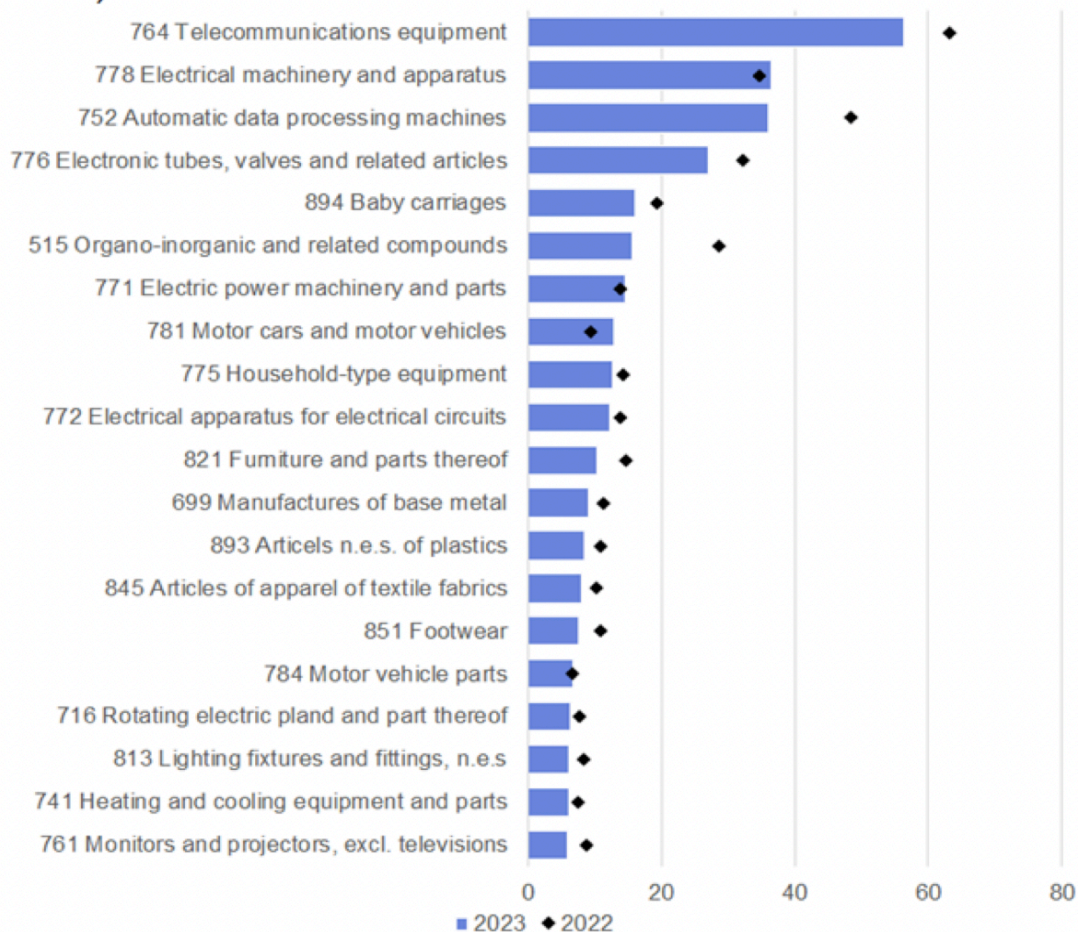
Kina najviše u EU izvozi telekomunikacijsku opremu, strojeve za automatsku obradu podataka te električne strojeve i opremu (Grafikon 8.). S druge strane, EU u Kinu najviše izvozi automobile,

elektroničke cijevi i ventile te autokomponente. Iako strojevi i vozila dominiraju trgovinom, važna je i laka industrijska roba, poput igračkaka, namještaja, tekstila, odjeće i obuće, koju Europa uvozi iz Kine. Istovremeno, EU izvozi značajne količine hrane, poljoprivrednih proizvoda, kožne galanterije i alkohola u Kinu (Eurostat, 2023).

U nastavku se nalazi grafikon 9. s 20 proizvoda koje je EU najviše uvozila u 2023. godini, gdje je vidljivo da upravo telekomunikacijska tehnologija prednjači kada je riječ o uvozu. Ovih 20 proizvoda čine 61% ukupnog uvoza iz Kine u 2023. godini. Iza telekomunikacija, najviše su se uvozili električni strojevi i aparati, strojevi za automatsku obradu podataka, elektroničke cijevi i ventili te nosilice za bebe.

Graf 9: Roba koja je ostvarila najviši uvoz iz Kine u EU - Usporedba 2022. godine i 2023. godine

EU most imported goods from China, 2023 (€ billion)

Source: Eurostat (online data code: DS-018995)

eurostat

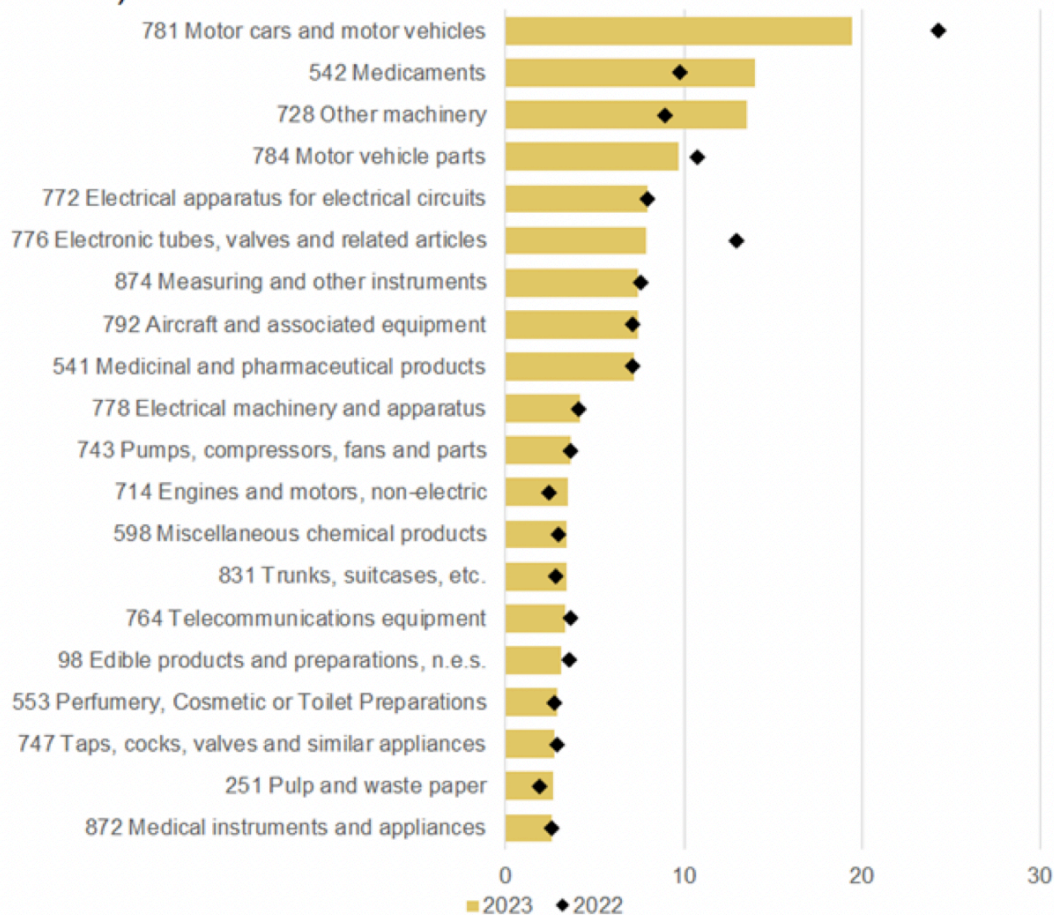
Izvor: autorica preuzela gotovo grafičko rješenje iz: Eurostat (2024)

Dvadeset proizvoda koji su zabilježeni kao proizvodi s najvećim izvozom (grafikon 10) činilo je 58% ukupnog izvoza EU u Kinu 2023. Motorni automobili i vozila ostali su najveći izvozni proizvod, iako je njihov izvoz opao za 4,8 milijardi eura u odnosu na 2022. Lijekovi su zabilježili rast od 4,3 milijarde eura, dok su drugi strojevi porasli za 4,6 milijardi eura, te su postali drugi i treći najveći izvozni proizvodi EU u Kinu.

Graf 10: Roba koja je ostvarila najveći izvoz u Kinu iz EU – Usporedba 2022. i 2023. godine

EU most exported goods to China, 2023

(€ billion)

Source: Eurostat (online data code: DS-018995)

eurostat

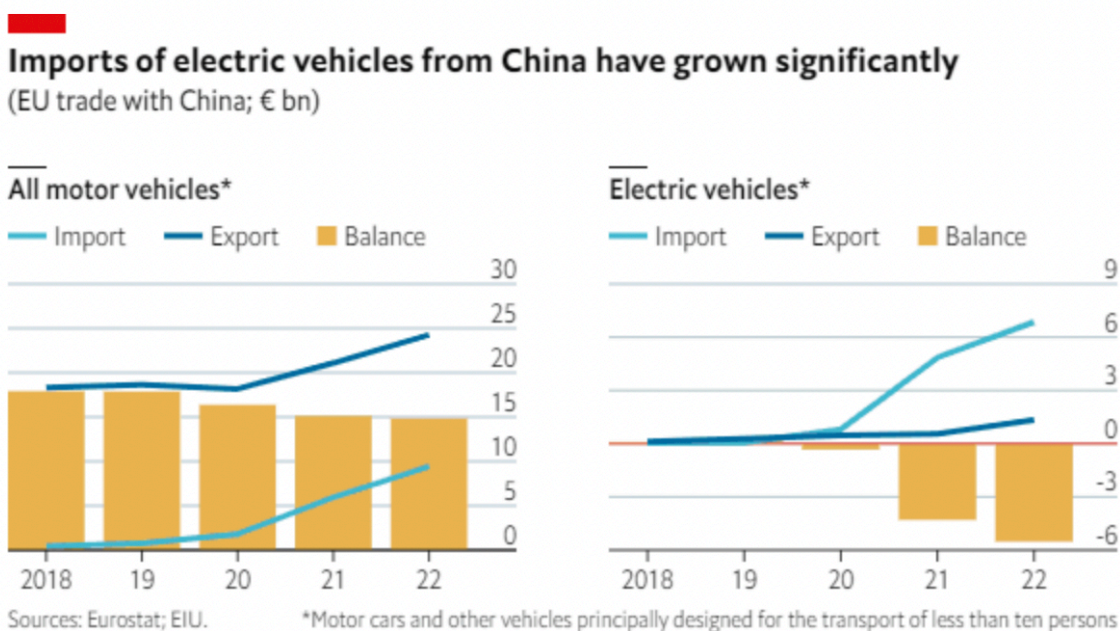
Izvor: autorica preuzela gotovo grafičko rješenje iz: Eurostat (2024)

Međutim, EU je povećala carine na uvoz električnih automobila iz Kine, što je izazvalo kritike Pekinga, koji vidi EU kao ključno tržište za svoju rastuću automobilsku industriju.

Novi dodatni carinski nameti, koji variraju od 17,4% do 38,1%, dodaju se na već postojeću EU carinu od 10%, čime se najviša ukupna stopa približava 50% (Europska komisija). Ova privremena odluka uslijedila je nakon istrage kineskih državnih subvencija proizvođačima električnih vozila.

Istragu je pokrenula Europska komisija u listopadu kako bi provjerila jesu li niske kineske cijene električnih vozila posljedica nepravednih subvencija, što bi moglo naštetiti europskim proizvođačima automobila. Komisija je privremeno zaključila da kineska industrija električnih vozila ima koristi od nepravednih subvencija, što predstavlja prijetnju za europsku ekonomiju. Ovo naglo povećanje carina ističe zaštitnički stav prema trgovini s Kinom koji dijele Bruxelles i Washington. Zapadni dužnosnici strahuju da bi jeftin kineski uvoz mogao ugroziti radna mjesta i strateški važne industrije. EU također istražuje kinesku podršku kompanijama koje proizvode vjetroturbine i solarne panele. Unatoč tome, EU mora naći ravnotežu između zaštite domaće industrije i obveza prema zelenoj tranziciji, uključujući plan za zabranu prodaje novih benzinskih i dizelskih automobila od 2035. godine.

Graf 11: Uvoz motornih i električnih vozila iz Kine u mlrd. eura

Izvor: autorica preuzela gotovo grafičko rješenje iz: Eurostat (2024)

U 2023. godini, uvoz električnih vozila iz Kine u EU iznosio je 11,5 milijardi dolara, u usporedbi s 1,6 milijardi dolara 2020. godine (Grafikon 11.), prema podacima Rhodium Grupe (2023). Stoga će nove tarife na električna vozila potaknut intenzivne pregovore između Pekinga i Bruxellesa kako bi se izbjegao potencijalno štetan trgovinski rat. Will Roberts, voditelj istraživanja

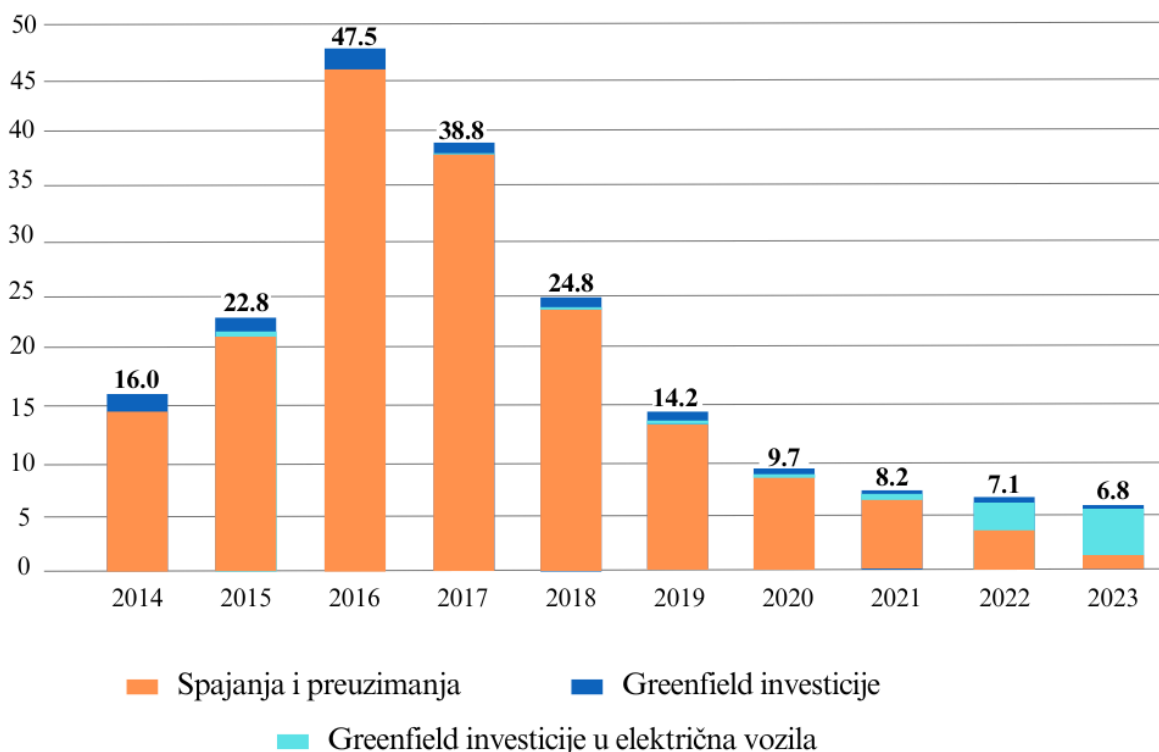
automobila u konzultantskoj tvrtki Rho Motion, izjavio je da bi reakcija Pekinga na carine mogla rezultirati trgovinskim ratom s Europom, što bi bilo razarajuće za regiju koja je još uvijek snažno ovisna o kineskim opskrbnim lancima za postizanje svojih visokih klimatskih ciljeva. Kinesko Ministarstvo trgovine optužilo je EU za „stvaranje i eskalaciju trgovinskih napetosti“ (CNN, 2024) i upozorilo da će taj potez naštetiti europskim potrošačima.

6.2. Investicijska povezanost EU i Kine

Od početka 21. stoljeća Kina je pokrenula politiku „go global“ kako bi potaknula svoje kompanije na inozemna ulaganja, s ciljem stjecanja novih tehnologija za domaće inovacije. Ova inicijativa pokazala se uspješnom jer je Kina postala vodeći akter u sektorima poput zelene tehnologije i električnih vozila. Europa je postala ključno odredište kineskih ulaganja, privlačeći ih zbog deindustrijalizacije i prilike za stjecanje europskih tehnologija. Kineska izravna strana ulaganja (FDI) u Europi doživjela su vrhunac 2016. godine s 37,3 milijarde eura. Međutim, od tada su u padu, dosegnuvši najnižu razinu u desetljeću sa 7,9 milijardi eura u 2022. godini, što je 83% manje nego u 2016. godini (Rhodium Grupa, 2023). Stroge kontrole kapitala i deprecijacija juana (CNY) dodatno su smanjile izlazna ulaganja i zbog toga EU pokušava uravnotežiti smanjenje rizika i suradnju s Kinom, što je povećalo neizvjesnost za kineske ulagače. Istodobno, pojačani nadzor nad stranim ulaganjima naglasio je važnost ekonomske sigurnosti za europske vlade. Ovi čimbenici već godinama pridonose smanjenju kineskih ulaganja u Europu. U 2023. godini, kineska ulaganja u EU i Ujedinjeno Kraljevstvo pala su sa 7,1 milijarde eura u 2022. godini na 6,8 milijardi eura, najnižu razinu od 2010. godine. Međutim, porast najavljenih *greenfield* ulaganja, posebno u sektor električnih vozila, sugerira moguće stabiliziranje kineskih ulaganja nakon naglog pada od 2016. godine (Rhodium Group, 2023).

Kineska ulaganja u Europi doživljavaju temeljnu promjenu s dominantnim *greenfield* projektima. Kao što je vidljivo u grafikonu 12, dio *greenfield* ulaganja porastao je sa 2% u 2017. godini i prosječnih 9% između 2012. godine i 2021. godine, na 51% u 2022. godini i 78% u 2023. godini (Rhodium Group, 2023).

Graf 12: Kineske investicije u Europi, u mlrd. eura

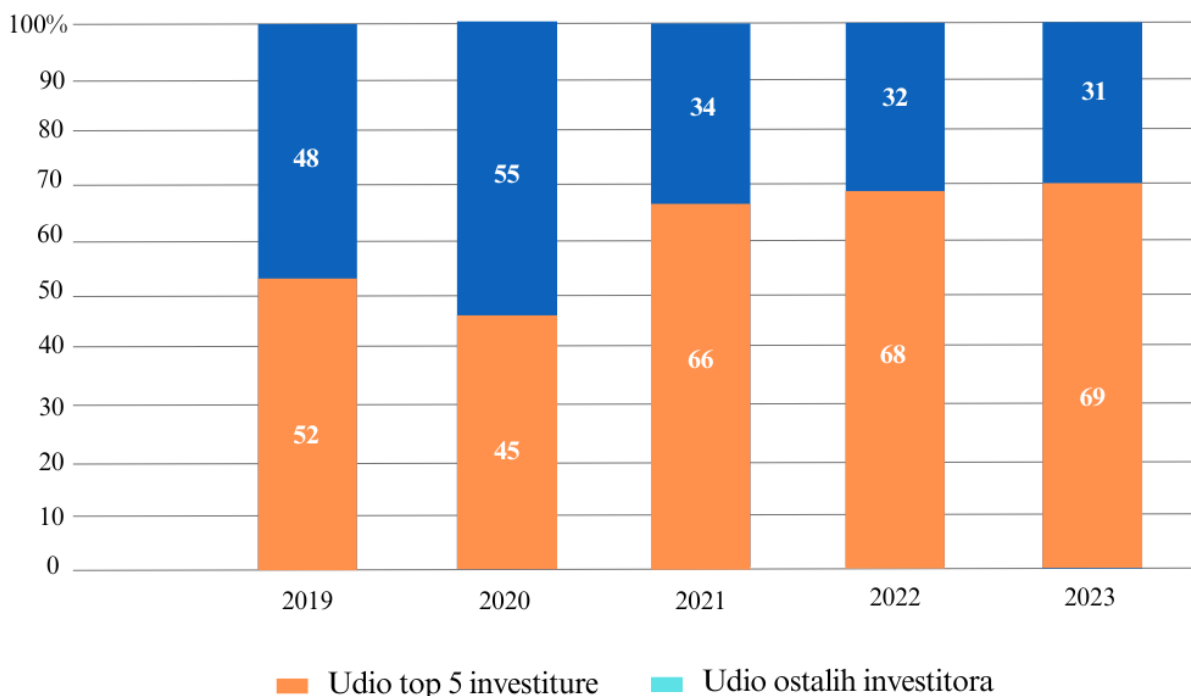

Izvor: izrada autorice prema: Rhodium Group (2023)

Investicije od više milijardi eura u pogone za baterije i električna vozila diljem Europe povećale su kineska ulaganja na 5,3 milijarde eura u 2023. godini, što je porast od 48% u odnosu na 2022. godinu. S druge strane, vrijednost ulaganja u spajanja i preuzimanja pala je za 58% na 1,48 milijardi eura, najniže od 2009. godine. To je posljedica manjeg broja akvizicija, manje prosječne vrijednosti i izostanka velikih poslova. Velike akvizicije, poput *Hillhouse Capitalove* kupnje *Philipsovog* poslovanja s kućanskim aparatima za 3,7 milijardi eura u 2021. godini i *Tencentove* kupnje *Sumo Digitala* za 1,3 milijarde eura u 2022. godini, značajno su utjecale na ukupne brojke. U 2023. godini nijedan posao nije premašio 200 milijuna eura, za razliku od sedam u 2022. godini i pet u 2021. godini. Ovaj pad uzrokovan je ekonomskim preprekama, strogim kontrolama kapitala u Kini, pojačanim nadzorom kineskih ulaganja u Europi, slabim globalnim gospodarskim rastom i rastućim geopolitičkim napetostima (Rhodium Group i MERICS, 2023).

Kako su ukupne razine ulaganja pale, važnost pojedinačnih poslova i investitora porasla je. Prema istraživanju Rhodium Grupe (2023), pet najvećih kineskih ulagača činilo je dvije trećine svih kineskih ulaganja u Europu između 2021. godine i 2023. godine, u usporedbi s 45% u 2020. godini. U 2023. godini četiri najveća investitora u industriji električnih vozila ili baterija činila su 66% ukupnih ulaganja, zbog pada velikih poslova u drugim sektorima (Grafikon 13).

Graf 13: Udio top pet kineskih investitora i ostalih investitora u Europi (%)

Izvor: izrada autorice prema: Rhodium Group (2023)

Treba spomenuti i da su u posljednje dvije godine, prema istraživanju Rhodium grupe, kineska ulaganja u lanac vrijednosti električnih vozila u Europi znatno su porasla. U 2023. godini ta su ulaganja iznosila 4,7 milijardi eura, što je 70% svih kineskih ulaganja u EU, i porasla su za 61% u odnosu na 2,9 milijardi eura iz prethodne godine.

Pandemija COVID-19 i geopolitičke napetosti, poput rata u Ukrajini, smanjile su globalna prekogranična ulaganja. Kineska nefinancijska izlazna ulaganja pala su za 23% u 2022. godini, dosegnuvši najnižu vrijednost od 2014. godine. Slično su se smanjila i kineska vanjska spajanja i akvizicije. EU, slijedeći SAD, postala je opreznija prema kineskim ulaganjima, označivši Kinu

kao sistemskog rivala i uvela strože provjere ulaganja od 2019. godine. Prema izvješću Rhodium Group i MERICS-a, deset od 16 kineskih investicija u tehnologiju i infrastrukturu zaustavljeno je 2022. godine zbog regulatornih zabrana u Ujedinjenom Kraljevstvu, Njemačkoj, Italiji i Danskoj.

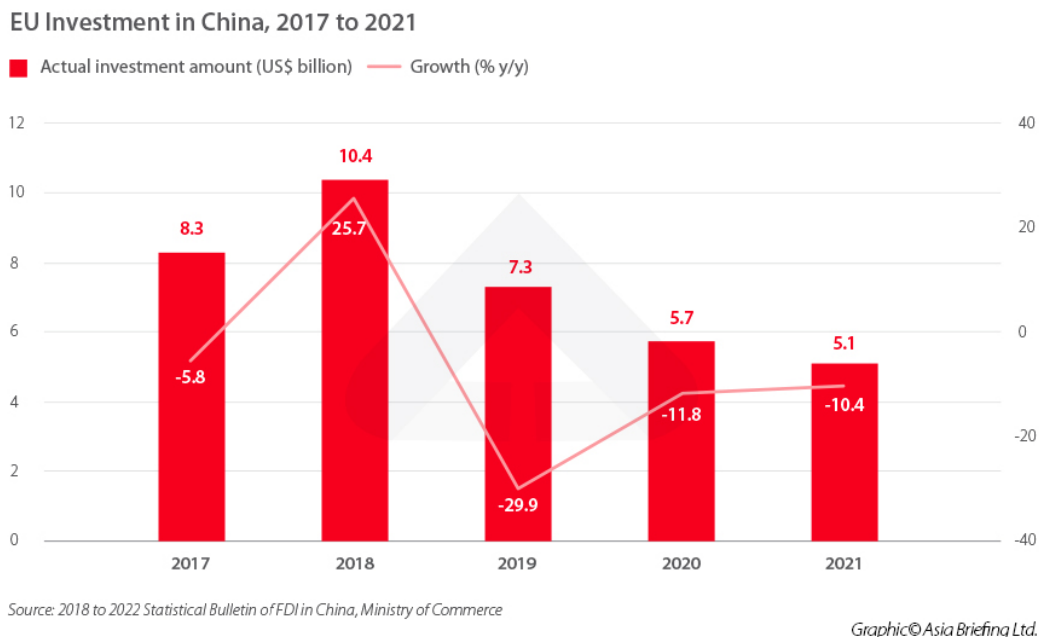
Kina je također pojačala kontrolu kapitala od 2016. godine, smanjujući odljeve kapitala i prisiljavajući domaća ulaganja. Njena stroga politika COVID-19 dodatno je smanjila prekogranična ulaganja. Intenzivna globalna konkurencija za imovinu i rastući regulatorni problemi također su otežali kineskim tvrtkama inozemne akvizicije.

Unatoč padu, kineska izravna inozemna ulaganja u Europi doživjela su značajnu promjenu. Prvi put u 20 godina *greenfield* ulaganja (4,5 milijardi eura) premašila su spajanja i preuzimanja, koja su pala s 45,9 milijardi u 2016. godini na 7,9 milijardi u 2022. godini. Ovaj prelazak na *greenfield* ulaganja vođen je velikim projektima u automobilskom sektoru. Kineski proizvođači baterija, poput *CATL*, *Envision AESC* i *SVOLT*, uložili su u tvornice baterija u Njemačkoj, Mađarskoj, Velikoj Britaniji i Francuskoj. Kina je postala vodeći proizvođač električnih vozila, s 64% globalne proizvodnje i 59% globalne prodaje novih električnih vozila u 2022. godini. Većina prodaje odvija se unutar Kine, dok je Europa drugo najveće tržište za električne automobile, najviše povezano uz zelenu tranziciju. Iako Europa ima veliku potražnju za baterijama za električna vozila, nedostaje joj proizvodni kapacitet. Kineski ulagači vide priliku u europskom tržištu zbog njegove infrastrukture i subvencija, unatoč strožim pravilima provjere ulaganja zbog geopolitičkih napetosti. Peking nastoji preoblikovati svoju globalnu sliku od proizvođača jeftinih proizvoda do tehnološki naprednog lidera kako bi ispunila svoj cilj „Made in China 2025“. Europa je ključna za internacionalizaciju kineske proizvodnje visoke tehnologije u zelenoj energiji. Američki Zakon o smanjenju inflacije ograničio je kineska ulaganja u SAD, čineći Europu privlačnijom. Daljnja kineska ulaganja u europski zeleni sektor su vjerojatna, ali geopolitički kontekst može dovesti do strožih kontrola (Kuo, 2023).

Kada je riječ o ulaganjima EU u Kinu, smanjila su se tijekom prve dvije godine pandemije, unatoč povijesnom rastu ukupnih priljeva izravnih stranih ulaganja. Prema kineskom Ministarstvu trgovine, ulaganja su pala za 11,8% u 2020. godini i 10,4% u 2021. godini. No, taj pad započeo je prije pandemije, od 2017. godine do 2021. godine zabilježivši pad, osim 2018. godine kada su

porasla za 25,7%. Kao rezultat toga, udio EU u ukupnim stranim ulaganjima u Kinu pao je sa 8,3 milijarde dolara u 2018. godini na 5,1 milijardu dolara u 2021. godini (China Briefing, 2022).

Graf 14: Investicije EU u Kinu u razdoblju od 2017.-2021. godine

Izvor: autorica preuzela gotovo grafičko rješenje iz: China briefing (2023)

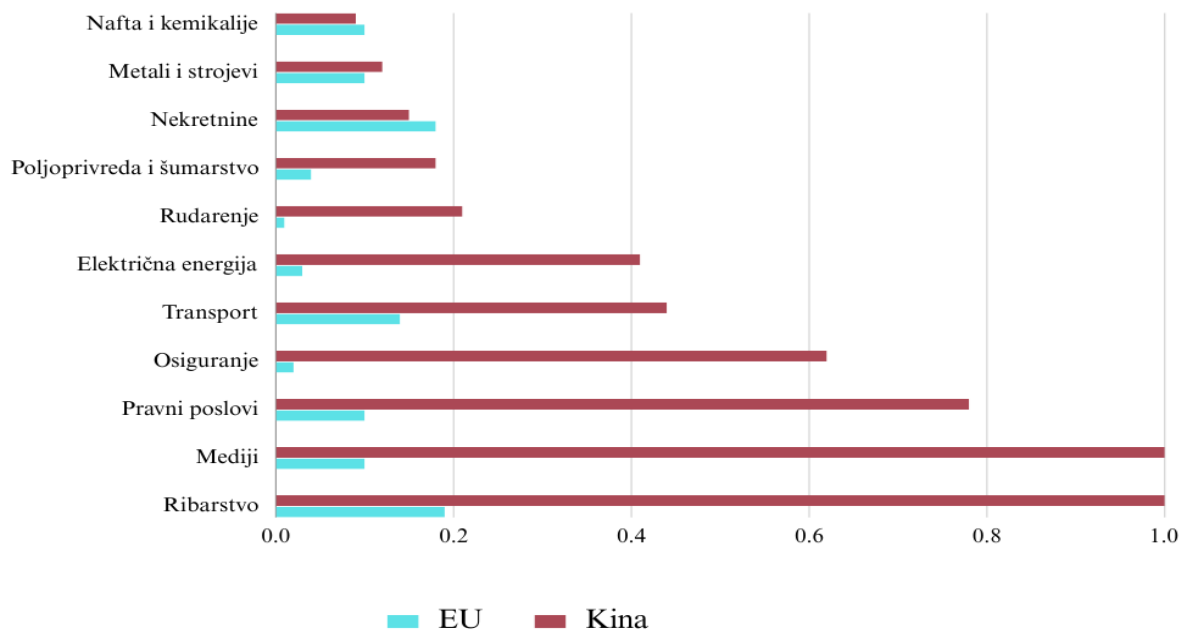
Usporavanje rasta djelomično je rezultat dugogodišnjih prepreka s kojima se europske tvrtke susreću u pristupu kineskom tržištu. Pandemija je dodatno otežala situaciju, s europskim poduzećima suočenim s izazovima kineske politike nulte epidemije COVID-a, što je potaknulo razmatranje diversifikacije iz Kine radi smanjenja rizika. Također, usporavanje ekonomskog rasta Kine moglo je potaknuti europske kompanije da traže investicije na drugim tržištima s većim potencijalom rasta. Prema istraživanju Rhodium Grupe (2023), smanjenje ulaganja iz zemalja EU rezultiralo je koncentracijom ulagačkih kompanija i ciljanih sektora. U razdoblju do 2021.godine, top 10 europskih ulagača činili su prosječno 80% ukupnih ulaganja iz Europe, dok je u razdoblju od 2008. godine do 2017. godine taj udio iznosio samo 49%. Pet sektora (automobilska industrija, prerada hrane, farmaceutska i biotehnoška industrija, kemikalije te proizvodnja potrošačkih proizvoda) privuklo je oko 70% svih izravnih inozemnih ulaganja iz europskih zemalja, što je više u usporedbi s prosječnih 57% u razdoblju od 2008. godine do 2012. godine i 65% od 2013. godine do 2017. godine. Nadalje, četiri zemlje (Njemačka, Nizozemska, Ujedinjeno Kraljevstvo i

Francuska) prosječno su doprinijele 87% ukupne vrijednosti ulaganja iz Europe u razdoblju do 2021. godine, u usporedbi s prosječnih 69% u prethodnih 10 godina.

Od studenog 2022., Kina je ukinula većinu svojih COVID-19 ograničenja, uključujući karantenu za putnike koji ulaze u zemlju. Ova promjena značajno će olakšati ulazak za kompanije koje planiraju ulagati u Kinu, posebno za manje kompanije koje dosad nisu bile značajno prisutne u zemlji. Uz to, Kina je preusmjerila svoju politiku s nulte borbe protiv COVID-a na ekonomski program usmjeren na rast, naglašavajući važnost stranog kapitala za svoj gospodarski razvoj od 2023. godine nadalje (China briefing, 2023).

Ipak, kineska ograničenja izravnih stranih ulaganja puno su snažnija nego u EU. U pojedinim sektorima, uključujući proizvodnju automobila, kompanije su prisiljene sudjelovati u zajedničkim poduhvatima s kineskim partnerima. U drugim pak, uzimajući financijski sektor kao primjer, strani ulagači mogu postati samo manjinski dioničari ili uopće ne smiju ulagati. Također, u nekim slučajevima strane kompanije koje surađuju s kineskim partnerom moraju otkriti svoj IP koji se može koristiti u zamjenu za razne povlastice na lokalnom tržištu (European Commission, 2019).

Graf 15: Kineske i EU restrikcije na inozemna izravna ulaganja

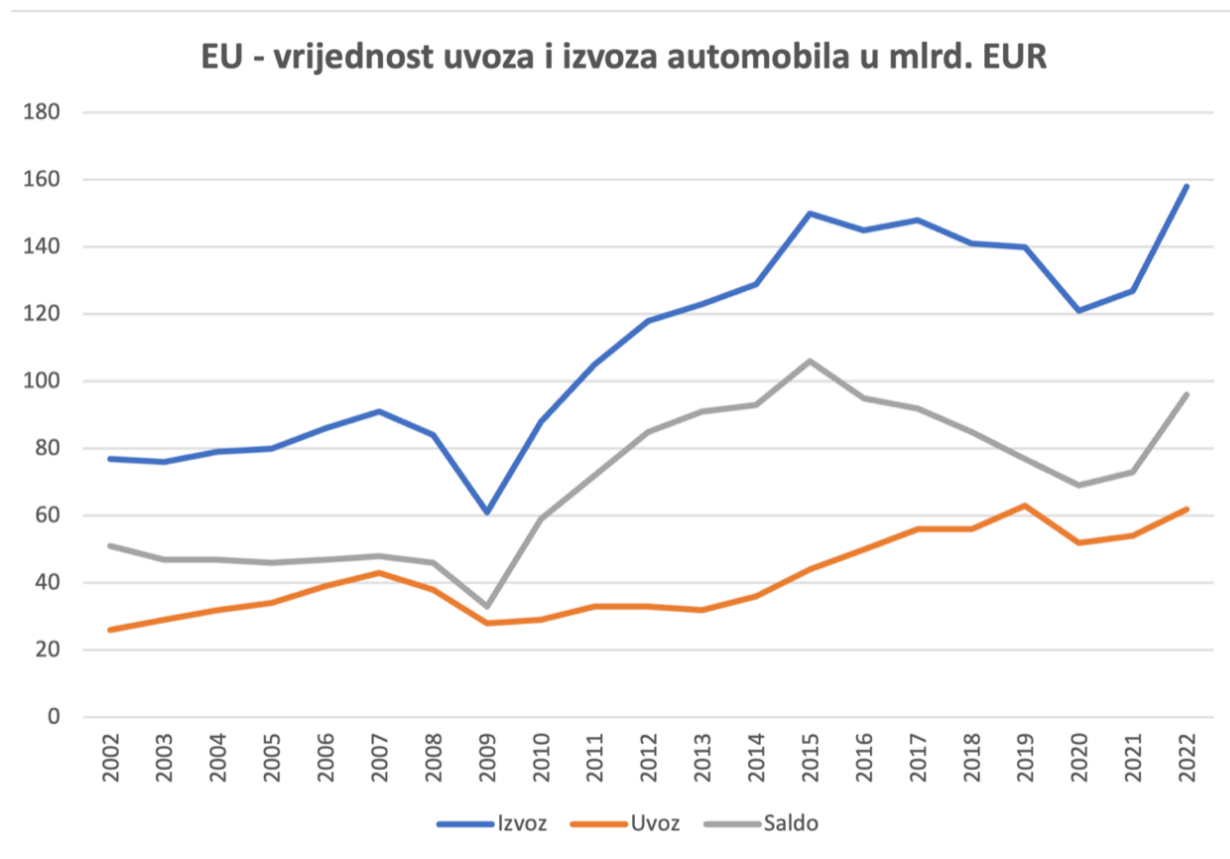
Izvor: izrada autorice prema: Rhodium Group (2018)

U Grafikonu 15. vidljive su kineske restrikcije na inozemna izravna ulaganja u određenim industrijama. Tako su najveće restrikcije zabilježene u industriji ribarstva, medijskoj industriji, pravnoj i osiguranja, dok su EU restrikcije samo veće u sektoru nekretnina.

6.3. Industrija automobila – sadašnjost i budućnost

Automobilski sektor jedna je od ključnih pokretača trgovinskog suficita EU. Automobilski sektor zapošljava 13,8 milijuna Europljana, što je 6,1% ukupne zaposlenosti u EU. Od toga, 2,6 milijuna radi u proizvodnji motornih vozila, što čini 8,5% zaposlenosti u proizvodnji. EU je jedan od najvećih proizvođača motornih vozila i najveći privatni ulagač u istraživanje i razvoj. Kako bi ojačala konkurentnost i očuvala tehnološko vodstvo, Europska komisija podupire globalno tehnološko usklađivanje i financiranje istraživanja i razvoja (European Commission, n.d.).

Graf 16: Vrijednost uvoza i izvoza automobila u EU u mlrd. eura

Izvor: autorica preuzela gotovo grafičko rješenje iz: Ekonomski lab (2024)

Nagla ekspanzija kineske autoindustrije zatekla je EU nepripremljenom, iako se dolazak kineskih električnih vozila mogao predvidjeti. Kina je desetljeće radila na vlastitim proizvodnim lancima i strategiji Made in China 2025, smanjujući ovisnost o stranoj tehnologiji i povećavajući udio domaće proizvodnje. Do prošle godine, Kina je kontrolirala najmanje 60% svjetske proizvodnje baterija. Dok je Kina napredovala prema elektromobilnosti, EU je bila u regulatornom limbu, što je otežalo planiranje europskim proizvođačima automobila. EU je najavila zabranu motora s unutarnjim sagorijevanjem od 2035. godine, što je dodatno otvorilo vrata kineskim automobilima. Europske institucije i proizvođači propustili su osigurati infrastrukturu i resurse za prelazak na elektromobilnost. „Briselski efekt“, prema kojem bi europska pravila trebala osigurati pobjedu europskih proizvođača, pokazao se pogrešnim u industriji električnih vozila. EU je kasno shvatila važnost inovacija i industrijske politike (Kotarski, 2024). Međutim, prijedlog Europske komisije iz 2021. godine o zabrani motora s unutarnjim sagorijevanjem od 2035. godine favorizirao je električna vozila, eliminirajući hibridna vozila koja bi mogla smanjiti emisije CO₂ u tranzicijskom razdoblju. Također, studije pokazuju da emisije CO₂ tijekom životnog vijeka vozila ovise o energetsom miksu svake države. Električni automobili stvaraju više CO₂ tijekom proizvodnje, ali manje tijekom korištenja. Njihovu kupnju otežavaju brža deprecijacija baterije i još uvijek nedovoljno razvijena mreža punionica. Također, zelena tranzicija u EU je spora, dodatno komplicirana protivljenjem nuklearnoj energiji, a proizvodnja energije iz obnovljivih izvora ne raste dovoljno brzo. Kina identificira razvoj novih energetskih vozila kao strateški cilj u rješavanju ekoloških i ekonomskih izazova prelaska na održivost (Svjetska banka, 2011). Više od 20 godina potpore politikama rezultiralo je time da Kina ima 50% udjela na globalnom tržištu (SAAM, 2018; European Commission, 2019).

Studija McKinsey&Company ističe važnost analiziranja emisija CO₂ tijekom cijelog vijeka vozila, a ne samo tijekom vožnje. Električni automobil tijekom 16 godina (240.000 km) emitira 39 tona CO₂, hibridi 47 tona, a benzinska i dizelska vozila 55 tona. Konačan učinak ovisi o energetsom miksu države; na primjer, proizvodnja električne energije generira 635 g CO₂/kWh u Poljskoj i 45 g CO₂/kWh u Švedskoj. Ovi podaci sugeriraju da uniformni prelazak na elektromobilnost u EU nije ekološki utemeljen i potreban je raznolik pristup prilagodljiv lokalnim uvjetima. Električni automobili ispuste više CO₂ tijekom proizvodnje, ali manje tijekom korištenja. Veće prepreke njihovoj kupnji su brža deprecijacija zbog degradacije baterije,

nedovoljno razvijena mreža punionica i brze tehnološke promjene. Zelena tranzicija u EU otežana je sporom donošenjem ključnih odluka za širenje obnovljivih izvora energije i protivljenjem nuklearnoj energiji. EU je smanjila proizvodnju energije iz fosilnih goriva, ali nije to kompenzirala povećanjem proizvodnje iz obnovljivih izvora i nuklearki (Kotarski, 2024).

Slijedeći viziju Made In China 2025, Kina je stvorila dominantnu domaću industriju, namećući tržišna ograničenja za međunarodne kompanije, međutim strane kompanije vide kineske partnere kao nužnost za pristup subvencijama i potpori za istraživanje i razvoj te za zaobilaženje pravila koja favoriziraju kineske proizvođače (European Commission, 2019). Od 2002. godine, Kina je stekla 0,6 milijardi eura u europskoj, američkoj i azijskoj imovini u električnom transportu, skladištenju energije, ali je uložila upola toliko u *greenfield* projekte. Nasuprot tome, ulaganje EU u Kini uglavnom su *greenfield* i uključuju samo jedno stjecanje manjinskih udjela u *brownfield* u vrijednosti od oko 0,7 milijardi eura (FDI Markets, 2018; European Commission, 2019).

Kinesko tržište električnih vozila povećalo je potražnju za sirovinama. Veliki udio njihove proizvodnje koncentriran je u Kini, iako se Kina također oslanja na uvoz iz trećih zemalja za više od 60% opskrbe kobaltom, bakrom i manganom. Na temelju projekcija tržišta za električna vozila, trenutna svjetska potražnja za ovim materijalima mogla bi se povećati 20 do 70 puta do 2030. godine (Bloomberg NEF, 2018; European Commission, 2019). Kineski automobili osvojili su 8% europskog tržišta u samo tri godine, a vrijednost uvoza premašila je 10 milijardi eura. Automobilska industrija u EU zapošljava između 12 i 14 milijuna ljudi, pa je jasno da će europske zemlje štititi ovu ključnu industriju. Stavovi europskih proizvođača su podijeljeni. Njemački proizvođači luksuznih automobila, poput Volkswagena i Mercedesa, zalažu se za otvoreno tržište zbog značajnih prihoda iz Kine. Mercedesov čelnik, Ola Källenius, ističe da je otvaranje tržišta pod WTO-om bio „*win-win*“ za sve. S druge strane, francuski i talijanski proizvođači, poput Renaulta i Stellantis, vide kineske rivale kao veliku prijetnju, posebno zbog nižih cijena. Analiza Rhodium Groupa predlaže drakonske uvozne carine od 40-50% kako bi se suzbila konkurencija, ali malo tko vjeruje da je Europska komisija spremna na trgovinski rat s Kinom.

6.4. Vojna industrija

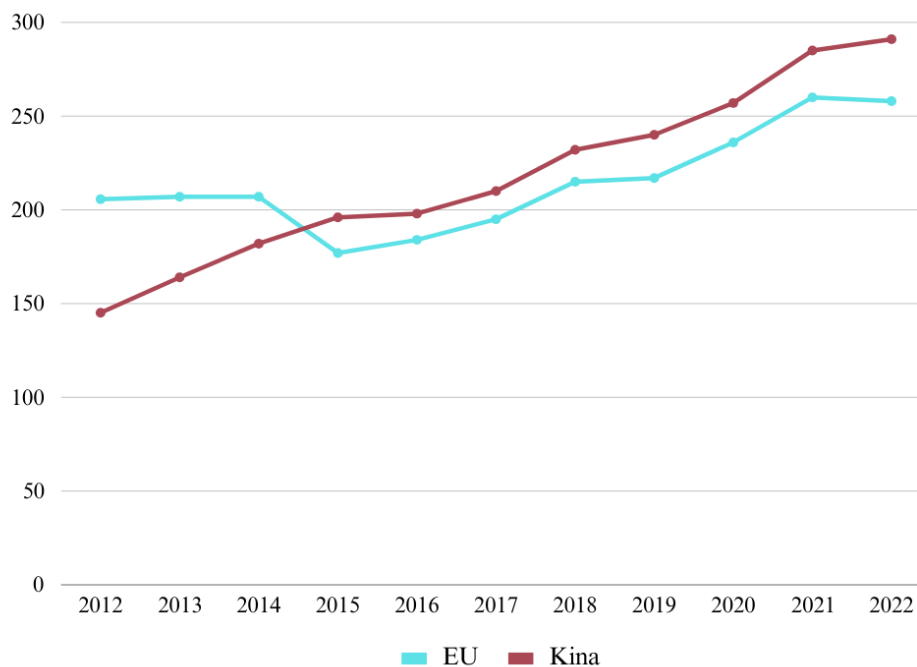
Zbog ruske invazije na Ukrajinu, vojna industrija diljem svijeta je doživjela ogroman rast te zapošljava tisuće novih radnika. Prema Financial Timesu, 20 srednjih i velikih proizvođača oružja planira ove godine zaposliti tisuće novih radnika. Dionice njemačkog *Rheinmetalla*, britanskog *BAE Systemsa* i francuske *Thales Grupe* porasle su na rekordne razine jer NATO države i Bruxelles povećavaju obrambene izdatke. Rat između Izraela i Hamasa, te napadi jemenskih pobunjenika na brodove, također mogu povećati narudžbe za europske proizvođače, unatoč zabrinutosti o izvozu u nestabilna područja. Nedavno je Njemačka odobrila prodaju zrakoplova *Eurofighter* Saudijskoj Arabiji, promijenivši stajalište zbog promjena na Bliskom Istoku nakon Hamasovih napada. Annalena Baerbock, njemačka ministrica vanjskih poslova, izjavila je da je Bliski istok sada „potpuno drugačije mjesto“. Među glavnim igračima na tržištu, britanski BAE Systems je najveći europski proizvođač oružja, dok je njemački *Rheinmetall* zabilježio najveći rast dionica od početka rata u Ukrajini. Francuska *Thales Group*, *Dassault Aviation* i *Safran* također su postigli rekordne rezultate. Europski obrambeni proračun dosegao je rekordnih 240 milijardi eura u 2022., dok je EU putem Europskog fonda za obranu izdvojila 1,2 milijarde eura za istraživanje i razvoj. Na tržištu su istaknuti i talijanski *Leonardo* i *Fincantieri*, te švedski *Saab*, koji je gotovo utrostručio svoju vrijednost od veljače 2022. godine. Njemačka i Italija također su naoružavale Izrael, posebno tijekom sukoba s Hamasom. Scholz je u njemačkom parlamentu izjavio da su ponudili vojnu pomoć Izraelu, naglašavajući povijesnu odgovornost iz holokausta. (Forbes, 2024).

Potrošnja za obranu izravno mjeri i vojnu sposobnost zemlje, stoga, dok EU pokušava postići veću koheziju i interoperabilnost među svojim članicama, kineska vojna industrija ubrzano raste uz značajnu državnu podršku i manja ograničenja. Zanimljivo je da podaci SIPRI-a pokazuju snažan ulazak kineskih kompanija za proizvodnju oružja na listu deset najvećih proizvođača oružja u svijetu. Unatoč američkoj dominaciji u ovom sektoru, brojke pokazuju da se kineske kompanije sada posebno natječu s europskim kompanijama (Aljazeera, 2023). Prema SPIRI-ju, kineski proizvođači sada zauzimaju sedmo do deseto mjesto na listi kompanija za proizvodnju oružja, što predstavlja promjenu u odnosu na dominaciju zapadnih kompanija u proteklom desetljeću. Na sedmom mjestu je *NORINCO*, koja je 2021. godine prodala vojnu opremu u vrijednosti od 21 milijardu dolara. Kao najpoznatija kineska kompanija za proizvodnju oružja, *NORINCO* se

specijalizira za razne vrste lakog i teškog naoružanja i više puta je bila pod američkim sankcijama zbog navodne prodaje raketne opreme Iranu. *AVIC*, državna korporacija za avio-svemirsku industriju, zauzima osmo mjesto s prodajom od 20 milijardi dolara u 2021. *CASC*, kompanija za nauku i svemirske tehnologije, nalazi se na devetom mjestu s prodajom od 19 milijardi dolara, te je glavni dobavljač strateških projektila za kinesku vojsku. *CETC* je desetoplasirana kompanija s prodajom od 14 milijardi dolara i nalazi se na crnoj listi Ministarstva obrane SAD-a zbog uplitanja u sukobe oko Južnog kineskog mora. Kineski proizvođači oružja zabilježili su najbrži rast u svijetu, s povećanjem od šest posto u 2021. godini. Ukupna prodaja osam kineskih proizvođača oružja te godine iznosila je više od 101 milijardu dolara. Kina također posjeduje najveću kompaniju za proizvodnju vojnih brodova na svijetu.

Razumijevanje kineske vojne potrošnje otežava nedostatak transparentnosti. Iako Kina godišnje objavljuje brojke za obrambenu potrošnju, vanjske procjene često su znatno veće. Peking daje malo informacija o raspodjeli tih sredstava, što dodatno zamagljuje obrasce potrošnje. U Grafikonu 17., vidljiv je veliki rast vojnih izdataka i u EU i u Kini u razdoblju od 2012. – 2022. godine.

Graf 17: Vojni izdaci EU i Kine za razdoblje od 2012. - 2022. godine

Izvor: izrada autorice prema podacima Svjetske banke(n.d.)

Europska vojna potrošnja 2022. porasla je na rekordnih 258 milijardi dolara, uglavnom zbog ruske invazije na Ukrajinu. Povećana pomoć Ukrajini i napetosti s Rusijom također su potaknule druge države na povećanje vojnih izdataka (SIPRI, 2023).

Ruska vojna potrošnja porasla je za 9,2% na 86,4 milijarde dolara, dok je Ukrajina povećala izdatke za 640%, dosegivši 44 milijarde dolara, što je najveće jednogodišnje povećanje ikad zabilježeno. SAD ostaje na tronu po vojnim izdacima s 877 milijardi dolara, što je 39% globalne potrošnje. Američka pomoć Ukrajini iznosila je 19,9 milijardi dolara. U Aziji i Oceaniji vojni izdaci su porasli na 575 milijardi dolara, nastavljajući rast od 2,7% u 2021. i 45% u 2013. godini. Kina je ostala drugi najveći vojni potrošač u svijetu, izdvojivši procijenjenih 292 milijarde dolara u 2022. To je bilo 4,2 % više nego 2021. i 63% više nego 2013. godine Kineski vojni izdaci porasli su 28 uzastopnih godina (SIPRI, 2023).

6.5. Kinesko-europski odnosi nakon Rusko-ukrajinskog rata

Prema Yifan Dingu (2024), predsjedniku Kineskog društva za Francuske studije, porijeklo napetosti između Europe i Kine može se pratiti unatrag do Strateške perspektive Europske komisije za 2019., koja je po prvi put opisala Kinu kao partnera za suradnju, tržišnog konkurenta i sistemskog rivala. Nepovjerenje koje je započelo 2019. godine pojačano je Rusko-ukrajinskim ratom. Kada je američki predsjednik Joe Biden došao na vlast, pokušao je staviti Kinu i Rusiju u isti koš kako bi stvorio sukob između koalicije demokracije i koalicije autoritarnosti. Iako Kina nikada nije priznala i osudila ponašanje Rusije na Krimu ili u istočnoj Ukrajini, Kina nije okrivila Rusiju za njezine vojne akcije. Kina je slijed događaja smatrala kompliciranijim od samog izgleda. Naime, iza vojne akcije stoji činjenica da je Rusija stjerana u kut uzastopnim proširenjem NATO-a i odnosom zapadnih zemalja prema Rusiji. Stoga si Kina nije mogla dopustiti da okrivljuje Rusiju na isti način kao zapadne zemlje. Dok su Europljani smatrali da je kineski stav prema rusko-ukrajinskom ratu dvosmislen, oni su također tumačili da Kina pruža pasivnu podršku Rusiji. Europsko javno mnijenje svaku je objavu o ratu od strane kineske vlade smatralo nepoštenom i nepravednom jer kineska vlada ne krivi Rusiju. Kao rezultat toga, Rusko-ukrajinski rat je posljedično pojačao nepovjerenje između Europe i Kine (Carnegie China, 2024).

Međutim, prema Alice Ekman (2024), analitičarki u EU Institutu za sigurnosne studije, strateški dokumenti kineske vanjske politike nastoje Rusiju i svijet u nastajanju ili razvoju smatrati prirodnim partnerima Kine. Sjedinjene Države smatraju se glavnim rivalom Kine, unatoč njihovoj spremnosti da izbjegnu eskalaciju napetosti putem komunikacijskih kanala. Između ove dvije skupine nalazi se Europa, koja se za Kinu smatra sivom zonom. Europu Peking stavlja u zapadni koš, smatrajući da se Europi po *defaultu* ne može istinski vjerovati. Ali Peking također vidi Europljane kao potencijalno korisne zapadnjake, osobito kada postoje razilaženja sa Sjedinjenim Državama. Zato Kina cijeni izraze kao što su „strateška autonomija“ i „neovisna“ vanjska politika, koja može potaknuti transatlantske razlike i izolirati glavnog kineskog rivala, Sjedinjene Države. Mao Zedongova teorija „Tri svijeta“ bi se u ovom slučaju mogla promatrati kao nasljeđe, čak i ako je svijet u međuvremenu evoluirao. U svjetskom poretку podijeljenom na tri dijela, Europa se smatra korisnim, ali nikako prirodnim, legitimnim ili prioritetnim partnerom. Rusija je najprirodniji i ključni partner Kine (Carnegie China, 2024).

Na virtualnom sastanku između EU i Kine održanom u prvoj polovici 2022. godine, predsjednica Europske komisije Ursula von der Leyen i predsjednik Europskog vijeća Charles Michel susreli su se s kineskim premijerom Li Keqiangom i predsjednikom Xi Jinpingom. Navedeni sastanak označio je prvi EU-Kina summit od lipnja 2020. godine i pripreme za isti održane su prije ruske agresije na Ukrajinu. Von der Leyen je istaknula da dnevna trgovina između EU-a i Kine iznosi 2 milijarde eura, dok je vrijednost rusko-kineske trgovine u to vrijeme iznosila 330 milijuna eura. Naglasila je važnost povjerenja, pouzdanosti i dugoročnih investicija te izjavila da bi Kina mogla nanijeti štetu sama sebi ako podrži nastavak rata u Ukrajini (Večernji list, 2024).

Kineski sve veći utjecaj na regiju Zapadnog Balkana, naročito u zemljama kao što su Srbija i Bosna i Hercegovina, postavlja važna pitanja o usklađenosti s normama i vrijednostima EU. Neki od ključnih aspekata pod utjecajem su vladavine prava, slobode medija, javnih nabava te trgovinskog i ekološkog prava. U tom kontekstu, analize sugeriraju da jačanje kineskog prisustva može narušiti spremnost tih zemalja za priključenje EU, uključujući usklađivanje s europskim standardima u područjima poput sigurnosti hrane, zaštite okoliša i fiskalne politike. Iako suradnja s Kinom u trgovini, investicijama i infrastrukturnim projektima može donijeti određene ekonomske prednosti, poput nižih cijena za potrošače i prilika za lokalne kompanije, postojanje briga o kvaliteti, sigurnosti uvoza, poštivanju radničkih prava te poštenoj tržišnoj utakmici. Zemlje poput Srbije pružaju posebne pogodnosti kineskim tvrtkama, no takve prakse moraju biti u skladu s normama EU ukoliko te zemlje žele postati članice. Vrijedi napomenuti da je Kina značajan vanjskotrgovinski partner EU-a, a više od petine svih roba uvezenih u EU tijekom 2022. godine dolazilo je iz Kine, što značajno nadmašuje uvoz iz drugih važnih partnera poput SAD-a, Ujedinjenog Kraljevstva, Rusije i Norveške. Ekonomski proboj Kine podržali su i američki, europski, te posebice njemački kapital, s mnogim kompanijama koje su preselile proizvodnju u Kinu u potrazi za tržištem i jeftinom radnom snagom. Ovo je kumulativno ojačalo poziciju Kine kao velike sile s nuklearnim oružjem i pravom veta u Vijeću sigurnosti UN-a. Njezin ekonomski i diplomatski uspon nastavlja izazivati zabrinutost u EU zbog sve veće globalne prisutnosti Kine (Euractiv, 2023).

EU se suočava s potrebom da razmotri geopolitičke aspekte tehnološkog natjecanja s Kinom u 2024. godini. Kina ima značajan utjecaj na regiju Zapadnog Balkana, posebno u Srbiji i BiH, što stavlja izazove pred EU u usklađivanju s europskim standardima. Tehnološka međuovisnost s

Kinom otvara prilike, ali i rizike, posebno u području sigurnosti tehnologije i kibernetičkih napada. Dok se Kina i SAD suočavaju s geostrateškim suparništvom usredotočenim na tehnologiju, EU je u potrazi za odgovarajućim mehanizmima suradnje s SAD-om radi zaštite nacionalnih interesa i standarda. Važno je uskladiti trgovinske i tehnološke politike kako bi se spriječilo značajno pogoršanje odnosa EU-a i Kine. U svjetlu rastuće kineske podrške Rusiji u ukrajinskoj krizi, EU inzistira na očuvanju svoje crvene linije glede isporuke kineskog oružja. Nadalje, strategija za jačanje ekonomske sigurnosti EU usmjerena je na smanjenje rizika uvoza visokotehnoloških proizvoda te primjenu kriterija ekonomske sigurnosti na područja poput umjetne inteligencije i biotehnologije. Predstojeći prijedlozi mogu uključivati licenciranje izvoza kako bi se zaštitila nacionalna sigurnost od zlouporabe visokotehnoloških proizvoda (MERICS, 2024).

7. RASPRAVA

Raspravljajući o aktualnom stanju u Europi u kontekstu geoekonomske dinamike, vidimo da su nedavni prosvjedi poljoprivrednika još jedna posljedica loših politika vezanih uz Zeleni plan. Ova reakcija poljoprivrednika ukazuje na potrebu za pažljivijim osmišljavanjem politika koje bi trebale poduprijeti transformaciju prema održivijem gospodarstvu. Brza tranzicija prema obnovljivim izvorima energije, posebice nakon ruske agresije na Ukrajinu, izaziva unutarnje i vanjske napetosti, a ekonomski sektor pati zbog užurbane prilagodbe novim zahtjevima.

U međuvremenu, Kina ima sve značajniji utjecaj na europsko gospodarstvo. Potencijalni trgovinski sukobi između EU i Kine dodatno ograničavaju trgovinske tokove i izazivaju nestabilnost na globalnoj razini. Automobilaska industrija, jedna od ključnih grana europske ekonomije, suočava se s teškim izazovima prilagođavanja dinamičnom tržištu i sve većoj konkurenciji iz Kine, ali i novim carinama i u EU i u Kini. Također, Kina ima sve važniju ulogu u europskom gospodarstvu. Njihov ambiciozni plan „Made in China 2025“ označava njihov cilj postati vodeća svjetska sila u raznim sektorima industrije, uključujući tehnologiju, obnovljive izvore energije i električna vozila. Ovaj plan stavlja Kinu u poziciju da se natječe s tradicionalno jakim europskim industrijama, pri čemu sukobi oko trgovine i tehnoloških inovacija postaju sve izraženiji.

Stoga, tvrdnja H1 o ugrožavanju (geo)ekonomske opstojnosti EU zbog trenutnih politika i strategija postaje sve relevantnija i preciznija. Vidljivo je to i kroz politike EU vezane uz Rusko-ukrajinski rat u kojima je EU, kreiranjem sankcija Rusiji ugrozila svoju energetska i ekonomsku stabilnost. Pored toga, EU sve brže implementira zelene politike, a prilagodba gospodarstva na te promjene predstavlja izazov, posebno za sektore poput automobilske industrije i poljoprivrede koji nisu spremni za naglu tranziciju. Iako je cilj Zelenog plana za smanjenje emisija stakleničkih plinova do 2050. godine te stvaranje održivog gospodarstva dugoročno koristan, kako za planet tako i za građane i gospodarstvo EU, provedba istog ima svoje nedostatke. Važno je napomenuti da je 2050. godina udaljena, te će biti potrebno pričekati kako bi se vidjele stvarne posljedice. Analizirajući trenutne događaje i sukobe na globalnoj razini, može se zaključiti da EU trenutno, na određeni način, ugrožava vlastitu (geo)ekonomsku stabilnost te se ova hipoteza prihvaća.

Na temelju rezultata istraživanja, prihvaća se i H2, da kineski ekonomski rast i inicijativa „Jedan pojas, jedan put“ imaju dubok i složen utjecaj na geoekonomsku opstojnost EU. Ovaj utjecaj se ne manifestira samo kroz povećane ekonomske prilike, već donosi sa sobom značajne izazove na različitim poljima. Naime, trgovinski odnosi između Kine i EU su neuravnoteženi, s kontinuiranim rastom uvoza robe iz Kine što rezultira značajnim trgovinskim deficitom za EU. Ova neravnoteža može dugoročno ugroziti ekonomsku stabilnost EU. Nadalje, tehnološki pritisak koji Kina stavlja na europske kompanije, posebno kroz dominaciju u visokotehnološkim sektorima, izaziva potrebu za jačanjem europske inovativnosti i konkurentnosti. Osim toga, politička kohezija unutar EU je pod pritiskom zbog različitih interesa zemalja članica prema Kini. Dok neke zemlje surađuju s Kinom radi ekonomskih koristi, druge se suočavaju s političkim i sigurnosnim izazovima koji dovode do unutarnjih podjela. Kineske investicije u europsku infrastrukturu također mijenjaju pejzaž investicija i mogu dovesti do prekomjerne ovisnosti Unije o kineskim ulaganjima. U kontekstu geopolitike energetske lanaca, ovisnost EU o kineskim resursima za održivu energiju oslikava potrebu za stratejskim promjenama u opskrbnim lancima radi smanjenja rizika. Stoga, kineski ekonomski utjecaj na EU je sveobuhvatan i zahtijeva pažljivo planiranje i djelovanje kako bi se osigurala dugoročna geoekonomska stabilnost Unije i njezinih članica.

U konačnici, dinamika odnosa između Europe i Kine postaje sve važniji čimbenik u globalnoj geopolitičkoj areni. Pitanja zelene tranzicije, trgovinskih sukoba i vojne strategije transformiraju politički i ekonomski pejzaž. Dok strategije oko energetske tranzicije postaju sve kompleksnije, suradnja i sukobi između EU i Kine te geopolitički događaji u regiji sve više utječu na budućnost regionalne i globalne stabilnosti.

8. ZAKLJUČAK

U današnjem turbulentnom svijetu, Europa se suočava s izazovima u svojoj geoekonomskoj dinamici, pri čemu nedavni prosvjedi poljoprivrednika otkrivaju posljedice nedovoljno promišljenih politika povezanih sa Zelenim planom. Potreba za pažljivijom izradom politika za potporu transformaciji prema održivijem gospodarstvu postaje sve jasnija. Brza tranzicija prema obnovljivim izvorima energije, pogotovo nakon ruske agresije na Ukrajinu, generira unutarnje i vanjske napetosti te izazove za raznovrsne sektore ekonomije. Upravo sada, Kina igra sve važniju ulogu u europskom gospodarstvu, čime oblikuje ekonomsku i političku paradigmu, dok potencijalni trgovinski sukobi izazivaju globalnu ekonomsku nestabilnost.

Zaključno, tvrdnja o ugrožavanju geoekonomske opstojnosti EU zbog trenutnih politika i strategija dobiva na važnosti, dok se potreba za balansom između ekološke održivosti i ekonomske stabilnosti sve više ističe. Uzimajući u obzir dubok i složen utjecaj kineskog ekonomskog rasta i inicijative „Jedan pojas, jedan put“ na EU, postaje očito da su izazovi poput neuravnoteženih trgovinskih odnosa, tehnološkog pritiska i političke kohezije unutar EU samo vrh ledenog brijega. Potrebno je pažljivo planiranje i djelovanje kako bi se osigurala dugoročna geoekonomska stabilnost Unije i njezinih članica u dinamičnom i složenom globalnom okruženju. Sudionici u političkom i ekonomskom pejzažu, posebno u odnosima između EU i Kine, bit će ključni u oblikovanju budućnosti regionalne i globalne stabilnosti.

U osiguravanju održive tranzicije gospodarstva, EU će se također morati usredotočiti na povećanje konkurentnosti europske industrije te na izgradnju stabilnih međunarodnih odnosa. Kontinuirano praćenje geopolitičkih događaja i aktivno uključivanje u globalne inicijative bit će ključni čimbenici u osiguravanju stabilnosti i prosperiteta Europe u dinamičnom i nepredvidivom globalnom okruženju.

LITERATURA

1. 20 million migrant workers in China can't find jobs. The New York Times (2009). Dostupno na: <https://www.nytimes.com/2009/02/02/business/worldbusiness/02iht-china.4.19876521.html>
2. Aljazeera (2024). Proche bi bio najviše pogođen kinesko-europskim carinskim ratom. Dostupno na: <https://balkans.aljazeera.net/news/economy/2024/6/25/porsche-bi-bio-najvise-pogodjen-kinesko-evropskim-carinskim-ratom>
3. Benner, T., Gaspers, J., Ohlberg, M., Poggetti, L., & Shi-Kupfer, K. (2018). Authoritarian advance: responding to China's growing political influence in Europe.
4. Belt and Road Initiative: Is China's trillion – dollar gamble worth it? (2023). BBC. Dostupno na: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-67120726>
5. Bohanon, C. (2012). Economic recovery: Lessons from the post-world war II period. *Mercatus on Policy*, 112, 1-4.
6. Carnegie China (2024). China-Europe Relations, Two Years after Russia Invaded Ukraine. Dostupno na: <https://carnegieendowment.org/posts/2024/03/china-europe-relations-two-years-after-russia-invaded-ukraine?lang=en>
7. China Briefing (2023). EU – China Relations – Trade, investment and recent developments. Dostupno na: <https://www.china-briefing.com/news/eu-china-relations-trade-investment-and-recent-developments/>
8. China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United States. Congressional Research Service (2019). Dostupno na: <https://sgp.fas.org/crs/row/RL33534.pdf>
9. CSET (2022). Made in China 2025. Dostupno na: https://cset.georgetown.edu/wp-content/uploads/t0432_made_in_china_2025_EN.pdf
10. CSIS (2022). Unpacking China's GDP. Dostupno na: <https://chinapower.csis.org/tracker/china-gdp/>
11. CSIS (n.d.). What Does China Really Spend on its Military. Dostupno na: <https://chinapower.csis.org/military-spending/>
12. Dalio, R. (2021). Principles for dealing with the change in world order. Avid Reader Press / Simon & Schuster.
13. Dodds, K. (2007). Geopolitics: A very short introduction. OUP Oxford.

14. Kuo, M. (2023). China's FDI In Europe. The Diplomat. Dostupno na:
15. ECRAN (2017). Chinese overseas direct investment in the European Union. Dostupno na: https://www.researchgate.net/profile/Hinrich-Voss/publication/304860687_Chinese_Overseas_Direct_Investment_into_the_European_Union/links/5a1eadfbaca272cbfbc06570/Chinese-Overseas-Direct-Investment-into-the-European-Union.pdf
16. EEAS (2023). EU CHINA RELATIONS. Dostupno na: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2023/EU-China_Factsheet_Dec2023_02.pdf
17. Economy, E. (n.d.). The third revolution. Dostupno na: https://books.google.hr/books?hl=hr&lr=&id=3hBQDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=xi+jinping&ots=lhpm-I40IL&sig=47micEBDmnEpsqB2SIFagEm2aPM&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
18. Economy, E. (2018). The third revolution: Xi Jinping and the new Chinese state. Oxford University Press.
19. Kotarski, K. (2024). Kineski udar na europsku autoindustriju: zelena tranzicija i radikalno preslagivanje. Dostupno na: <https://arhivanalitika.hr/blog/kineski-udar-na-europsku-autoindustriju-zelena-tranzicija-i-radikalno-preslagivanje-i/>
20. Endevo (n.d.). Goals, Values and Benefits of the European Union. Dostupno na: <https://www.endevo.org/en/insights/what-is-the-european-union-a-summary>
21. Euractiv (2023). U EU sve zbarinutiji zbog jačanja kineskog utjecaja na Zapadnom Balkanu. Dostupno na: <https://euractiv.hr/politika/a5589/U-EU-sve-zabrinutiji-zbog-jacanja-kineskog-utjecaja-na-Zapadnom-Balkanu.html>
22. EUR-Lex (2020). Brexit: UK withdrawal from the EU. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/content/news/Brexit-UK-withdrawal-from-the-eu.html?locale=hr>
23. European Commission (2019). EU-China – A strategic outlook. Dostupno na: <https://commission.europa.eu/system/files/2019-03/communication-eu-china-a-strategic-outlook.pdf>
24. European Parliament (2024). EU-China relations: De-risking or de-coupling – the future of the EU strategy towards China. Dostupno na:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/754446/EXPO_STU\(2024\)754446_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/754446/EXPO_STU(2024)754446_EN.pdf)

25. European Union (n.d.). Imports and exports. Dostupno na: https://european-union.europa.eu/live-work-study/import-and-export_hr
26. Europska komisija (n.d.). EU trade relationships by country and region. Dostupno na: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/eu-position-world-trade_en
27. Europska komisija (n.d.). „2030 climate targets“. Dostupno na: https://climate.ec.europa.eu/eu-action/climate-strategies-targets/2030-climate-targets_en
28. Europski parlament (2022). The EU's position in world trade - in figures (infographic). Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20180703STO07132/the-eu-s-position-in-world-trade-in-figures-infographic>
29. Europsko vijeće (2023). Zaključci Europskog vijeća o Kini, 30. lipnja 2023. Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2023/06/30/european-council-conclusions-on-china-30-june-2023/>
30. Eurostat (2024). EU trade in goods with China: less deficit in 2023. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240304-2>
31. Eurostat (n.d.). China-EU-international trade in goods statistics. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=China-EU_-_international_trade_in_goods_statistics
32. Forbes (2024). Why The Defense Industry Outlook Is So Strong. Dostupno na: <https://www.forbes.com/sites/sarwantsingh/2024/03/11/why-the-defense-industry-outlook-is-so-strong/>
33. France 24 (2023). China announces military spending increase despite low economic growth. Dostupno na: <https://www.france24.com/en/asia-pacific/20230305-china-ramps-up-military-budget-to-face-escalating-external-threats>
34. GED (2023). The EU and China: The Rising Rivalry Next Door. Dostupno na: <https://globaleurope.eu/europes-future/the-eu-and-china-the-rising-rivalry-next-door/>
35. Goulard, S. (2020). The impact of the US–China trade war on the European Union. *Global Journal of Emerging Market Economies*, 12(1), 56-68.

36. Hoffmann, W., & Enright, M. (2008). China into the future. Dostupno na: https://www.google.hr/books/edition/China_Into_the_Future/asqw4yl_tPUC?hl=hr&gbp v=1
37. Hora, Jungbluth, Kosmehl (2023). The EU and China: The Rising Rivalry Next Door. GED
38. Hormats, R. (2011). The United States „New Silk Road“ Strategy: What is it? Where is it Headed? U.S. Department of State
39. Investopedia (2023). How economic conditions contributed to World War II. Dostupno na: <https://www.investopedia.com/articles/markets/022516/economic-conditions-helped-cause-world-war-ii.asp#citation-12>
40. Johnston, L. A. (2019). The Belt and Road Initiative: what is in it for China?. Asia & the Pacific Policy Studies, 6(1), 40-58.
41. Li, J. (2022). China under Xi Jinping. Journal of International Affairs, 75(1), 261-272.
42. Luttwak, E. N. (1990). From geopolitics to geo-economics: Logic of conflict, grammar of commerce. The national interest, (20), 17-23.
43. McBride, J. (2015). Building the New Silk Road. Council on foreign relations. CFR Backgrounders.
44. Merics (2019). Chinese FDI in Europe: 2019 Update. Dostupno na: https://merics.org/sites/default/files/2020-05/MERICS-Rhodium%20Group_COFDI-Update-2020_3.pdf
45. Mitter, R. (2013). Forgotten ally. Dostupno na: https://books.google.hr/books?hl=hr&lr=&id=Bqc_YkuyaCIC&oi=fnd&pg=PP1&dq=Mitter+world+war+two&ots=7rdiFtxs_k&sig=ao-xSzsmiqxIfTfwAnclhXo4rEQ&redir_esc=y#v=onepage&q=Mitter%20world%20war%20two&f=false
46. Možnik, D. (n.d.). Uzroci Prvog svjetskog rata: Procesi i mehanizmi izbijanja svjetskog sukoba.
47. Nuttall, S. (2000). „Consistency“ and the Single Act. Dostupno na: <https://academic.oup.com/book/5168/chapter-abstract/147796203?redirectedFrom=fulltext>
48. Renouvin, P. (2008). Europska kriza i Prvi svjetski rat. Golden marketing.

49. Rhodium Group (2023). Chinese FDI in Europe: 2023 Update. Dostupno na: <https://rhg.com/research/chinese-fdi-in-europe-2023-update/>
50. Rhodium Group (2023). EU-China FDI: Working towards more reciprocity in investment relations. Dostupno na: <https://rhg.com/research/eu-china-fdi-working-towards-more-reciprocity-in-investment-relations/>
51. Shi, L. (2024). China is poised to realize the „Made in China 2025“ plan. Dostupno na: <https://www.linkedin.com/pulse/china-poised-realize-made-2025-plan-lei-shi-qi48c/>
52. SIPRI Fact Sheet (2023). Trends in world military expenditure, 2022. Dostupno na: https://www.sipri.org/sites/default/files/2023-04/2304_fs_milex_2022.pdf
53. Sondhaus, L. (2020). World War One. Cambridge University Press.
54. STWR. (2008). Global conflicts and militarization: an overview. Dostupno na: <https://stwr.org/information-centre/articles/global-conflicts-and-militarization-overview>
55. Svjetska banka (n.d.). „GDP (current US\$) - European Union“. Dostupno na: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2022&locations=EU&most_recent_value_desc=false&skipRedirection=true&start=1970&view=chart
56. Svjetska banka (n.d.). „GDP (annual %) – EU – 1991 - 2002“. Dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2002&locations=EU&start=1991>
57. Svjetska banka (n.d.). „GDP (annual %) – EU – 2002 - 2012“. Dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2012&locations=EU&start=2002>
58. Svjetska banka (n.d.). „GDP (annual %) – EU – 2012 - 2023“. Dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2023&locations=EU&start=2012>
59. Svjetska banka (n.d.). „GDP (annual %) – China – 1962 - 1979“. Dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=1979&locations=CN&start=1962>
60. Svjetska banka (n.d.). „GDP (annual %) – China – 1979 - 2012“. Dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2012&locations=CN&start=1979>

61. Svjetska banka (n.d.). „GDP (annual %) – China – 2012 - 2022“. Dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2022&locations=CN&start=2012>
62. Svjetska banka (n.d.). „Military expenditure (current USD) -, China“. Dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?end=2022&locations=EU-CN&skipRedirection=true&start=2012&view=chart>
63. Tatalović, S. (2007). Rat i novi sigurnosni izazovi. Međunarodne studije, 7(1), 5-23.
64. The Collector (2021). The Economic Effects of World War I: Debt Leads to Chaos. Dostupno na: <https://www.thecollector.com/economic-debt-inflation-world-war-1/>
65. Ukraine: civilian casualty update 28 August 2023. United Nations Human Rights (2023). Dostupno na: <https://www.ohchr.org/en/news/2023/08/ukraine-civilian-casualty-update-28-august-2023>
66. Večernji.hr (2024). EU upozorila Kinu: Ne pomažite Rusiji u agresiji na Ukrajinu, naštetit će vam. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/eu-upozorila-kinu-ne-pomazite-rusiji-u-agresiji-na-ukrajinu-nastetit-ce-vam-1575607>
67. Weiss, M. (2017). Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB). Congressional Research Service.
68. Xin, Chen (2018). 16+1 Cooperation and China-EU Relationship. China CEE Institute NonProfit Ltd.

POPIS TABLICA

Tablica 1: SWOT analiza Europske unije	39
--	----

POPIS SLIKA

Slika 1: Plan proširenja Inicijative „Jedan pojas, jedan put“	21
Slika 2: Iznos investicija uložениh u Inicijativu „Jedan pojas, jedan put“	24

POPIS GRAFOVA

Graf 1: Rast kineske godišnje stope BDP-a u razdoblju od 1962. – 1978. godine.....	14
Graf 2: Rast kineske godišnje stope BDP-a u razdoblju od 1979. - 2012. godine.....	16
Graf 3: Rast kineske godišnje stope BDP-a u razdoblju od 2012. - 2022. godine.....	19
Graf 4: Rast godišnje stope BDP-a EU u razdoblju od 1991. - 2002. godine	41
Graf 5: Rast godišnje stope BDP-a EU u razdoblju od 2002. - 2012. godine	42
Graf 6: Rast godišnje stope BDP-a EU u razdoblju od 2012.-2023. godine	43
Graf 7: Trgovinska razmjena robe EU i Kine u razdoblju od 2013. godine do 2023. godine	46
Graf 8: Trgovinska razmjena EU s Kinom po grupaciji u razdoblju od 2013. - 2023. godine.....	47
Graf 9: Roba koja je ostvarila najviši uvoz iz Kine u EU - Usporedba 2022. godine i 2023. godine	49
Graf 10: Roba koja je ostvarila najveći izvoz u Kinu iz EU – Usporedba 2022. i 2023. godine .	50
Graf 11: Uvoz motornih i električnih vozila iz Kine u mlrd. eura.....	51
Graf 12: Kineske investicije u Europi, u mlrd. eura	53
Graf 13: Udio top pet kineskih investitora i ostalih investitora u Europi (%)	54
Graf 14: Investicije EU u Kinu u razdoblju od 2017.-2021. godine.....	56
Graf 15: Kineske i EU restrikcije na inozemna izravna ulaganja.....	57
Graf 16: Vrijednost uvoza i izvoza automobila u EU u mlrd. eura.....	58
Graf 17: Vojni izdaci EU i Kine za razdoblje od 2012. - 2022. godine	63